

16 Eylül, DGM'lere Karşı DİSK'in Genel Yas Direnişi (Sy: 6)

Politika

SAVAŞSIZ SÖMÜRÜSÜZ BİR DÜNYA İÇİN

30 Eylül 2022

Yıl: 8

Sayı: 79

MUSTAFA SUPHİ VAKFI MERKEZ YAYIN ORGANI

15 Günlük Gazete Bağış Karşılığı: Maliyeti 5 TL

Yurtdışı: 5 EUR/USD

TKP 102 YAŞINDA!

**“Kara deryalarda bir fenersin,
senin ışığında yürüyoruz ...”**

Zamanı Geldi

TKP'liler arasında hararetli tartışmalar ve çalışmalar var. Bu kadar insanız... Parmakla saydığımız zaman benim diyen yasal kurulmuş sol ve sosyalist partiler kadar, hatta sayıca daha geniş bir çevreyi teşkil ediyoruz. Hepimiz sınıf savaşımının farklı ve hemen hemen tüm alanlarında aktif faaliyet yürütüyoruz. En az katkı sağlayanımız, çevremizde “komünist abi bu konuda ne diyor acaba” diye etrafındaki herkesin görüşlerini kulak kabartıp dinletiyor. Politika Gazetesi vasıtasıyla politik görüş ve tartışmalarımıza katkı sağlamaya çalışıyoruz. Vakıf bünyesinde geçmişi ve geleceği değerlendiriyor politik strateji ve perspektifler üzerine hummalı bir faaliyet yürütüyoruz. Bu arada geçmişte aynı saflarda olduğumuz ama bugün dünyaya, Türkiye'ye ve bölgeye farklı bakanlar da var. Onlarla da diyalogu koparmadan sabırla konuşuyor, tartışıyoruz. Çünkü biliyoruz ki, Mustafa Suphi ve İ. Bilen yoldaşlar geleneğinden gelen bizler tüm farklı yaklaşımlara rağmen bir arada olabilecek yeteneğe sahibiz. Bu aynı zamanda bir zorunluluk.

Bugün bir arada olup olmamanın ölçütü HDP'ye karşı yaklaşımda kendini gösteriyor. Ya bileşeni olduğumuz ve bünyesinde birçok yoldaşımızın aktif olarak çalıştığı bu yapıyı geliştirip zafere yürüyeceğiz, ya da keskin sözler eşliğinde devletin doktrini şemsiye altında siyaset yapar gibi görünüp kendimizi kandıracağız. Burada HDP ismi bir sembol. Yarın yasaklarlar, başka bir sembol olur. Önemli olan içerik. HDP'nin işçi sınıfının tarihsel misyonu açısından bir zafer kazanamayacağı ama o zafere gidecek yolları döşemek için bir eylem ve cephe birliği olduğunu unutmayacağız. Bugün bu cephe genişliyor. HDP bileşeni olmayan partiler ve çevreler ile Emek ve Özgürlük İttifakı kuruldu.

TKP'liler olarak tüm bu birleşik faaliyet yürütülen alanlarda, zaten bilinen ve tanınan bizlerin tek bir siyasal kimlikle temsil edilmemiz ihtiyacı üzerine uzun zamandır konuşmaktayız. 102. yaşımızda yasal siyaset alanında yeni oluşumlar yaratarak yolumuza devam etmeyi önümüze amaç olarak koymalıyız. Kuşkusuz ki bu TKP'nin örgütsel görev ve işlevini ikame etmeyecektir, ancak görüşlerinin ve politikalarının kamuoyuna daha aktif taşınması işlevini görecektir. Onun için artık zamanı geldi diyoruz. ■

Politika

10 Eylül, TKP, Şanghay, Ergenekon, Seçimler ve Ortadoğu Devrimci Çemberi

□ **Kemal ATAKAN**

TKP 102 Yaşında

Türkiye Komünist Partisi – TKP, geçtiğimiz günlerde kuruluşunun 102. yıl dönümünü karşıladı. TKP bu toprakların en eski siyasal partisidir. Eski olduğu kadar da gençtir. Gazetemizin bu sayısında konu ile ilgili Mustafa Suphi Vakfı’nın düzenlediği Panel’e sunulan tebliğler yayınlandığı için tarih ile ilgili çok ayrıntıya girmemize gerek yok. Biz, günümüzde TKP’ye bu topraklarda neden ihtiyaç duyulduğu üzerinde durmak isteriz. TKP, Türkiye’nin ve hatta bölgenin içinde bulunduğu düğümü çözmeye aday olmalı. TKP 10 Eylül 1920’de kurulduğu zaman ortaya koyduğu bir program vardı. Bu programda ele alınan sorunların hiçbirisi çözülmemiştir. Yetmezmiş gibi yeni sorunlar eklenerek katmerleşmiştir. TKP kurucu önderleri Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve yoldaşları Kemalistler tarafından kahpece katledilmeselerdi ve TKP kuruluşunun henüz birinci yılında yasaklanmasaydı Türkiye’de cumhuriyetin kuruluşu, içeriği, niteliği ve gelişimi çok farklı olurdu. Milli kurtuluş savaşı verme adına emperyalist güçlerle uzlaşarak anti-demokratik ve kapitalist bir devlet kuran Kemalistler, bunun önündeki en büyük engel olan TKP’nin gelişimini engellemek zorundaydılar. Demek ki o dönem gerçekleştirilemeyenleri, günümüz yeni koşullarında gerçekleştirmek yine TKP’nin görevi olmalı.

Başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm ezilen ve sömürülen halkların ülke nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturduğundan yola çıkarak, TKP’nin tüm sorunların köklü çözümüne yönelik programı zorunlu bir ihtiyaçtır. Bilindiği üzere, iktidarlar aslında kendilerine karşı olması gereken onmilyonların desteği ile bu ülkede söz sahibi olabiliyorlar. Bugün düzen partilerine oy veren işçi, emekçi ve tüm sömürülen halkların bu yanlış düzeltmeleri nasıl gerçekleşecek? Temel soru budur. Türk, Kürt, diğer tüm uluslardan halklar, Aleviler, dini hassasiyete sahip Sünniler, Şafiler, tüm din ve mezhep mensupları, işçi, emekçi, köylü ve ezilip sömürülen olmanın ortak paydasında bir araya gelebilmeli. Bunu başarmak için bu kitlelerin komünistlere yönelik ön yargıları kırılmalı ve aynı zamanda bugünkü durumda içinde bulundukları durumda kendileri ile sağlam bağlar kurulması gerekmektedir. Bu konu program

ve bu programın ajitasyon ve propagandaasının konusudur. Örgütlenme mantığının bu görevi başarıyla tamamlamaya yönelik yürütülmesidir. TKP’nin Birinci Programı, Mustafa Suphi ve yoldaşlarının kuruluş sürecinde çalışmaları bu görevleri kapsayıcı ve çözümleyici içeriklere sahip idi. Bugün aynı görev yeni ve genç kuşakların önünde başarılması gereken bir görev olarak durmaktadır. İşçi sınıfı ile bağ kuramayan, emekçileri etkileyemeyen, Müslümanları ve tüm din mensuplarını etkileyemeyen, Kürt halkını kucaklayamayan bir komünist politika başarısızlık ile karşılaşacaktır. Doğanın talanı ve çevre sorunları, kadın sorunları, cinsel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar, dünyada esen savaş yellerine karşı barışı savunan konumdan politikalar eksik kaldıkça sonuç almak mümkün olmayacaktır. Bu noktada, işçi sınıfının sınıfsal çıkarları tüm bu kesimlerin istemleri ile örtüştüğü için konunun çözümü mümkündür yanıtı kolaycılık ve yüzeysellik ifade etmektedir. Konu bu kadar basit değildir. Toplumun farklı kesimlerine ulaşmak ve etkilemek için geliştirilecek program ve politikalar konunun bir yanısı, bu politikaları bu kitlelerin içine taşımak ve sınıf bilinci aşılamak da konunun diğer yanısıdır. Ama daha önemlisi, stratejik hedefe yönelmek için, somut durumun somut tahlili temelinde güncel taktik çizgiyi isabetle saptamak ve hem kitle çalışmasını, hem de ajitasyonu bu tahlil ışığında formüle etmektir. Görevler sahada uygulanacak ve çözülecek görevlerdir.

TKP’ye gönül vermiş yoldaşlar 102. yılda bu soruların yanıtını ortaya koyarak, bu da yetmez, onun pratiğini de geliştirerek komünist olmanın kendilerine verdiği misyonu yerine getirecek azim ve kararlılığa sahip olmalıdırlar. Yazımızda komünistlerin politik aktüel çizgisiyle ilgili somut politik durum konusunda görüşlerimiz ele alınacaktır. Bu durum ele alınmadan işçi sınıfının çıkarları temelinde hiçbir soruna çözüm bulunamaz. Siyasal çizgi de nesnel politik koşullardan ve uluslararası politik gelişmelerden kopuk değerlendirilemez.

Nükleer tehlike ve barış

Sovyetler Birliği’nde yaşanan karşıdevrimin sonuçları insanlığa çok büyük bir bedel ödetiyor. Geçmiş dünyada, ne kadar eleştirilirse eleştirilsin emperyalizmin saldırganlığını gemleyen ve savaşlardan ve silahlanmadan herhangi bir sınıfsal çıkarı olmayan bir sosyalist dünya sistemi vardı. Putin “çok kutuplu dünya tekrar oluşmuş-

tur” demektedir ama oluşan bloklaşma arasında sınıfsal farklılık yoktur, iki “kapitalist” blok gerçeği ile karşı karşıyayız. NATO ile Rusya arasında askeri, Çin arasında ise bir ekonomik hegemonya yarışı başlamıştır. NATO’nun Pasifik Stratejisi Çin ile de askeri çatışma tehlikesini güncel hale getirmiştir. Tekrar nükleer bir savaşın eşiğine geldik. İnsanlık sırtını dayayacağı bir “barış” merkezinde yoksundur. Yalnız şu olgu bile tehlikeyi anlamamıza yeter: 1980’lerde ABD Orta Avrupa’ya nükleer silahlar yerleştirmeye kalktığında Sovyetler Birliği’nin “detant” politikası Avrupa’da milyonları harekete geçirmişti. Şimdi ise hem Biden, hem de Putin “nükleer tehditlerde” bulunurken ve savaş Avrupa’ya yayılmakta iken Avrupa sokakları bomboş. Ne Şanghay İşbirliği Teşkilatı (ŞİT) ülkelerinde ve ne de NATO ülkelerinde bu devletleri durduracak sivil bir isyan henüz ufukta görünmüyor. Sosyalist sistem çöktü diye zil takıp oynayan “solcular” bile şimdi “NATO’ya mı yoksa ŞİT’e mi kapı larsak” hesabında. Oysa alternatif var.

Bu yazının bundan sonraki bölümünün amacı önce ŞİT yanlısı egemen sınıf ideologlarının ve kendini komünist diye pazarlayanların “anti-emperyalizminin” altında vahşi kapitalist sınıfın ve endüstriyel-askeri kompleksin temsilcisi Ergenekoncu strateji ve taktiklerin yattığını göstermektir.

Buna karşılık yazının diğer amacı ŞİT karşıtlarının, henüz çok cılız itirazlarının ise altında neo-liberal kapitalist sınıfın çıkarlarının yattığını göstermektir.

Gerçekte her iki sınıfsal zümrenin amaçları aynıdır; birisi ŞİT’e dayanarak, diğeri NATO’ya dayanarak başta Ortadoğu, Afrika, Kafkasya ve Balkanlar olmak üzere “bölgesel nüfuz pazarlarında” hegemonya kurmak istiyor. Dolayısıyla iki ayrı gibi görünen zümrenin çıkarları ortaklaşmaktadır.

Bu güçler arasındaki iktidar mücadelesi henüz sonuç vermemiştir. Türk dış politikasındaki git gellerin de sebebi budur. Eğer devrimci güçler bu iki çizginin dışında bir “üçüncü bir yol” bulamaz ve bunu gerçekleştiremezlerse, Türkiye ya ŞİT’in ya da NATO’nun safında çok tehlikeli maceralara sürüklenecektir. Yazımızın asıl amacı bunun kader olmadığını, karşımızda bir alternatifin durduğunu göstermektir.

Şanghay politikası

Buradan itibaren konuya geçelim. AKP’li CB’ı Erdoğan geçtiğimiz hafta

Şanghay İşbirliği Teşkilatı’nın (ŞİT) toplantısına katıldı. Ülkede ABD ve AB’ye nispet ŞİT ile ilişkilerin geliştirileceği havası yaratılıyor. Kimileri bu eğilimi ABD’ye kafa tutan güçlü bir ülkenin güçlü lideri olarak okuyor. Kimileri ise buradan anti-emperyalist politika sonuçları çıkarıyor. Bizce ikisi de değil. Türkiye Cumhuriyeti’nin ŞİT’e yönelme stratejisinin altında 2002 yılında Erdoğan daha henüz Başbakan olmadan Milli Güvenlik Konseyi’nin karar altına aldığı Avrasyacılık stratejisi yatmaktadır. Dönemin MGK Genel Sekreteri Orgeneral Tuncer Kılınç 7-8 Mart 2002 tarihinde İstanbul Harp Akademileri Komutanlığında düzenlenen “Türkiye’nin Uluslararası İlişkileri ve Güvenlik Politikaları” konferansında yaptığı konuşma ile Türkiye’nin AB’den medet ummaması gerektiğini, ABD ile ilişkilerini bozmadan Rusya ve İran ile yeni bir işbirliğine girmesi gerektiğini, bu işbirliğinin ekonomik, politik ve askeri tüm yanları içermesi gerektiğini vurgulamıştır. Konferansta henüz hayatta olan Evren, Demirel, Ecevit ve Çiller de dinleyici olarak ön sıralarda yer almışlardır. Erol Manisalı’nın aynı konferansta bilimsel alt yapısını hazırladığı yeni Avrasya stratejisi böylece MGK Genel Sekreteri tarafından resmen açıklanmış oluyordu. Bugünkü Şanghay yöneliminin başlangıcı bu olgulardır ve bu strateji tamamen bir Ergenekon stratejisidir.

Ergenekonculuk

8 Mart 2002’de Avrasya Stratejisi’nin açıklanmasını 1 Mart 2003 Tezkeresi olayı izledi. Bilindiği üzere Erdoğan Büyük Ortadoğu projesi Eş Başkanı olarak bir misyon üstlenmiş, onun için de AKP kurulmuş ve Başbakan olmuştu. Ancak Ergenekoncu generallerin çabaları tam tersi yönde idi. Wikipedia Ansiklopedisi 1 Mart 2003 tezkeresi olayını bize şöyle hatırlatıyor:

“(…) Tezkerede, en fazla 62 bin yabancı askeri personelin 6 ay süreyle Türkiye’de bulunması öngörülmüyordu. Yabancı kuvvetlerin hava unsurları 255 uçak ve 65 helikopter aşamayacak.

CHP’den Önder Sav, yaptığı konuşmada tezkereye karşı çıktı ve Amerikan gemileri için düşman gemileri ifadesini kullandı. Abdullah Gül’ün danışmanlığını yapan Ahmet Sever kaleme aldığı bir eserde AK Parti içindeki durumu şöyle anlatıyordu: ‘Özellikle, Beşir Atalay, Mehmet Aydın, Ertuğrul Yalçınbayır, Bülent Arınç, Zeki Ergezen, Azmi

Ateş ve Kemalettin Göktaş gibi önemli isimler tezkereye karşıydı ve parti içinde açıkça bunun kulisini yapıyordu. Recep Tayyip Erdoğan ise, tezkerenin mutlaka meclisten geçmesi gerektiğini vurguluyordu., ‘Cüneyt Zapsu, Ömer Çelik ve Egemen Bağış tezkerenin kabulü için çırpınıyorlardı. Özellikle Zapsu ABD Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz ile telefonda sürekli temas halindeydi.’ Yapılan oylamaya 533 milletvekili katıldı, 250 ret, 264 kabul, 19 çekimser oyu kullanıldı. Ancak, Anayasa’nın 96. maddesinde öngörülen 267 salt çoğunluğa ulaşılamadı. Bu durumda, tezkere kabul edilmemiş sayıldı.

Tezkerenin reddedilmesi Amerikalılarda hayal kırıklığı yaratmıştır. Türk hava sahasını, liman ve topraklarını kullanamayan ABD, Irak işgali sırasında büyük bir başarısızlığa uğramış ve ağır bir ekonomik ve sosyal fatura ödemek zorunda kalmıştır. (...)

MGK, 1 Mart Tezkeresi ile ilgili öncesi ve sonrasında bir tek açıklama yapmadı. Tezkereye karşı çıkan AKP’nin ileri gelen bazı isimleri, mesela Gül, Arınç vb, MGK’nın herhangi bir açıklama yapmamasından, ABD’nin AKP’ye karşı tavır alacağından ve hesap soracağından yola çıkmışlar ve temkinli davranarak oy kullanmamışlardı. Ancak ABD, 1 Mart Tezkeresi ile ilgili AKP’yi suçlamadı. Durumun farkındaydı. MGK’yı suçladılar ve 22 Ocak 2008’de Ergenekon Operasyonu resmen başlayana kadar farklı suikast ve eylemlerle operasyonu hazırladılar. Düşmeye basıldı ve çok yüksek rütbeli generaller dahil büyük bir tutuklama dalgası ardından da ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları da içeren dava yürütüldü. İlker Başbuğ başta olmak üzere eski Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanları ikişer üçer kez ağırlaştırılmış ömür boyu hapse mahkum edildiler. Ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası idam cezası kalktıktan sonra en ağır muadil ceza olarak uygulanmaktaydı.

Ergenekon Davası süreci boyunca TC Devleti’nin geleneksel güçleri yedikleri bu darbeye karşı aralarındaki ayrılıkları bir kenara bırakarak yeni bir konsensüs temelinde toparlandılar. Bahçeliler, Ağarlar, Soylular, Çillerler, vb’leri o güne kadar söylediklerini yutarak 180 derece çark ederek Erdoğan’ı markaja aldılar. Değişik kanatlar birlikte hareket etmeye başlamıştı. Erdoğan üzerinde baskı arttı. İki taraflı oynamaya başladı. Bunun üzerine ABD Fethullahçılar eliyle yeni operasyonları devreye soktu. 17-25 Aralık 2013 Yolsuzluk Operasyonu bunun sonucuydu. Kavga kızışmıştı. Barış süreci Ergenekoncular tarafından sonlandırılmaya çalışıldı. Ocak 2012 Paris Katliamı bu senaryonun bir parçasıydı. Kürt siyaseti oyunu sezdi ve provokasyona gelmedi. Sonuç başarılıydı. Ergenekoncular, yani devletin geleneksel sahipleri ağırlıklarını tekrar koymuşlardı. Mart 2015’te bu sefer Harp

Akademileri Komutanlığının misafiri Erdoğan idi, şöyle konuştu:

“Komutanlarımıza, subaylarımıza, askerlerimize yönelik operasyonları da ben aynı kapsamda değerlendiriyorum. Suçluyla suçsuzun, gerçekte yalanın, doğruyla yanlışın aynı torbaya konularak yürütüldüğü bu operasyonlarla, şahsım başta olmak üzere, tüm ülke yanlış yönlendirildi, aldatıldı. Kurumlarımızın içinde örgütlenmiş, güçlü medya desteğiyle teçhiz edilmiş bir yapının, Türkiye’yi ele geçirmek için yürüttüğü bir kumpasa, bir darbe teşebbüsüne hep birlikte maruz kaldık. Samimiyetle ifade ediyorum; eski Genelkurmay Başkanımız başta olmak üzere, birlikte mesai sarf ettiğim için yakından tanıdığım pekçok komutanın tutuklanmasına şahsen gönlüm hiçbir zaman razı olmadı. Tereddütlerimi, itirazlarımı o dönemde bu işin sorumlularına ifade ettim, hatta kamuoyu önünde de dile getirdim. Ama o zaman önümüze konan, ancak çoğunun sahte ve çarpıtılmış olduğu daha sonra ortaya çıkan belgeler, bilgiler karşısında, hukuka saygı gereği, yapacak bir şeyimiz kalmadı.”

Dolmabahçe masası

Dolmabahçe Masası tek taraflı devrildi. O güne kadar yapılan tüm çalışmalar, görüşmeler, Akil İnsanlar Heyeti dahil unutuldu. Bu gelişmeler Erdoğan ve AKP açısından 180 derece politika değişikliği idi ve devletin yörengesine tam olarak girme anlamı taşıyordu. Ergenekon Davasından mahkum tüm generaller 2014 yılında beraat ettirilerek serbest bırakıldı, Çöktürme Eylem Planı kararı alındı ve savaş tekrar başlatıldı. 7 Haziran 2015 seçimlerine bu siyasi havada girildi. AKP ve Erdoğan kaybetti. Bundan sonra zorla, sansürle, terör ve yasaklarla iktidarda kalma süreci kurumsallaştı. ABD’nin son girişimi 15 Temmuz 2016 Darbesi’ni planlamak oldu. Rusya ile Türkiye’nin arası savaş jetinin düşürülmesi olayından dolayı çok kötüydü. Ancak Rusya istihbaratı almıştı. ABD darbe planlıyordu. NATO içinde çatlak ve ABD – Türkiye ilişkilerini germek için bulunmaz fırsat değerlendirildi. Darbe tarihinden kısa olmayan bir süre önce Erdoğan ve devlet uyarıldı. Gerekli önlemler alınarak karşı-darbe hazırlıkları tamamlandı ve 15 Temmuz 2016 darbe senaryosu bu şekilde yaşandı.

Bugün Türkiye’nin Şanghay toplantılarına ilgisi ile katılımı geri plandaki bu gelişmeler ele alınmadan anlaşılamaz.

Sahte TKP

Bu arada TKP’nin duruşu açısından konunun daha iyi anlaşılması için bir noktaya değinmeden geçemeyeceğiz. Devletin icazeti ile 2001 yılında adını değiştiren Sosyalist İktidar Partisi – SİP, “TKP” adını kullanarak puslu havada devlet cenahından görevlerini yerine getirmiştir. Nasıl ki bugünlerde “Yeniden 2023” sloganı altında

1923 Cumhuriyeti’nin kuruluşuna ve politikalarına sahip çıkıyorlarsa, her fırsatta Ergenekon ile ilgili de devletçi bakış açılarını ifade etmekten geri kalmamaktadırlar. SİP/”TKP” sözcüleri “Ergenekon safsatası çökmüştür” diyebilecek kadar ileri gidebilmiştir. Bunun bir tek anlamı vardır. Devlete sahip çıkma refleksi. İşçi sınıfı, komünizm, Marksizm-Leninizm sözleri ile süslenerek soslanan politikanın ana doğrultusu budur. TKP’nin yeni bir açılım ile ülkede düğümü çözme çabası içine girme zorunluluğunun bir nedeni de TKP adı ile yaratılan bu dezenformasyondur.

Müsaadenizle burada yaşanmış bir olayı anekdot olarak aktarmak istiyorum. Tarih 3 Haziran 2015. Silahlı sivil kontr-gerilla unsurları gündüz gözüyle kadın arkadaşlarımız Mustafa Suphi Vakfı’nda Politika Gazetesi dağıtımını hazırlarken baskına uğruyorlar. Önce semt karakolu polisleri, ardından Olay Yeri İnceleme derken, İEM Terörle Mücadele Dairesi polisleri de Vakıf bürosuna intikal ettiler. İncelemeler bittikten sonra konuşurken TEM Başkomiseri “Anlamış değilim devletin TKP ile ne sorunu olabilir” sözünü sarf etti. Yardımcısı, ve daha sonra TKP masasından olduğu anlaşılan daha genç bir komiser “Amirim bunlar o TKP değil, burası İsmail Bilen ve Mustafa Suphi’nin görüşlerini savunan TKP’lilerin yeri” düzeltmesi yapınca, Başkomiser “Haa tamam o zaman konu anlaşılmıştır” yanıtı verdi ve vedalaştı gitti. Sanırım resmi ağızdan konunun net itirafı da ancak bu kadar olabilir.

Avrasyacılar = AKP+Ergenekon

Türkiye Komünist Partisi ülkede sınıf savaşımında tutulacak ana halkanın Ortadoğu’da devrimci sürecin merkezinde duran Kürt Özgürlük hareketi ile birlikte mücadele olduğu tespitini yapmaktadır. 102 yaşındaki TKP ne Cumhur İttifakı, ne de Millet İttifakı derken de, ne ŞİT, ne ABD ne de AB derken de aynı politik yaklaşımı ortaya koymaktadır. İşçi sınıfı, ezilen ve sömürülen halklar birleşik mücadeleleri ile devrimci alternatifi kendileri oluşturacaklardır demektedir. Tüm bloklaşmalara karşı eşit mesafede durarak kendi bağımsız devrimci politikalarını geliştirmektedir. Ülke çapında bloklar arası tercih tartışmaları kızışmaktadır. Avrasyacıların 2002’de sözcülüğünü yapan Tuncer Kılınç Ergenekon Davasından beraat ettikten sonra CHP’de politika yapmaya başlamış ve görüşlerini Cumhuriyet gazetesinde ara ara yazmıştır. Gerek Kıbrıs gerekse Şanghay konusunda AKP’ye desteği tamdır. 20 Eylül 2022 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde “MGK eski genel Sekreteri” imzasıyla yazdığı yazının girişinde şöyle demektedir:

“(...) ABD, bu kapsamda, ilki 1980’deki, ikincisi 2016’daki girişimleriyle Cumhuriyetimizin laik yapısına ve sosyal ve siyasal iç yapımıza büyük zararlar verdi. 1980’de

Türk Silahlı Kuvvetleri’nin komuta heyetini, 2016’da ise Nurcu tarikat vaizi Fethullah Gülen’i ve onun yurtiçindeki asker ve sivil destekçilerini kullanarak ülkemizde Müslüman Kardeşler köktendincilik anlayışını güçlendirmeye ve bu yolla sosyal ve siyasal yapımızı ayırtırmaya ve halkımızı uzlaşmaz bir topluma evirmeye çalışmıştır.

2016 yıkıcı harekâtı öncesinde, Ergenekon ve Balyoz gibi düzmece davalarla Türk Silahlı Kuvvetleri’nin vatansever mensupları yargılandı, haksız ve hukuksuz şekilde hapse mahkûm edilerek halk arasındaki itibarları sıfırlanmaya çalışıldı. 2016 girişimi sonucunda Kemalist milli ordunun irfan yuvaları askeri liseler, harp okulları, asker hastaneleri ve askeri yargı yapıları tasfiye edildi. Devlet laik ve demokratik yapısından uzaklaştırıldı.

ABD’nin, S-400 alımını bahane ederek Türkiye’yi F-35 savaş uçağı programından dışlaması, Suriye kuzeyindeki ayrılıkçı YPG-PYD unsurlarına silah, eğitim, maddi ve manevi destek vermesi, FETÖ örgütünün başını teslim etmemesinin yanında, özellikle 2021’den itibaren, ulusal çıkarlarımız aleyhine aldığı açık tutum ve girişimleri son derece endişe vericidir. (...)”

Bu makalenin AKP politikalarına ters düşen hiçbir yanı yoktur. İşin en ilginç yanı SİP/”TKP” nin görüşleri ile de örtüşmektedir. İnanmayanlar SİP/”TKP” sözcülerinin konuşma ve yazılarına bir göz atabilirler. CHP’li eski MGK Genel Sekreteri Tuncer Kılınç bu açıklamaları yaparken CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçtaoğlu ise farklı bir açıklama yaparak tercihinin AB’den yana olduğunu ilan etmiştir. Kılıçtaoğlu’nun geçtiğimiz hafta sonu İzmir parti kampında katılımcılara “Benimle birlikte misiniz? Size güvenebilir miyim?” sorusunu yöneltmesi anlamlıdır. CHP içinde etkin bir güç olan Ergenekoncular ile çatışma ve muhtemel bir ayrışma önümüzdeki dönem için beklenmelidir. Kılıçtaoğlu’nun Ergenekoncular ile ters düşen açıklamaları kendisi ve çevresinin ülkedeki sınıfsal sorunlar, Kürt sorununun çözümüm ve seçimlere yönelik HDP ile ilişkilerinde de sonuçlar doğuracağı muhtemeldir. Muhtemel olmanın ötesinde gereklidir.

NATO’dan çıkılmalı, ŞİT’ten uzak durulmalı

Tüm bu gelişmeleri değerlendirirken Türkiye’nin ABD yanlısı ve NATO bloku içinde bir devlet olduğu gerçeğini her değerlendirmemizde ön planda tutmak zorundayız. Bugün ABD politikaları ile çelişen generaller de eğitimlerini Pentagon’da almışlardır. Alıntı yaptığımız görüşlerin sahibi Tuncer Kılınç NATO’da en uzun süre görev yapmış Türk generali ünvanını taşımaktadır.

Rusya nasıl Türkiye’yi yanına çekmek

ve NATO içinde sürekli çatlaklar yaratmak için büyük bir çaba harcıyorsa NATO da aynı çaba içindedir ve Türkiye'yi kendi hizmetinde kullanmaya devam etmek için politikalar geliştirmektedir. ABD ve NATO bu doğrultuda iktidarı, AKP içinde belli kesimleri ve düzen muhalefetini etkilemek için ayrıntılı çalışmalar yürütmektedir.

ABD'nin amacı Türkiye'yi Rusya'ya ve İran'a karşı NATO'nun yeniden koçbaşı haline getirmektir. Bunu da Türkiye üzerinde Yunanistan'ı ve Kuzey Kıbrıs'ı silahlandırarak ve Kürdistan'ın bütün parçalarını Kürt özgürlük hareketinin tasfiyesi sonucu Barzanici hegemonyaya sokma temelinde "Kürt kozuyla" sıkıştırarak sonuç almaya çalışıyor. Bu arada ekonomik ambargo tehditini de kullanıyor. ABD, Türkiye'ye baskı yapmak için, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya hattında alternatif bir NATO sınırı oluşturmuş, üsler kurmuş, asker yığmış ve bu ülkeleri silahlandırmayı hızlandırmıştır. Amaç Türkiye'ye baskı uygulamaktır. Ukrayna'nın NATO üyesi yapılması amacı da Türkiye'yi rahatsız ediyor. Onun için bir yandan Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasına karşı çıkıp Ukrayna'yı SİHA'lar ile beslerken, diğer yandan Rusya ile de iyi ilişkilerini sürdürmeye çalışıyor. Türkiye'nin NATO üyeliğinden ayrılması ve ABD ile ikili askeri anlaşmaları iptal etmesi bu tehlikeler karşısında en doğru çözümdür.

Ukrayna savaşının asıl sorumlusu NATO'dur. Rusya'yı kuşatma yeltenişisi Rusya'yı savunmaya zorlamıştır. NATO, bu savaşta Rusya'yı Ukrayna'ya yaptığı silah desteği ile geriletemeyeceğini görmüştür. Hiçbir savaş sadece silahlarla kazanılamaz. Silahlı insanların "düşman topraklarını" işgal etmesi dışında zafer mümkün değildir. Ama ne ABD ve ne de AB bu savaşa kendi askerlerini sürmekte zorlanırlar. Bunun kamuoyunda meydana getireceği tepkileri göğüsleyemezler. Savaşa resmen girmişlerdir, ama asker gönderme durumunda fiilen girmiş olurlar ve bu da savaşın sınırlarını Batıya doğru genişletir. Bunu göze alamazlar. Onlar için çözüm Türk ordusudur. Türkiye NATO'da karar kıldığı gün kendini Rusya ve İran'la savaş halinde bulur.

Benzer sonuç Türkiye ŞİT'te karar kıldığında da ortaya çıkar. Bu olduğu zaman Türkiye'nin ekonomisi o gün çöker. Elindeki NATO silahları anında çöp olur. Türkiye o zaman Rusya ve Çin'in "müttefiki" olmaktan çıkar, bir Orta Asya devleti gibi ŞİT'in uydusu haline gelir. İşte bu iki ucu pis değneğe karşı alternatif Ortadoğu devrimci çemberinin genişletilmesidir.

Ortadoğu Devrimci Çemberi

Ortadoğu devrimci çemberinin ulaşacağı sonuç, Türkiye dahil tüm Ortadoğu ülkelerini, özellikle de Irak, Suriye ve İran'ı kapsayan tek tek federe devletlerin birliği olacak

olan devletler topluluğunu oluşturmak ve onu tek devlet çatısı altında birleştirmektir. TKP'nin programatik olarak ön gördüğü Türkiye Federatif Sosyalist Cumhuriyeti amacı bununla çelişmez. Ortadoğu devrimi stratejisi daha ileri ve kapsayıcı niteliğe sahiptir. Tek tek federatif cumhuriyetlerin birliği amaçlanmalıdır. Bu devlet Demokratik Halk Cumhuriyetleri Birliği niteliğinde bir Birlik Cumhuriyeti olarak nitelenebilir. Bu amaçla devrimci mücadelenin geliştirilmesi güncel bir gerekliliktir. Kürt özgürlük hareketinin bölgedeki devrimci rolü ve mücadelesinin önemi bu açıdan ele alınıp değerlendirilmelidir. Konu sadece Kürt ulusal sorunun çözümü için destek ve dayanışmadan ibaret bir olgu değildir. Aslolan birleşik devrimci mücadele sürecidir. Türkiye'nin geneline de politik olarak yansıyan bunun iz düşümüdür.

Emek ve Özgürlük Cephesi

Ülkede bu koşullarda HDP gibi bir kazanımın yanında Sol ve Sosyalist Partilerin ittifakı ile Emek ve Özgürlük İttifakı (EÖİ) oluşturulmuştur. Bu ittifak sınıf savaşımının gelişmesi doğrultusunda önemli bir adımdır. Ortadoğu'da emperyalizmin tutuştuğu savaş ateşleri içinde Kürt halkının öncülüğünde yükselen devrimci direniş, tüm sol, sosyalist ve komünist güçlerin ortak mücadelesi ile eğer Türkiye'de bir dizi demokratik gelişmeler sağlanabilirse tüm Ortadoğu'yu kucaklayacak ve onun etkisiyle Kafkaslar ve Balkanları saracak devrimci bir sürecin başlangıcı olabilir. Ortadoğu Devrimci Çemberi güncel stratejik aşamaya yükselmiştir. O açıdan EÖİ'nin başarısı stratejik açıdan belirleyicidir. EÖİ salt bir seçim ittifakı değil seçimlerin öncesinde ve sonrasında Cephe niteliğinde sınıf savaşımını geliştirecek, devrimci demokratik dönüşümleri gerçekleştirecek ve Sosyalizme yönelmeyi sağlayacak bir örgütsel yapılanmadır.

Devletten yana utangaç tutum alanlar bu politikaları anlayamazlar veya tersinden ifade edersek bu politikalar onların misyonlarına ters düşer. Ülkede sosyalistler ve komünistler ile devrimci demokratik güçlerin, Kürt yurtseverlerinin biraraya gelmeleri ve mücadelelerini güçlendirmelerinden rahatsız olmaları bu nedenledir. Bu nedenle en devrimci görevleri üstlenen, her gün yeni bedeller ödeyen tüm bu güçlerin siyaset alanında bir araya geldiği HDP'den uzak durma girişimleri söz konusudur. Uzak durmanın ötesinde engelleme ve karalama söylemleri geliştirilmektedir. Ne ki, tarih sınıf savaşımının tarihidir ve bu gerçek değiştirilemez. TKP'nin, 102. savaş yılında sınıf savaşımının ön cephesinde daha etkin ve daha güçlü yer alması, TKP politikalarını savunan bizlere güç katmaktadır. ■

Mehmet Tağaçar Yoldaş Aramızdan Fiziken Ayrıldı

Uzun yıllardır yurt dışında politik göçmen olarak yaşayan ve ülkedeki istihbari takipler nedeniyle memlekete kesin dönüş yapamayan İLD, İGD ve TKP üyesi yoldaşımız Mehmet Tağaçar, geçirdiği bir kalp krizi sonucunda 18 Eylül 2022 Pazar günü aramızdan ayrıldı.

*Bozulmamış siyasi duruşu ve kişiliği ile yoldaşları ve çevresinde sevilen, sayılan ve sözüne değer verilen bir insan olarak tanınan Mehmet yoldaş, 22 Eylül 2022 Perşembe günü Moskova'da Domodovskoye Kladbishche Mezarlığında toprak ile buluştu. Eşi Larissa, oğulları Kiril ve Deniz, yeğenleri Fırat ve Azem ile yoldaş ve dostlarının hazır bulunduğu cenaze töreninde en yakın yoldaşlarından İGD ve TKP üyesi **Mehmet Çetiner** yoldaş bir konuşma yaptı. Çetiner yoldaşın konuşmasını aynen yayınlıyoruz.*

Başta ailesi, dost ve yoldaşları olmak üzere Tağaçar yoldaşın tüm sevenlerine baş sağlığı diliyor, mücadelesi ve anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

Politika Yayın Kolektifi

Sevgili dostum, arkadaşım, yoldaşım Mehmet Tağaçar'ı sonsuzluğa uğurluyoruz.

O bizi her zaman toparlar, bir araya getirirdi. Maalesef bugün de bizi toparladı. Ama böyle bir toplantıyı hiç bir zaman düşünmemiş, arzu etmemiştik.

Mehmet, 1956 yılında Adana'da doğdu. Çocukluğu, ilk gençlik yılları Adana'da geçti. 70'li yıllar dünyada baskıya, zulme, sömürüye, emperyalizme karşı, demokratik, sosyalist, komünist, devrimci sınıf hareketlerinin yükseldiği yıllardı. Mehmet, doğruya doğru, eğriye eğri diyen, yalana, dolana, haksızlığa tahammülsüz, dobra dobra doğru bildiğini eğmeden bükmeden direk söyleyen, gözünü budaktan esirgemeyen kimliğe sahip biri olarak dünyada ve ülkesinde yaşananlara seyirci kalamazdı. Savaşı ve sömürtüstüz bir dünya kurma savaşına TKP saflarında katıldı. Marksist-Leninist ideoloji ile tanıştı ve yaşamını bu uğurda gözünü kırpmadan verecek kadar bağlandı.

Türkiye'de çığ gibi büyüyen, işçi sınıfı ve onun öncülüğünde gelişen devrimci hareketi boğmak için ABD emperyalizmi öncülüğünde yapılan 12 Eylül 1980 darbesi ile birlikte binlerce devrimci gibi yurt dışına çıkmak zorunda kaldı. Çekoslovakya'da ekonomi okudu. Yüksek lisans için Moskova'ya geldi. Zor yıllardı. Ailesinden, sevdiklerinden kopmuştu. Ailesi uzun yıllar öldüğünü zannetti. SSCB'nin dağılma sürecine tanık oldu. Başta ekonomik olmak üzere çok büyük güçlükler yaşadı. Lisans öğrenimini tamamladı.

Hiçbir zaman yılgınlığa düşmedi, sızlanmadı, yakınmadı. Komünizme olan inancından hiçbir şey kaybetmedi.

Çok güçlü bir iradesi vardı. Kararlılık, işçi sınıfının çelik disiplini, çalışkanlık onun kişiliğinin temel taşlarıydı. Çok çalışkandı. Önüne koyduğu işi gerçekleştirmek için bitmez tükenmez bir enerji ile çalışırdı. Bütün zorlukları, engelleri güçlü kişiliği ile aştı.

Burada aşık oldu. Larissa ile çok sevdiği iki oğlu oldu. Kiril ve Denis. Moskova'yı, Rusya'yı çok sevdi. Yüreği sevgi dolu, dost canlısı, dayanışmacıydı. Kimin yardımı ihtiyacı varsa hemen koşardı. Paylaşmayı severdi. Hayat doluydu.

Mehmet yoldaş... Bizlerle paylaştığın güzellikleri, yaşam sevgini, doğa sevgini, kahkahalarını, gülmeni her zaman hatırlayacağız. Anılarının avunmaya çalışacağız. ■

Bir 10 Eylül Yazısı: Zamanın Değiştirdiklerini Anlamak...

□ Mehmet TOSUN

İyi geleceğe taşıyan sınıf kinyile; bir kişi, yüz kişi, bin kişi, yüz bin kişi çoğalarak kurulan çadırlara karıştı fabrika önlerinde. Geleceğin aydınlık yüzü için bıkmadan türküler söyledi. Bir Mayıs'ta kızıl kan oldu yüzü. Meydanlardan her geçişinde tuhaf, acı ve ürkek bir duyguya yanı başında düşen gencecik bedenleri hiç unutmadı.

Sokaklarında ağır adımlarla herkesin bildiği kalles pusulardan geçti. Avuçlardan fışkıran terle sulayarak toprağı, kıpkızıl açan fideler ekti. Bir adımdan çoğalarak binlerce adıma, nümayişlerin gürültülü haykırılarından tam güneşe tutunacağım derken, kapkaranlık baskın bir geceden sonra, ölümün bile yasallaştığı apoletli günlere uyandı.

Ateş ve korla donatılmış dehlizlerde derin yalnızlıkların çılgılığıyla umudu yok etmek istediler ilkin. Sonra dilleri, kültürleri koca bir halkı yok etmek istediler. Hücrelerin ıpsız soğuk yüzü, direşken bedenleri kanla esir alamadı uykuya hazırlanan teslimiyetlere rağmen... Yeni şeyler yazıldı orada. Kurumaya yüz tutan umutların geleceğe ilişkin yeniden yeşereceği yeni şeyler söylendi...

Ateş bir yandı bir söndü...

Dünyanın gözyaşına batmış ağlayan gidişinde, umudun kaleleri bir bir yıkılmaya başlamıştı. Satılmış teslimkâr likidatörlerin sinsi planlarıyla yalancı bir hayalin öyküsü yazılmak istendi. Bir cama çarpmanın geçici şaşkınlığı gibi sendelese de hayat, yeniden yaşam suyuna ulaşmanın yollarını arayarak doğrulacaktı...

Ateş bir yanıp bir söndü... Geçmişin birikimi üzerinden yeniye arayan çabasıyla çoğalmalıydı yeniden yaşam... Bunca yıl boşuna geçmedi. Hücrelerin soğuk, acımasız ortamında teslim olmayanlar, yapayalnız kalanlar ıpsız bir kalabalık-

ta, sürgüne zorlananlar; yeniden güneşe dönünce yüzünü sahte, sağır, şımbıltılı tuzakların hayaline kapılmadan, uzun yılların yorgunluğuna rağmen türkülerle doğrulacaktı yeniden...

Böyle bir geçmişin itelediği yoğun, karma karışık düşüncelerle ulaştı meydanın orta yerine. Bunca yıldan sonra, değişime direnen caddelerin nefeslendiği meydanın orta yerinde, geçmişi silinmiş biri gibiydi. Unutulmaya başlamış dostlukların örttüğü kalın sislere aldırmadan "yeniden başlarım" umuduyla yorgun bacakları denizin çağıracağı sese yöneldi. Eskimiş ahşap yapıların kokusunu duyumsadı ilkin. Kafeteryanın masaları arasından geçip, kıyıya iyice yaklaştı. Denizin yaydığı iyot kokusunu içine çekti. 'Zamanın değiştirdiklerini anlamak istiyorsan doğru yerden çalmalısın şehrin kapısını' diye düşündü.

Uzun yıllar önce kavgayla ilk tanıştığı yapının önünde durdu. Deniz kenarındaki evlerin ikinci aralığıydı. Yenilenmiş, mavije boyanmıştı duvarları. Denize açılan sokak aynıydı. Sahile inmek istedi. Dalgaların aşındırdığı yükseltiden inmeye tereddüt etti. Geriye döndü sonra. Birden önünde onu gördü. Temkinli olmasa çarpacaktı... Dur! işareti yaparak kolunu uzatıyordu sanki.

"Sana yaşadığım dünyayı göstereceğim..."

Her şeyi yeniden tanımaya çalışarak, birbirine kenetlenmiş eski anılarının önündeydi. Her biri diğerine açılıyordu sanki. Yok olmamak için son güçleriyle direniyorlardı. Oysa biliyordu ne kadar güçsüz olduklarını. Yıllardan beri esen rüzgar, yağın yağmurlar, en acımasız da yalnızlık aşındırmış, çürütmüştü içten içe. Gerçek yaşanmışlıkların üstüne sahte öyküler yazmaya çalışan sahtekarlar türemişti geleceği yeniden üretmek bahanesiyle. Dur işaretli süliet, geçmişe tanıklık edercesine parmağını boşluğa

uzatıp "komşumdun sen benim" diyordu. "O" ise duyar-sız yağmacı sahtekârlara aldırmadan yeniden açılan gerçekliğin kapısına ilerliyordu.

Yücelttiği sevginin büyüyle, her şeyi olduğundan başka görmeye zorluyordu kendini. Değişimin olumlu yansılarını arıyordu çevresinde. Yağmanın hoyrat yüzünü gördükçe kabullenmekten kaçınıyordu. Sanki her şey eskisi gibiydi de bir tılsım bir hayale taşımıştı onu. Oysa kökleri olduğu gibiydi. Görünmelerini engelleyenler çoğaldıkça, yerlerini bunlar almıştı. 'O' ise tek kişilik dünyasında kendi mutluluğunu bulmaya gidiyordu. Yalnızca iyi şeyler bulmayı umuyordu. Nasıl olsa gelecek, bireysel çabaların toplamıydı. Bir gün birleşecek bu çabalar. O zaman bozuk olan ne varsa düzelecekti elbet...

Aydınlığın tutsak düşlerini geçmişte bırakıp, yeni bir yaşam kurmuştu yıllar. Her şeyin bittiğini sandığı yerde insanı tetikleyen yeni bir sevgiye uzatıyordu sanki elini. Boşluğa bakan gözleri denize açılan sokaklardan sessizce yayılıyordu

şehrin damarlarına. İşte o zaman fark etti burada farklı düzlemde yaşamın yeniden başladığını. Tepeler yıkılıyor, emek en dağılmış haliyle üretken, yapılar yeşile düşman. Deniz görünmez yerlerden uzatıyor elini, karşılıksız sevdasını haykırıyor zeytin dallarına...

"Sana yaşadığım acıları göstereceğim"

Bak bugün nereden nereye geldik. Yorulduk eskiyi özlemekten.

Bu öykü buradan başlamalı, buradan yaratmalı yeniden geleceği...

Bencilce tüketilen yaşamlara inat, buradan çalmalı gelecek özgür günlerin kapısını...■

Devlet Güvenlik Mahkemeleri-DGM'lere Karşı DİSK'in Genel Yas Direnişi

□ **Turhan ATA**

DİSK, kuruluşundan itibaren işçi sınıfının ekonomik ve demokratik haklarını korumak ve geliştirmek için birçok direniş, grev ve miting yapmıştı. Bunlardan 15-16 Haziran 1970 direnişi, Türkiye işçi sınıfının sendikal haklarının korunması mücadelesi bakımından büyük bir önem taşıyordu. İktidardaki Adalet Partisi bakanlarından Seyfi Öztürk, Erzurum'da yapılan Türk-İş Kongresi'nde, sendikalar yasasında yapılmak istenilen değişikliklerle “*DİSK'in canına ot tıkayacağız*” derken, mecliste CHP'nin de tam desteği almıştı.

Bu eylem sonucunda o güne kadar işçi sınıfının varlığı üzerine yapılan tartışmalar son bulmuş, değişik aydın ve küçük burjuva çevrelerinde “işçi sınıfı” imajı netleşerek kabul edilmiştir.

15-16 Haziran Direnişi ile DİSK, sendikal alanda işçi sınıfının ekonomik, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinde kitlelere umut vermiş her geçen gün daha da nicel ve nitel olarak büyümesini sürdürmüştür. DİSK'in tarihinde önemli bir başka kilometre taşı da 6 Eylül'de İzmir ve 20 Eylül 1975'te İstanbul'da yapılan “*Demokratik Hak ve Özgürlükler Mitingleri*”dir. DGM direnişinin yapıldığı 16 Eylül 1976 yılına gelindiğinde DİSK üye sayısını 500 binlere taşımıştı.

Sosyal Devlet anlayışı ilkelerinin kısımları de olsa devam ettiği gelişmekte olan kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının büyük ölçekli fabrikalarda örgütlenmesi, özellikle metal, otomobil, tekstil, petro kimya gibi işkollarında işçi sınıfının örgütlü gücünü artırmış, sendikal hareketin daha da gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır. Bu süreçte işçi sınıfı ve emekçi halkın politik yaşamında da gelişmeler olmuş DİSK, özellikle yaptığı kapsamlı eğitim çalışmalarıyla sosyalist yaşamın ve düşüncelerin tanınmasına, işçi sınıfı içinde yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır.

DİSK, bu eğitim çalışmalarıyla işçi sınıfına henüz yabancı olan yeni kavramların tanınmasını sağlamış, işçi sınıfı, emek, iş gücü, üretici güçler, sömürü, kapitalizm ve emperyalizmin yasaları, sendikalar ve onların bu kapitalist düzendeki işlevleri gibi konuların tartışılmasını sağlayarak sınıf bilincinin gelişmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

DİSK'in öncülüğündeki sendikal hareket, bu süreçte kendi bağımsız programını da açıklamış, demokrasi, ekonomik hak ve özgürlükler platformunu sınıf çıkarlarını gözeterek kamuoyuyla paylaşmıştır.

Türkiye sendikal hareketi ve Türkiye işçi sınıfının bu gelişmeleri sendikal hareket içinde sınıf çıkarlarını gözeterek

hareket eden TKP'nin 1973 Atılım dönemi sonrasındaki aktif çalışmalarının bir yansıması olarak kabul görmüş, DİSK'in öncülüğünde yapılan 1 Mayıslar, büyük grevler ve direnişlere TKP'nin etkin bir biçimde katılımı ve dayanışması ile daha da başarılı bir yol alınmasının önü açılmıştır.

Değişik alanlardaki sendikalar, kitle örgütleri, gençlik ve kadın hareketlerinin içinde örgütlenerek örgütlü mücadele içinde kendisini kanıtlayan TKP'ye karşı, yürütülmek istenen anti-TKP kliği kısır çekişmeler içinde kalarak bölücü davranış ve tavırları ile sermaye yanlısı konumuna düşmüşlerdir.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri

DİSK'in kuruluşu ile gelişip güçlenen sendikal hareketin, ekonomik, demokratik hak ve özgürlükler alanında da güçlenmesi, işçi sınıfının gelişip bilinçlenmesi, sermaye sınıfı ile onun iktidarlarını her zaman korkutmuş, fırsat bulduğu ortamlarda karşı tedbir alma yollarına başvurmuştur.

Demirel hükümetinin, “Anayasal Nizamı Koruma tasarısı” 274 sayılı sendikalar yasasını değiştiren 1317 sayılı yasa değişikliği tasarıları yapılan girişimler sonucunda Anayasa Mahkemesi tarafından engellenmiştir.

Bu gelişmelerden sonra hükümet “Özel yetkili ihtisas mahkemeleri”ni gün-

demine alarak demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanması yolunu denemek istemiştir.

1971 Yılında uygulanan sıkıyönetim döneminde, Anayasaya bir madde eklenecek Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulması öngörülmüştür.

1973 Yılında bu Anayasa maddesine dayanılarak özel yetkilerle kurulmak istenen bu mahkemenin içeriğinin oluşturulması ile ilgili yasa tasarısı, mecliste CHP dahil diğer partiler tarafından da desteklenerek kabul edilmiş ve Resmi Gazete’de ilan edilerek yasal hale getirilmiştir.

Bu yasanın resmi hale gelmesi ile iktidar yanlısı olmayan birçok gazeteci tutuklanarak hapse atılmış, dönemin aydın ve sol görüşlü kişilerinden olan Prof. Dr. Server Tanilli ile Emekçi Partisi Başkanı Mihri Belli hakkında davalar açılmıştır.

DİSK yönetimi ise bu yasanın asıl amacının DİSK'i kapatmak olduğunu işçi ve emekçilerin kazanımlarının geri alınmak istendiğini bilerek hazırlıklarını yapmaya başlamıştır.

Sendikaların hukukçularına bu yasanın enine boyuna incelenmesi yaptırılmış, varılan sonuç neticesinde DİSK yönetiminin görüşlerinin doğruluğu hukukçularca da teyid edilmiştir. Bu gelişmelerden sonra DİSK yönetimi, DGM konusundaki politikasının belirlenmesi için çalışmalarını hızlandırmıştır.

DGM Yasasının çıkması ile birlikte birçok kitle örgütü de bu yasaya karşı çıkarak açıklamalar yapmış, ayrıca sol partilerden TİP, TSİP ve TEP kamuoyuna açıklamalar yaparak bu yasanın işçi ve emekçilerin aleyhine bir yasa olduğunu vurgulayarak daha geniş kesimleri bilgilendirmişler ve halkın bu yasa ile yapılmak istenilenleri ayrıntıları ile bilmelerini sağlamışlardır.

Temmuz 1976'da toplanan DİSK ve üye sendikaların yönetim kurulları, bu

yasa ile ilgili olarak yapılacak olan eylem ve mitingleri saptamak üzere görüşlerini belirterek bir dizi kararlar almıştır.

DİSK Uyarıyor!

5 Temmuz 1976'da DİSK yönetimi, “*DİSK’in Uyarısı*” başlığıyla bir açıklama yaparak, DGM’lerin sıkıyönetim niteliği taşıdığını, sendika yöneticilerinin bu yasa ile kolayca mahkemelere sevk edileceğini ve yargılanacağını, bu olağanüstü mahkemelerin DİSK ve üye sendika yöneticilerini susturmak için kurulduğunu, sermayenin aşırı kâr hırsı ile baskı düzeni kurmak istediğini anlatmıştır.

Bu uyarıların ve açıklamaların yapıldığı tarihsel toplantılarda DİSK Üyesi Teknik-İş Sendikası’nın Genel Başkanı olarak, DİSK Başkanlar Konseyi ve Yönetim Kurullarının ortak toplantılarında alınan kararlarına katıldım ve kararlara olumlu oy verdim. Bu toplantılarda bir iki sendikanın yöneticilerinin önce çekimser kaldığını ancak direnişin başlamasından sonra bu görüşlerinden vaz geçerek olumlu oy kullandıklarını da burada belirtmek isterim.

Toplantı öncesinde hepimizin üzerinde müthiş bir gerilim vardı, bir taraftan Türkiye’deki politik ortamın iyice gergin bir hal alarak sağ sol diye ayrışması, bir taraftan sıkıyönetim ilan edilebileceği tehlikesi, faşist saldırılar ve sol eğilimli kişilerin saldırıya uğraması, ölümlü biten saldırılar hepimizi derin düşüncelere sürüklüyordu.

Bir tarafta da TBMM’de CHP’li sosyal demokrat milletvekillerinin tasarı üzerinde yaptıkları çalışmalar ve tasarının maddeleri ile ilgili değişiklik önerileri, DİSK’in Merter’deki binasında kurulan özel telefon hatları ile iletişim kurularak bilgi alınması sağlanıyordu.

Diğer taraftan gelişmeler işyeri temsilcileri tarafından işçilere anlatılıyor, iş yerlerinde hazırlıklar aralıksız sürdürülüyordu. Ben de Ankara’da bulunan Yürütme Kurulu Üyeleriyle sıkı bir diyalog kurarak gelişmeleri anlatıyor, hazırlıkların yapılmasını söylüyordum.

Aynı gün DİSK Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi üyeleri ile yapılan toplantıda DİSK Temsilciler Meclisi’nin 9 Temmuz 1976’da toplanması kararını aldık.

Temsilciler Meclisi’nin bu toplantısına Türkiye’nin hemen birçok yerinden katılan DİSK üyesi sendikaların yöneticileri ile işyerlerinden gelen binlerce temsilcinin yanında basın da bu toplantıya büyük bir önem vermişti.

Toplantıda konuşan Genel Başkan Kemal Türkler, konu ile ilgili olarak kapsamlı bir açıklama yaptı. DGM’lerin 15-16 Haziran Direnişi’ne yol açan gelişmelerden daha boyutlu olduğunu, MC hükümetlerinin amacının DİSK’in sesini kısarak ülkemizdeki demokrat ve ilerici kitlelerin de seslerini boğmak, işçi sınıfının ekonomik ve demokratik kazanılmış haklarının tamamen ellerinden alınmasını sağlamak olduğunu açıkladı ve DİSK hiçbir zaman buna izin vermeyecektir, diyecek konuşmasını bitirdi.

DİSK Yönetim Kurulu yaptığı bir açıklama ile, DGM yasanının fıkralarının Mecliste görüşülmesinin devam ettiğini CHP’li milletvekillerinin bu yasanın çıkmasını engelleme girişimlerinin sürdüğünü, bu görüşmelerin sonucu alınmaya ve Meclis tatil edilinceye kadar bütün DİSK Sendikalarının yöneticileri, sendika temsilcileri ve üyelerinin yıllık izinlerinin ikinci bir açıklamaya kadar durdurulduğunu bildirdi.

DİSK Yönetimi, işçi sınıfının yoğun

olduğu Bursa’da bir miting yaparak faşist terörün tırmanmasını ve DGM yasanının çıkarılmasını protesto etti. Bursa’da miting alanı eşi görülmemiş bir kalabalıkla, işçi ve emekçilerle doldurulmuş, binlerce kişi faşizme ve DGM’ye karşı mücadele-ye hazır olduğunu haykırıyordu.

Bu arada Türk-İş’in üst yönetimi DİSK’in çağrılarını yanıtsız bırakmış, aksine yasanın savunuculuğunu yaparak işverenlerin borazanı durumuna düşmüştü. Ancak Türk-İş içinde bulunan sosyal demokrat sendikalar ve yöneticileri DİSK’e desteklerini sunmuş ve Yol-İş Federasyonu Başkanı Halit Mısırlıoğlu bir açıklama yaparak DGM tasarısına karşı olduklarını açıklamış, birkaç gün sonra da Türk-İş içinde bulunan sosyal demokrat 12 sendika yeni bir açıklama yaparak DGM yasa tasarısına karşı olduklarını açıklamışlardır.

Bu arada işveren örgütleri de boş durmayarak işçileri korkutarak eylemlerden vazgeçirmek için baskı artırmışlardı.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfede-

16 Eylül 1976 DİSK Genel Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi’nin ortak açıklaması

“Ülkemizi MC’nin yarattığı karışıklık ve bunalımdan kurtarmak, hayat pahalılığına son vermek, emekçi halkımızın yüksek geçim olanaklarına kavuşmasını sağlayacak olan kapıları açmak, demokrasiyi kurtarmak, sendikal ve siyasi hak ve özgürlükleri koruyup genişletmek, iktidarın Anayasal ve demokratik yoldan düşürülmesini ve halktan yana bir iktidarın kurulmasına kadar genel yas ilan edilmiştir.”

Bu açıklama, birçok kurum ve kişi tarafından eleştirildi. Çünkü görüldüğü gibi içerik olarak DİSK’in görev ve sorumluluklarının çok ötesinde, amaçlanan DGM direnişinin kapsamının dışına taşan bir açıklama olarak algılandı ve böyle bir açıklamanın ancak bir siyasi parti tarafından yapılabileceği belirtildi.

DİSK yönetimi de sonradan kendi içinde yaptığı değerlendirmede bu açıklamanın kapsamı konusunda gelen eleştirilerin haklılığını kabul etti.

rasyonu (TİSK) Başkanı ve işçi düşmanı olan Halit Narin gazetelere ilan vererek kanunsuz grev yapan işçilere ödeme yapılmayacağını duyuruyordu.

İşveren örgütlerinin temsilcisi durumunda olan MESS de bir tasarı hazırlamış ve Başbakan Demirel’e vererek işverenlerin düşüncelerini ve karşı eylemlerini belirtmişti. Bu talep ve tasarıda işçilerin dondurulması, toplu iş sözleşmelerindeki sosyal hakların sınırlandırılması, sendikaların yeniden gözden geçirilerek ilgili yasaların revize edilmesi istekleri vardı.

Ana muhalefet lideri Bülent Ecevit, gelişmeler karşısında suskunluğunu bozarak, DİSK ve Türk-İş’in DGM yasa konusunda bir araya gelerek görüşmesini ve birlikte karar almasını önerdi. Bu öneri üzerine 3 Eylül 1976 günü İstanbul’da Türk-İş’e bağlı sendikaların 400 civarında yönetici ve temsilcisinin katıldığı bir toplantı yapılarak DGM’ye karşı genel grev önerisi yapılarak, Türk-İş ile DİSK’in işbirliği yapması oy birliği ile kabul edildi.

14 Eylül 1976 günü TBMM yeniden toplanarak DGM yasanını görüşmeye başladı. Bu görüşmeler devam ederken DİSK Yönetim, Yürütme ve Başkanlar Konseyi üyeleri de 15 Eylül 1976 günü sabahтан itibaren DİSK Genel Merkezi’nde toplantı haline geçti. Yapılan açıklamada TBMM’de görüşmeler sürerken DİSK heyeti de iki gün boyunca Genel Merkez’de toplantı halinde olacağını kamuoyuna duyurdu.

DİSK Genişletilmiş Yönetim Kurulu ve Başkanlar Konseyi, bu yasanın çıkması konusunda görüşmelerdeki olumsuz havayı öğrenince hemen karar alınması gerektiğini görmüş, oybirliği ile “Genel Yas” eylemini karar altına alarak, bütün örgütüne duyurmuş, ayrıca basın ve kamuoyunu da bilgilendirmiştir.

Buna göre DİSK’in kapatılmasını önören ve DİSK’i işlevsiz hale getiren bu yasanın çıkmasını önlemek için, Genel Yas eylemi ile fabrikalarda, işyerlerinde, bürolarda DİSK’in örgütlü olduğu her yerde üretimin durdurulması, yürüyüş ve miting yapılması, örgütün konu ile ilgili çıkardığı bildirinin emekçi halka dağıtılması kararlaştırıldı.

Genel Yas eylemi, 16 Eylül 1976 günü başladı, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Diyarbakır, Antalya, Mersin ve Manisa’da sabahтан itibaren işyerlerinde fiilen uygulanarak, adeta yaşam dur-

du, fabrika ve işyerlerinin dışında büyük kentlerde otobüsler çalışmadı, çöpler toplanmadı, PTT ve TRT’de işler yavaşladı, yayınlarda sorunlar yaşandı.

Genel Yas eylemini destekleyen sivil kitle örgütleri de, başta barolar olmak üzere, TÖB-DER, TÜTED, TMMOB, TÜSDER, TUMAS, TUMDER, TUMOD, gibi kuruluşlar da eylemin başarılı olmasına yardımcı oldu.

Türk-İş’e bağlı başta Yol-İş olmak üzere Harb-İş, Petrol-İş ve Yapı-İş sendikaları da eylemi destekleyerek çeşitli biçimdeki eylemleri ile bu yasanın Anadolu’nun birçok kentinde de uygulanmasını ve yaygınlaşmasını sağladı.

17 Eylül 1976 günü İstanbul’da yapılması planlanan yürüyüş ve miting ise bazı güvenlik nedenleri ile iptal edildi. Bunun yerine Beşiktaş’tan Taksim’e kadar sürecektir otomobil ve motorlarla bir eylem uygulandı, ancak bu eylem sonradan değişik nedenlerle eleştirildi.

Yasanın Mecliste görüşmeleri sürerken CHP ise Anayasa’nın 136’ncı maddesinin DGM’lerin kuruluş gerekçesi olması nedeniyle değiştirilmesi için bir yasa tasarı hazırlayarak meclise sundu.

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit bu aşamada bir açıklama yaptı ve Türk-İş’in bu eyleme destek vermemesini eleştirerek bunun vebalinin büyük olduğunu söyledi.

DİSK eylemin birçok işyerinde kısmi olarak iş yavaşlatma olarak devam ettiğini ve sonrasında işyerlerindeki eylemler hakkında işçilerin kendilerinin karar verdiğini açıkladı.

20 Eylül 1976’den itibaren işverenlerin baskıları artmış, eyleme katılan birçok işyerinden 96 kişi tutuklanmıştı.

21 Eylül 1976 günü polisler jandarma güçlerini de takviye güç olarak yanlarına alarak DİSK’in Merter’deki binasını abluka altına alıp karar defterlerine el koydu, bu sırada oraya gelen DİSK Genel Sekreteri Mehmet Karaca da göz altına alınarak emniyete götürüldü.

22 Eylül 1976 günü de DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler ve Yürütme Kurulu Üyeleri Rıza Güven, Kemal Nebioğlu, Celal Küçük, Mehmet Kılınç ve Fehmi Işıklar göz altına alınarak tutuklandı.

Aynı gün birçok iş yerinde işten çıkarılmalar devam ederken Aliğa petro kimya işyerinden de 850 işçinin işten atıldığı bildirildi.

Bu gelişmeler üzerine Ankara’da büyük bir miting yapan sivil toplum örgütleri

ri DGM yasını eleştirerek MC hükümetini protesto etti.

Direnin yoğun bir şekilde devam ettiği Profilo Holding’te patron Jak Kamhi de sürekli polisle işbirliği içinde olmuş, direnişçi işçilere polisin saldırmasını desteklemiş ve polisin açtığı ateş sonucu Yakup Keser adlı işçinin vurularak öldürülmesinde payı olmuştur.

Genel Yas eyleminin Türkiye’yi sarması suretiyle TBMM’de görüşülen yasa birçok milletvekilinin bu yasadaki vaz geç-

mesini sağlamış, CHP’li milletvekillerinin aktif çabası ile Mecliste yapılan görüşmelerde verdikleri soru önergeleri, bakana sorulan sorular, vakit geçirme taktikleri ile Meclisin çalışmasını zorlaştırarak yasanın çıkmasını engellemiştir.

Ekim 1976 tekrar toplanan TBMM’de görüşmeler tıkanmış, CHP’nin direnmesi sonucunda yasanın çıkması gereken tarih dolduğundan yasa tarihe gömülmüştür.

DGM’nin ortadan kalkması DİSK’in önderliğinde işçi sınıfımızın büyük mü-

Koç Gurubu yöneticilerinden Suna Kırac, MESS’i babasına şikayet ediyor

DGM direnişi ve sonrasında uygulanan uzun Maden-İş grevleri konusunda büyük zararlara uğrayan Koç Gurubu yöneticilerinden Suna Kırac, 18 Temmuz 1980’de bu konularla ilgili olarak MESS’le ilgili düşüncelerini aşağıdaki satırlarda belirttiği bir mektubu babasına göndermiş ve yardımını istemiştir.

“MESS’den bugüne kadar Koç Topluluğu hiçbir fayda sağlamamıştır. Bugün Arçelik yönetim kurulu toplantısı vardı. Arçelik satışlarında 4.5 milyon gerilik görülmekte, her ay asgari 50 milyon lira para gerekmekte, bugün itibarı ile Arçeliğin zararı 270 milyon lira olarak belirlenmektedir. Zararı da bir kenara bırakıyorum, çark dönmüyor, geçen grevlerde olduğu gibi Arçeliğin buna gücü kalmamıştır. Şirketin istikbalini ve gelişmesini tehlikeye atıyoruz. MESS’den bugüne kadar Koç Topluluğu hiçbir fayda sağlamamıştır. Gurup sözleşmesinin tüm yükünü geçen dönem olduğu gibi bu dönemde Koç Gurubu taşımaktadır. Rakiplerimizle aynı paralelde mücadele veremediğimiz için MESS gün geçtikçe belimizi bükmektedir. Herkes bir şekilde işini uydurmuş gidiyor. 14 bin kişiyi bir seferde lokavta sokmak bir mesele olmuştur.

Teklifim Koç Topluluğu MESS’de kalsın, Arçelik kendi başına bir sözleşme yapar ve neticede MESS’den atılır. Bugün bu konuda karar alsak işi tezgahlamak bir ay sürer. Bizim bu yıl geçen sefer olduğu gibi 8.5 aylık uzun bir greve dayanma gücümüz yoktur.

Arçelik MESS’den çıktıktan sonra bizi ister eleştirirler, ister kızarlar, isterse gülerler kanaatimce şirketin istikbali ile oynamak kadar önemli değil.

Bu konuda biran evvel karar vermek için talimat vermenizi rica ederim. Saygılarımla,”

cadeleler sonucunda kazandığı çok önemli bir direniş olarak tarihe altın harflerle yazıldı. Bu direniş uluslararası sendikal hareket ve ilerici kamuoyu tarafından da dikkatle izlenerek büyük dayanışma gösterileri yapıldı.

Dünya Sendikalar Federasyonu (DSF), Fransa Genel İş Federasyonu (CGT), Avrupa Hür İşçi Sendikaları Federasyonu (ICFTU), Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu (IMF), çeşitli dayanışma eylemleri göstererek DİSK ve işçi sınıfının yanında olduklarını gösterdiler.

Genel Yas eylemi bu başarıların yanında ağır kayıplarda verdi. Fabrikalarda, iş yerlerinde eylemin en ön saflarında mücadele eden, kitleleri harekete geçiren, bilinçli işçilerden 3000 kişi MESS’in dayatmaları sonucunda işten çıkarıldı. Bu gerçekten çok büyük bir kayıptı. Çünkü uzun yıllar grevlerin, direnişleri en önünde olan ve bilinçlenerek harekete yön verme kabiliyeti olan ve kolayca yetişmeyen bu işçilerin yeri uzun müddet doldurulamadı.

DİSK, bu işten atılmalar konusunda öncelikle hukukçuları seferber ederek yasal yollara başvurdu, yönetim kurulu kararı ile bir maddi dayanışma hareketi başlatarak üye sendikaların katılmasını sağladı, uzun süre işten çıkarılan işçilere maddi katkıda bulunuldu. Diğer yandan sonraki toplu sözleşme müzakerelerinde işten çıkarılan işçilerin bir kısmı yeniden işe alındı. Aliğa’dan çıkarılan 850 işçinin tamamı bir yıl sonra tekrar işe alındı. Ancak bütün bu girişimler sonucunda bu bilinçli işçilerin yeri kolayca doldurulamadı ama zaman içinde yeni yetişen bilinçli işçilerle DİSK yoluna devam etti. DİSK’i işten çıkartılan işçiler nedeniyle güçsüz bırakmak isteyen kapitalist-emperyalist sistem uygulayıcıları amaçlarına ulaşamadılar.

Genel Yas eylemi işçi sınıfımıza ve demokrasi güçlerine çok şey kazandırdı. Dört gün süren bu eylem Türkiye’de uygulanan genel grevlerin en büyüğü olarak ve yüzbinlerce işçi ve emekçinin katıldığı eylem olarak tarihe geçti.

Bu eylemi gerçekleştiren işçilerin DİSK’e ve eylemin motor gücü olan Maden-İş Sendikası’na olan güvenlerinin sınırsız bir bağlılıkla ve disiplinle uyguladıkları görüldü. Sonraki uzun grevlerde uygulanan ve işçilerin kendilerinin buldukları **“DGM’yi EZDİK, SIRA MESS’de”** sloganı bunun en güzel yansıması olarak sınıf mücadelesinin kesintisiz devam ettiğini, DİSK ve Maden-İş’e güven duyulmasının da devam ettiğini açıkça gösterdi. ■

Enflasyon ve Yaşam Maliyetindeki Artışlarla Mücadelede Emekten Yana Politika Araçları

□ Mustafa DURMUŞ

Bu kışın, yüksek enflasyon ve artan yaşam maliyetlerinden ötürü, emekçiler, emekliler, sabit gelirliler, borçlular ve yoksullar başta olmak üzere toplumun büyük bir kesimi açısından çok zor geçeceğini kestirebilmek zor değil.

Öyle ki mevsim avantajlarının da sona ermesiyle birlikte temel gıda maddelerinin fiyatlarındaki artışlara ilave olarak, kışa doğru bu kez ısınmadan kaynaklı ek harcamalar gündeme gelecek. Elektrik ve doğal gazla yapılan zamlar hız kesmezken, gıdadan ulaştırmaya her şeyi etkileyen benzinin litre fiyatı 20 TL'ye motorininse 25 TL'ye dayanmış durumda. Kısaca halk ısınma ile karın doyurma gibi iki zaruri ihtiyacın karşılanması arasında sıkışıp kalacak.

Öte yandan iktidarın yakınlarda açıkladığı OVP (2023-2025)'ye göre bu yılın sonunda enflasyon oranı yüzde 65'e kadar gerileyecek. Ancak gerçekleşse dahi, bu kimseyi rahatlatmasın zira enflasyondaki yılsonundan itibaren ortaya çıkabilecek gerilemeye bakıp, halkın bu kışı rahat geçirebileceği sonucunu çıkarmak mümkün değil.

Öyle ki enflasyonun düşmesi fiyatların düşmesi anlamına gelmiyor sadece fiyat artışlarının yavaşlaması demek oluyor. Bir başka anlatımla enflasyon düşse de mal ve hizmetlerin fiyatları artmaya devam edecek. [1]

Hele bu mal ve hizmetler enerji, petrol, zaruri gıda, ulaştırma, kira gibi emekçilerin bütçeleri içinde önemli yer tutan kalemlerse, enflasyon düşse dahi yaşam emekçiler için zorlaşmaya devam edecek.

'Yaşam Maliyeti Krizi'

Bu yüzden de özellikle de Batı ülkelerinde yüksek enflasyon kavramının yanı sıra son zamanlarda 'yaşam maliyeti krizi' (cost of living) kavramı kullanılıyor. Bu kavram sadece genel fiyatlar seviyesindeki sürgit artışlara (enflasyon) değil, aynı zamanda halk için temel nitelikte olan mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artışlara ve halkın eriyen satın alma gücüne (reel gelirlerinin düşüklüğüne) dikkat çekiyor.

Ancak yaşam maliyetlerinin giderek artıyor olmasının, tek başına, dünya enerji

ve temel gıda maddelerindeki, özellikle de Ukrayna savaşı sonrasında görülen hızlı artışların sonucu olduğu düşünmek yanıltıcı olabilir.

Aslında geçtiğimiz yüzyılda da halklarımız, bir yanda sürekli artan fiyatlar, diğer yandan yoğun bir emek sömürüsüne dayanan düşük ücret politikaları yüzünden yaşam maliyetlerinin sürekli artmakta olduğuna tanık oluyordu. Yeni olan, dünyada savaşın tetiklediği enerji maliyetlerindeki fevkalade artışların yanı sıra, ülkede izlenen ekonomi politikaları sonucunda müthiş bir hızla artan

törler en az talep yönlü faktörler kadar, hatta onlardan çok daha baskın bir biçimde etkili.

Bu yüzden de (bazı iktisatçıların ile-ri sürdürdüğün aksine), yüksek enflasyonla yüksek işsizliğin ve borçluluğun bir arada yürüttüğü verili koşullarda faiz oranlarının artırılması (tıpkı şu ana kadar yapılan faiz indirimleri gibi), mevcut enflasyonu düşürmekte başarısız olmanın ötesinde, üretimi, istihdamı ve ücretleri ve diğer emek gelirlerini düşürerek yaşam maliyeti krizini daha da derinleştirecektir. [2]

Öyle ki Türkiye'deki çok borçlu işlet-

cadele programı, faiz politikalarıyla sınırlı kalmaz. Bu program kaçınılmaz olarak uzun erimde neo-liberalizme ama asıl olarak da kapitalizme karşı olmak zorunda. Ancak kısa erimde sistem içi çözüm önerilerine de ihtiyaç var.

Bu bağlamda, sistem içi bir öneri olarak; para politikasına nazaran maliye politikasına ağırlık verilebilir. Yüksek enflasyonla mücadele edilirken, aynı zamanda işsizliği kalıcı olarak azaltan, topluma yararlı yeni kamusal yatırımları hayata geçiren, adil bir gelir ve servet dağılımını gerçekleştiren vergi ve harcama politikaları ve yaşanabilir bir ücreti esas alan gelir politikası uygulanabilir.

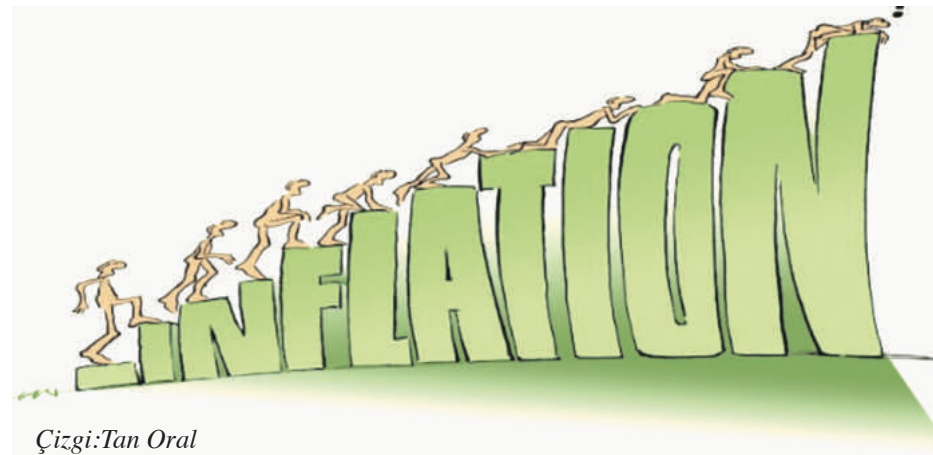
Emekten yana anti enflasyonist politika araçları

Demokrasi güçleri ve solun masasında emekten yana enflasyonla ve yaşam maliyeti krizi ile mücadelede çok sayıda araç ve strateji mevcut. Ancak ilke olarak, emekten yana bir iktidarın inşa edilmesi halinde, politika yapımcılar, artan yaşam maliyeti sıkıntısını hafifletebilmek için bir dizi acil, kısa erimli önlemin yanı sıra, potansiyel bir enflasyonist sarmalı önlemek için daha uzun erimli yapısal değişiklikleri de göz önünde bulundurmali.

Öyle ki enflasyon kontrolü sadece maliye ve para politikalarına sıkıştırılmamalı, aksine daha geniş bir yelpaze içinde, topluma yararlı, doğa ile uyumlu üretimin artırılmasına dönük bir arz yönetiminden kamusal dağıtım, tayinlanmadan fiyat kontrollerine kadar çok sayıda aracı içermeli. Aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alınacak olan bu politikaların ve kullanılacak araçların bazılarının kısa, bazılarının ise uzun erimli olması kaçınılmaz.

Öte yandan, öncelikle (bir önceki yazımızda vurgulandığı gibi) manşet enflasyon yerine, farklı sınıflara ve farklı tüketim kalıplarına sahip hanelerin gerçek enflasyonunu ölçmeyi sağlayacak bir yeni enflasyon konseptine ihtiyacımız var. Nitekim bu ihtiyaç dünyada da, Türkiye'de de görülmüyor.

Bu ihtiyacı kısmen karşılamaya dönük olmak üzere 2012 yılından beri, Merkez Bankası iktisatçısı Z. Yükseler tarafından kullanılan 'Hızlı Tüketilen Ürünler Fiyat

Çizgi: Tan Oral

döviz kurlarının yaşam maliyetindeki artışı bir krize dönüştürmüş olması.

Bu nedenle de emekten yana politikalar ve bu yöndeki mücadele sadece enflasyonla baş etmeyi değil, aynı zamanda yaşam maliyeti krizi ile de mücadele etmeyi gerekli kılıyor. Bu bağlamda, bu politikalar mutlaka düşük ücret ve diğer düşük emek gelirlerini artırıcı önlemleri de içermeli.

Önce yapılmaması gerekenden başlayalım ardından da kısa ve uzun erimde yapılabilecekleri anlatalım.

Verili durumda faiz oranlarını yükseltmek çözüm değil

Faiz artırımları ve diğer sıkı para ve kredi politikaları, teorik olarak, yalnızca olağandışı yüksek talep seviyelerinin yönlen-dirdiği geniş tabanlı bir talep enflasyonuna dair güçlü kanıtlar varsa bir çözüm olabilir. Oysa Türkiye'deki enflasyonun bileşenleri arasında yer alan arz/maliyet yönlü (örneğin yüksek kur, yüksek üretim maliyetleri) fak-

meler faiz artırımını nedeniyle zor duruma düşecekler, hatta iflas edecekler, bu da mevcut yüksek işsizliği daha da artıracaktır. Ekonomik büyüme ve dış borç geri ödeyebilme ve yeniden borçlanabilme imkânları olumsuz etkilenirken, Hazine'nin faiz yükü daha da artacak, ayrıca topluma yararlı kamu yatırımları azalacak, borçlu halk daha da borçlanarak yoksullaşacaktır.

Bu yüzden de, her ne kadar ana akım iktisat teorisi aşırı ısınmış ekonomiler için faiz artırımları yoluyla soğutma operasyonunu genel olarak önerse de [3], Türkiye'nin verili koşullarında faiz oranlarının, özellikle de çok sert bir biçimde yükseltilmesi, önerilmez çünkü yavaşlamaya başlayan ekonomi ciddi biçimde yere çakılabilir.

Anti-kapitalist nitelikli politikalar

Diğer yandan, yüksek enflasyon koşullarında, işçi sınıfının ve emekçi halkların yaşam standartlarını korumaya dönük mü-

Endeksi' (HTFE), yine aynı iktisatçı tarafından 2022 yılının Mayıs ayından itibaren 'Yaşam Maliyeti Endeksi'ne (YME) dönüş-türüldü. [4]

Bu endeks beşli madde grup endeksle-ri kullanılarak, hane halkı tarafından sıkça tüketilmeyen yarı dayanıklı, dayanıklı mal-lar ile bazı hizmetlerin TÜFE endeksinden dışlanarak oluşturuluyor. Böylece TÜİK tarafından açıklanan 144 madde grubunun 86'sı "Yaşam Maliyeti Endeksi" kapsamına girerken, 58 grup bu kapsam dışında kalıyor.

Beşli madde grupları belirlenirken şu hususlar dikkate alınıyor: Seçilen madde-lerin haneler tarafından her ay ve her yıl tüketilme özelliğinin yüksek olması, temel ihtiyaç maddesi olma özelliğinin bulunma-sı, harcamanın geçmişte yapılan tasarruflar veya kredi kullanımı yerine, hanenin sürekli ve düzenli geliri ile finanse edilme olasılı-ğının yüksek olması ve satın alınan mal ve hizmetin hane halkı tarafından yatırım har-caması niteliğinde sayılmaması. [5]

Enflasyonla mücadelede alı-nacak önlemler, kullanılabil-ecek politikalar ve araçlar:

(i) Zaruri malların fiyatları geç-i olarak dondurulmalı

Gıda ve ısınma insanların en temel hak-kıdır. Dolayısıyla insanların bunları yete-rince karşılayabilmesi için enerji faturaları düşürülerek makul bir düzeyde sabitlenmeli, faturalarını ödeyemeyen hanelerin elektrik-leri ve doğal gazları kesilmemeli, böyle ha-neler için aylık belli miktarda ücretsiz enerji kullanım hakkı verilmeli ve bu insanların sofralarına yiyecek koyabilmeleri sağlan-malı.

Pratik bir öneri olarak, bu kış boyunca, ticari olmayan amaçlar için kullanılan elekt-rik, doğal gaz fiyatları ve ekmek, et, süt ve çocuk maması gibi temel malların fiyatları dondurulmalı.

(ii) Etkin fiyat kontrolleri yapıl-malı

Tarihte, kamu kurumlarının fiyat artış-larıyla mücadelesi konusunda nasıl başarılı sonuçlar elde ettiğine ait dair sayısız örnek mevcut.

Mesela, 1941'de İkinci Dünya Savaşı sırasında (1941'de) ABD'de yüksek enflas-yon yaşanırken, Roosevelt 'Fiyat İdaresi Ofisi'ni kurdu ve bu kurumda istihdam edi-len 250 bin memuru enflasyonist baskıların kaynaklarını belirlemek ve bunlarla müca-dele etmekle görevlendirdi. Britanya'da ise (aynı yıllarda), hükümet genelinde birkaç bakanlık, belirli fiyat değişikliklerini izle-mekten ve yönetmekten sorumlu tutuldu. [6]

Kısaca, ekonomiyi resesyona sürük-lemeden, sistemik olarak önemli konumdaki fiyatları istikrara kavuşturmak için alternatif

bir politika araçları setine ihtiyaç var. Strate-jik sektörlerde yapılacak fiyat kontrolleri bu araçlardan biri olabilir ve temeldeki piyasa dengesizliğini ortadan kaldıran diğer önlem-lerin yürürlüğe girmesi için zaman kazandı-rabilir. [7]

(iii) Tayinlama yapılmalı

Bu araç akla karne dönemleri gibi sıkın-tılı yılları getirirse de, geçmişte Roosevelt dö-neminde olduğu gibi bunun son derece ba-şarılı örnekleri mevcut. Öyle ki bu dönemde enflasyonla mücadele için karneler bastır-larak halka dağıtıldı. Karneli mallar sadece karne sahiplerine satılabiliyordu. Böylece stokçuluk ya da spekülasyon da asgaride tu-tularak, fiyat artışları önlenebildi. [8]

Bugün bu önlem son derece gelişkin dijital teknolojilerle çok daha etkin bir bi-çimde hayata geçirilebilir. Covid-19 salgını sırasında, salgınla mücadele sırasında uygu-lanan dijital teknoloji önlemler enflasyonla mücadelede de kullanılabilir.

(iv) Enerji fiyatlarındaki artış-lar halka yansıtılmamalı, bu alanda acil kamulaştırmalar yapılmalı

Bilindiği gibi, neo-liberalizmin ilk uygu-lamalarından biri olarak geçtiğimiz yüzyıl-da, 'Şok Terapi' adı altında, enerji gibi temel sektörlerde yapılan özelleştirmelerle birçok temel malı fiyatı hızlıca serbestleştirildi. Türkiye'de de son 20 yılda enerji sektöründe kapsamlı özelleştirmeler yapıldı.

Bu özelleştirmeler son bir iki yıldır da gördüğümüz gibi, halkın en yoksullarının bu hizmetlere erişememesi ve büyük çoğunlu-ğunun da yüksek maliyetlere (fiyatlara) kat-lanarak bunlara erişebilmesi ile sonuçlandı.

Bu yüzden, bu tür mal ve hizmetler tek-rar 'kamusal' ya da 'kolektif mal' olarak kabul edilerek, öncelikle bunların fiyatları-na bir tavan/sınır konulması gerekli. Eş anlı olarak, bu kış boyunca bu tür mal ve hizmet-lerden alınan ÖTV ve KDV gibi vergilerden (geçici olarak) vazgeçilmeli. Asıl çözüm ise enerji, iletişim, gıda ve sağlık/ilac ve eğitim gibi kilit sektörlerin kamusal mülkiyete ve kamusal/toplumsal denetim altına alınması olabilir.

Böyle önlemler aşırı bir tüketici söm-ürsüne dayalı yüksek fiyatlandırmayı en aza indireceği gibi, şirketlerin finansal spekülasyon ya da borsa manipülasyonları yapmala-rını da zorlaştıracaktır.

Bu bağlamda Sol Keynesyenler, kamu-laştırmaların yerine, enflasyon kontrolünün esas olarak maliye politikası, yani kamu harcamaları ve vergilerdeki değişiklikleri ve doğrudan müdahaleleri önerirler.

Bu anlamda ABD'de yasalaşan 'Enflas-yon Azaltma Yasası' Federal Hükümetin ör-neğin ilaç fiyatları üzerindeki kontroller ara-cılığıyla, enflasyona müdahale etme gücüne dair ipuçları veriyor. Yasa ilaç şirketlerini,

eğer fiyatları enflasyon oranından daha hızlı artırırlarsa para iadesi yapmaya ve yaşlılar için ücretsiz aşı sağlamaya zorluyor. [9]

(v) Yoksul hanelere doğrudan nakit destekleri verilmeli

Geçici bir önlem olarak bazı temel mal ve hizmetlere bütçeden sübvansiyon sağlan-ması mümkün olabilir ancak bu mal hizmet-lerin varlıklılar tarafından da kullanıldığı unutulmamalı. Böyle desteklerin kullanı-cıları iyi belirlenmezse, bunlar bizi devlet bütçesinden zenginlerin lüks tüketimlerinin fonlanması gibi haksız bir durumla karşı karşıya bırakabilir.

Nitekim UNDP'nin bir raporu, enerji sübvansiyonlarının orantısız bir şekilde daha zengin insanlara fayda sağladığını ve evren-sel bir enerji sübvansiyonunun faydalarının yarısından fazlasının nüfusun en zengin yüz-de 20'sine gittiğini gösteriyor. Buna karşılık nakit transferlerinden asıl olarak nüfusun en yoksul yüzde 40'ı faydalananıyor. Kısaca çok mütevazı nakit transferleri bile, bu krizde en yoksul ve en savunmasız olanlar için drama-tik ve dengeleyici etkileri olabilir. [10]

Evrensel Gazetesi'nden alınmıştır.

Böylece yüksek enflasyon altında hane-lere yapılan yardımları artırarak veya yoksul hanelere doğrudan nakit yardımları yaparak, özellikle de en yoksulları fiyat artışlarından korumak gerekiyor. Çünkü yaşanan krizin bir boyutu fiyat artışlarının neden olduğu enflasyon iken, diğer boyutu yaşam maliye-tinin artması. Bu da doğrudan emekçilerin gelir düzeyleriyle ya da işçilerin ücretleriyle ilgili.

Daha önce de sözünü ettiğimiz 'Yaşam Maliyeti Endeksi' (YME), manşet enflas-yonu (TÜFE) ile kıyaslandığında, bu yılın Temmuz ayında manşet enflasyon yüzde 79,60 iken, YME'nin yüzde 87,56 ve Ağus-tos ayında manşet enflasyon yüzde 80,21 iken, YME'nin yüzde 85,75 olduğu görül-üyor. [11]

Bu da yaşam maliyetindeki artışın tüke-tici fiyatlarındaki artıştan daha fazla olduğu-

nu ve buradan hareketle de öncelikle yaşam maliyetini düşürecek önlemler alınması ge-rektiğini ortaya koyuyor.

(vi) Yaşanabilir bir ücret sağlan-malı

Özellikle neo-liberalizm döneminde reel işçi ücretlerinin ciddi bir iniş (bazı yıllar durgunluk) yaşamış olması ve işçilerin milli gelirden aldığı payın giderek azalması ya-şam maliyeti krizinin asıl nedeni. Bu yüzden de reel ücretleri artırmaya dönük politikalar ve mücadeleler yaşam maliyeti krizi ile baş etmenin en kestirme yolu.

Bu bağlamda yaşam maliyetindeki artış karşılayabilecek ve verimlilik artışından adil bir pay alabilecek bir şekilde emekçilerin ücretleri artırılmalı. Bu yapılırken işçilerin örgütlülüğünü ve grev ve toplu sözleşme haklarını artıracak iyileştirmeler yapılmalı, işçi örgütlenmesinin önündeki engeller orta-dan kaldırılmalı.

Ancak yaşam maliyeti açısından önemli olan insanların ne kadar para kazandığından ziyade, temel giderler karşılandıktan son-ra geriye ne kadar kaldığı. Yıllardır yaşam standartlarını sessizce aşındıran da aslında denklemin bu yanı.

Batıda böyle bir aşınma genelde devlet bütçesinden yapılan transfer ödemeleriyle (çocuk yardımı, aile yardımı gibi) giderilir-ken, Türkiye'de devlet bütçesinden sağlanan bu tür transfer ödemeleri yok denecek kadar az.

Bu yüzden de halka dönük transfer har-camalarının bütçe içindeki payları artırılır-ken, Covid-19 salgını sırasında yeterince yapılmayanlar bu kez yapılmalı ve geçimini sağlayamayan savunmasız insanlara, yoksul hanelere yeterli kamusal finansal destek sağ-lanmalı.

(vii) İstihdam garantisi ve deste-ği verilmeli

Yüksek enflasyon sırasında, işsizliği de azaltabilmek ve işsizlere gelir sağlayabil-mek için, kamunun topluma ve ekolojiye yararlı istihdam programlarını hayata ge-çirmesinin yanı sıra, küçük ve orta ölçekli işletmelere (istihdamı ve işçi haklarını, sen-dikaları, iş güvenliğini korumaları şartıyla) istihdam destekleri verilmeli. Kamucu istih-dam programlarının finansmanı devlet büt-çesinden yapılırken, uygulaması ve denetimi yerel yönetimlere bırakılmalı.

Bu çerçevede ülkedeki bölgeler arasın-daki işsizlik ve istihdam farklılıkları dikkate alınmalı. Zira bir araştırmaya göre, Kürtlerin ağırlıklı olarak yaşadığı Güneydoğu Anado-lu illerinde işsizlik ülke ortalamasının 2,5 katından daha yüksek (yüzde 33,3). [12] Ka-mucu istihdam politikalarının belirlenmesi sırasında mutlaka yerelin karar alma süreç-lerine aktif bir biçimde demokratik katılımı sağlanmalı.

(viii) Regülasyon yapılmalı

Araştırmalar yüksek enflasyon dönemlerinde fiyat hareketleri üzerinde etkili olan tekellerin gücünü ve özellikle de gıda sektöründeki finansal spekülasyonları önleyebilmek için başvurulacak düzenleyici (regülatif) eylemlerin başarılı sonuçları olduğu gösteriyor. [13]

Bu çerçevede, enflasyon kontrolü ile ilgili özel komiteler ya da benzeri organlar oluşturulmalı. Bu komiteler fiyat sınırlamaları yaparak piyasaları düzenlemekle görevlendirilmeli. Emekten yana bir iktidar, izin verme veya reddetme kriterleri ile her türlü piyasada her türden denetim yapacak komiteler kurmalı.

Örneğin, gıda maddelerinin bir kısmının veya tamamının zorunlu mallar olarak kabul edildiği ve hiçbir üretici veya satıcının bir gıda komitesi tarafından onaylanmadan fiyatlarını artıramayacağı ilan edilerek, bu yönde etkin kontroller başlatılmalı.

Kuşkusuz tekelleri ve uyguladıkları fiyatları kontrol eden komitelerin, kontrol etmek için kuruldukları kesimlerce “ele geçirilme” riski her zaman mevcut. Bu yüzden de bu komitelerin sadece merkezden değil aynı zamanda yerelden de demokratik denetime açık bir biçimde oluşturulması ve toplumsal kontrole tabi tutulması gerekli.

(ix) Kârlara üst sınır getirilmeli

Günümüzde piyasaları kontrol etme gücüne sahip birçok büyük şirket, fırsatçı bir şekilde fiyatları ve kârları artırıyor ve bu durum da enflasyona neden oluyor. Yani bugün yüksek enflasyonda artan bu kârların payı azımsanamayacak kadar büyük.

İktidar bloku, izlediği emekten sermayeye doğru kaynak aktarma politikaları ile (düşük faiz, KKM, ve makro ihtiyat politikaları ile) bu yüksek kârların nedeni oluyor. Kısaca bir kısım enflasyon, kapitalistlerin fiyatlandırma kararlarından ve iktidarın uyguladığı politikalardan kaynaklanıyor.

Bu bağlamda anti enflasyonist bir politika aracı olarak, özellikle de borsada hisseleri alınıp satılan bankalar başta olmak üzere, büyük şirketlerin enflasyonun üzerinde kâr elde etmiş olanlarından ‘aşırı kazanç ya da kâr vergisi’ alınmalı.

(x) Aşırı kredi hacmi daraltılmalı ve kredilerin etkin kontrolü yapılmalı

Enflasyonu dizginlemek için kredi akışını sınırlandırmaya dönük kredi kontrollerini hayata geçirmek gerekiyor. Oysa siyasal iktidar seçim sürecinde kredi genişlemesi yoluyla ekonomide bir canlılık yaratmak istiyor.

Nitekim birkaç gün önce açıklanan toplam 900 milyar TL değerindeki TOKİ projesine (5 yılda toplam 500 bin yeni konut, 250

bin arsa ve 50 bin işyeri) devlet bütçesinden 360 milyar TL’lik sübvansiyon verilecek. Ayrıca Şubat ayında açıklanan Kredi Garanti Fonu’nun (KGF) toplamda 60 milyar TL’lik kredi kefalet paketine ilave olarak, bugünlerde 50 milyar TL’lik yeni bir KGF kredi paketi daha gündemde. [14]

Bu arada, şirketlerin borçlanmalarının sınırlandırılması konusunda ciddi etkili düzenlemelere ihtiyaç var. Oysa şu ana kadar iktidar, kurumsal sektöre verilen banka kredilerini izlerken, riske göre ayarlanmış getiri oranları dışındaki kriterlere bakmadığı gibi, riskleri değerlendirmenin ve üstlenmenin devletten çok özel finans kuruluşlarına bağlı olduğu düşüncesiyle hareket etti. Kamu bankaları ise siyasal baskılar yüzünden olsa gerek, özellikle yandaş şirketler söz konusu olduğunda böyle riskleri görmezden geldiler.

Kaldı ki kredi genişlemesi politikası iktidarın düşük faiz politikası ile uyumlu. Bu yüzden de iktidardan para politikası aracılığıyla enflasyonu düşürmesini (özellikle de seçim sürecinde) beklememek gerekiyor. Bu işi seçim sonrasında işbaşına gelecek olanların üstlenmesi gerekecek.

(xi) Anti enflasyonist vergi politikaları uygulanmalı

Toplumsal nüfus olarak azınlığını oluştursa da sermaye kesimi ve servet zenginlerinin satın alma, dolayısıyla da harcama gücü oldukça yüksek. Böyle zenginler yapmış oldukları (özellikle de lüks tüketim harcamalarıyla) efektif talebi artırıyor ve enflasyonu körükliyor. Bu nedenle de bu kesimleri daha fazla vergilendirerek efektif toplam talebi düşürmek gerekiyor.

Bu yüzden de belirli zaruri mallar üzerinden alınan KDV ve ÖTV sıfırlanırken, Gelir Vergisi oranları en zenginleri daha fazla vergilendirecek şekilde artan oranlı olarak yeniden düzenlenmeli ve artan oranlı bir servet vergisi uygulaması hayata geçirilmeli.

(xi) ‘Temel Gelir Güvencesi’ uygulaması başlatılmalı

Toplumsal en yoksulları öncelikli hedef kitle olarak seçilerek, kadınlara öncelik verilerek, düzenli geliri olup olmadığına bakılmaksızın, her haneden 18 yaşını doldurmuş olan en az bir kişiye aylık asgari ücretin üçte ikisi tutarında bir nakdi, ‘temel gelir güvencesi’ olarak vermek gerekli. Böyle bir güvence kamusal hizmetlerin ortadan kaldırılmasının bir karşılığı olarak değil, onların bir tamamlayıcısı olarak sağlanmalı.

(xii) Büyük çapta kamusal yatırımlar yapılmalı

Başta tarım, enerji, sosyal konut, topluma yararlı işler, bakım, eğitim ve sağlık olmak üzere belli sektörlerle yönelik yeni kamusal yatırımlar yapılarak, başta güvenli gıda olmak üzere toplum için gerekli ve yararlı olan üretim artırılmalı.

Bu yapılırken seçici olunmalı ve insan, toplum ve doğa için zararlı üretim faaliyetlerine son verilerek kaynak tasarrufu sağlanmalı. Banka kredileri dâhil olmak üzere, kamusal kaynaklar, doğa dostu, kamusal ulaştırma ve iletişim gibi alt yapıyı iyileştiren projelere yönlendirilmeli.

(xiii) Anti teknelci düzenlemeler hayata geçirilmeli

Güçlü yasal anti tekel düzenlemeleriyle piyasalardaki teknelci gücü kırmak, firmaların sömürücü fiyatlandırmaya girişme kabiliyetini azaltmak gerekiyor. Bu çerçevede, ikame olarak, yeniden tanımlanacak olan bir kamusal bakışı altında en zaruri alanlardan başlayarak yeniden kamu iktisadi teşebbüsleri kurulmalı.

Sonuç olarak

Enflasyonu dizginlemeye ve yaşam maliyetindeki artışları önlemeye dönük çok sayıda emekten yana seçenek ve araç mevcut. Bu yüzden tüm seçenekler masada olmalı. Ancak, bu seçeneklerin bir kısmının sadece yaraya pansuman niteliğinde olduğu, yani faydalarının sınırlı ve geçici olduğu unutulmamalı.

Ayrıca, bazılarının yaptığı gibi, Merkez Bankası politika faizi gibi bir araçtan mucizevi bir biçimde enflasyon ve yaşam maliyeti krizi sorununu ortadan kaldırmasını beklemenin hiçbir mantıklı yanı yok. Keza böyle bir beklenti, resesyona ve daha fazla işsizliğe neden olarak, emekçi sınıflar açısından zararlı da olabilir.

Bir başka anlatımla, TÜİK enflasyonunun gerçeği yansıtmadığı gibi, politika oluşturma konusunda yeterince bilgilendirici olmadığı ve yukarıda tartıştığımız araçların çoğunun da para politikası dışında kaldığı göz önüne alındığında, enflasyonu düşürmek, kontrol etmek ya da yönetmek görev ve sorumluluğu tek başına Merkez Bankası’nın omuzlarına bırakılamaz.

Bu bağlamda, neo-liberalizmin mottolarından biri olan ‘merkez bankası bağımsızlığı’ ve ‘enflasyon hedeflemesi’ kavramını da sorgulamamız gerekiyor. Merkez Bankası sadece siyasal iktidardan değil, piyasalardan da bağımsız olmalı, yüzünü halka dönmeli. [15] Kaldı ki tarih, dar anlamda fiyat istikrarı emirlerini takip etmek yerine, ekonomik kalkınma ve toplumsal gelişmeyi desteklemek için hareket eden parasal ve mali otoritelerin başarılı örneklerine de tanıklık eder.

Özcesi, artık ekonomik alanda da her şeyi yeniden düşünüp tasarlayanın zamanı geldi. Enflasyonu düşürmenin yanı sıra, eş anlı olarak adil bölüşüme dayalı, etkin/verimli ve doğa ile uyumlu bir ekonomik kalkınma ve büyümeyi de gerçekleştirmek gerekiyor.

Bu işlevlerse ancak, bir geçiş dönemi ekonomisi anlamında, ‘demokratik katılımcı

bir ekonomi’ ve buna uygun bir siyasal yapılanma tarafından yerine getirilebilir. Böyle bir ekonomiyi inşa etmek için Merkez Bankası da dâhil olmak üzere, demokratik bir devlet yapılanmasının merkezi kurumlarının yanı sıra, yerel yönetimler, belediyeler, komünler, kooperatifler, kolektifler ve meclisler gibi yerel örgütlenmelerin tam bir işbirliği içinde çalışması gerekiyor.

Gerçekte ihtiyacımız olan şeyin, antikapitalist, anti militarist, emek, insan, toplum ve doğa dostu, kadını güçlendiren, toplumsal cinsiyet eşitlikçi, farklı kimlikleri gözetken, eşit yurttaşlığa dayalı, demokratik, barışçı bir ekonomi ve bunun üzerine inşa edilmiş olan demokratik bir toplum ve demokratik siyaset olduğunu görmek ve buna göre hareket etmek zorundayız. ■

Dip Notlar:

[1] Bu konuda A. Aktaş’ın yazısı son derece bilgilendirici: <https://www.dunya.com/kose-yazisi/enflasyonda-aralik-ocak-illuzyonu> (9 Eylül 2022).

[2] <https://www.undp.org/press-releases/global-cost-living-crisis-catalyzed-war-ukraine-sending-tens-millions-poverty-warns-un-development-programme> (7 July 2022).

[3] Farrokh K. Langdana, *Macroeconomic Policy, Demystifying Monetary and Fiscal Policy, Third Edition, Springer Texts in Business and Economics*, 2016, s.103-104.

[4] https://www.academia.edu/82205909/YASAM_MALIYETI_ENDEKSI_YME (25 Haziran 2022).

[5] Agm.

[6] <https://www.opendemocracy.net/en/oureconomy/how-policymakers-should-respond-to-cost-of-living-crisis> (1 February 2022).

[7] <https://www.project-syndicate.org/onpoint/an-interview-with-isabella-weber-inflation-price-controls-deglobalization-china> (6 September 2022).

[8] <https://www.pressenza.com/there-are-better-ways-for-societies-to-address-inflation-than-by-hiking-interest-rates> (6 June, 2022).

[9] H.R.5376 - Inflation Reduction Act of 2022, <https://www.congress.gov/bills/117th-congress/house-bill> (16 August 2022).

[10] <https://www.undp.org/press-releases/global-cost-living-crisis-catalyzed-war-ukraine-sending-tens-millions-poverty-warns-un-development-programme> (7 July 2022).

[11] https://www.researchgate.net/publication/362432630_YASAM_MALIYETI_ENDEKSI_YME_2022_Yili_Temmuz_Ayi_Gelismeleri; <https://zaferyukseler.blogspot.com/agustos-yasam-maliyeti-endeksi> (9 Eylül 2022).

[12] Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi Araştırma Notu 22/260 (7 Eylül 2022).

[13] <https://socialeurope.eu/dealing-with-inflation-really> (25 July 2022).

[14] <https://www.dunya.com/kose-yazisi/sosyal-konutta-360-milyar-liralik-sbvansiyon-olacak> (15 Eylül 2022); <https://www.dunya.com/ekonomi/finansmana-erisim-sorunu-var-bu-kis-cok-zor-gececek-haberi> (14 Eylül 2022).

[15] Mustafa Durmuş, “Merkez Bankası Bağımsızlığı, Para ve Faiz: Kapitalizmde Finansın Ekonomi Politikası”, *Yıl 2016, Cilt 2, Sayı 1*, s. 22-61, <https://dergipark.org.tr> (1 Ocak 2016).

10 Eylül 1920'nin Önemi

Tarihimizin önemli gündönümlerinden birine denk gelen toplantımızda, konuşmama Mustafa Suphi'nin şahsında devrim ve sosyalizm idealleri uğruna hayatını veren yoldaşlarımızı saygıyla anarak başlıyorum.

10 Eylül 1920 ile 28-29 Ocak 1921 tarihleri arasında Mustafa Suphi ve yoldaşları, Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluşunu, Türkiye'ye dönüş kararını ve bunun gerçekleşmesini sağladılar.

Bugün Türkiye Komünist Partisinin kuruluş kongresinin başlama tarihidir. Türkiye topraklarında o güne kadar verilmiş en cesur ve doğru kararların bedelini yoldaşlarımız hayatlarıyla ödediler.

Kuşkusuz komünist hareketin tarihi 1920'de başlamıyor, Ermeni devrimcilerinin, Selanik İşçi Federasyonu'nun, Osmanlı Sosyalist Fırkasının mücadeleleri işçi sınıfı tarihinin birikimleridir. Ancak 10 Eylül girişimini, o zamana kadar yürütülen komünist faaliyetlerden ayıran en önemli özelliği Türkiye komünistlerinin birliğinin sağlanması ve kongrede kabul edilen parti programıdır.

Kongreye katılan İstanbul ve Ankara grubunun faaliyetlerinin sonuçlarını biliyoruz: tarih bize bunları değerlendirme fırsatı veriyor ama Bakü kongresinde kabul edilen programın sonuçlarını bilmiyoruz. Bugün burada toplanmamızın ve bu sorunları tartışmamızın anlamı da bu meseleyle doğrudan bağlıdır; bu kongrede kabul edilen programın ve stratejinin güncelliği ve önemidir.

O günden sonrada yürünen yolun ana hatlarıyla İstanbul komünist gruplarının faaliyetinin devamı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Mustafa Suphi ve yoldaşlarının hunharca katledilmelerinden sonra yıllarca Mustafa Suphi'nin adı anılmamış, kuruluş kongresi tanınmamış ve kongrede kabul edilen devrimci parti programı yerine parti faaliyeti olarak İstanbul komünist grubunun çalışmaları ikame edilmiştir.

“TKP kuruluş Kongresi, Türkiye'nin yönetim şekli olarak bütün emekçi sınıfların temsil edileceği federatif temelde bir “Şuralar Cumhuriyeti”ni esas almıştır. ...Şuralar Cumhuriyeti'nin bütün milletlerin emekçi köylü ve işçilerini içine alacağını, her milletin dil ve kül-

Mustafa Suphi Vakfı, 10 Eylül 1920'de kurulan Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) 102. kuruluş yılı vesilesiyle 10 Eylül 2022 tarihinde “TKP tarihinden kesitler, günümüz sınıf mücadelesi ve TKP” konulu panel düzenledi. Panele, TKP Merkez Komitesi ve Politbüro eski üyelerinden Veysi Sarısözen ve TKP MK eski üyesi, DİSK'e bağlı T. Maden-İş Sendikası Merkez Yürütme Kurulu üyesi Halit Erdem katıldı.

Aşağıdaki yazı Halit Erdem yoldaşın panelde yaptığı konuşmasının düzenlenmiş halidir. Arabaşıklar tarafımızdan eklendi.

türünü özgürce geliştirebileceğini, bütün ayrıcalıkların kaldırılacağını; Şura Cumhuriyeti'nin gönüllü bir birlik olacağını öngörmüş ve “ayrılma” hakkını tanımıştır. TKP Programı, bütün ruhani kurumların hükümet ve yönetimden ayrılarak gerçek anlamda vicdan özgürlüğüne ve laisizme imkân tanımıştır.”

Mustafa Suphi ve Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluşunu andığımız bu gün, bu ilk program üzerinde düşünülüp, federatif yapı, halkların kendi ana dilinde eğitimi ve kendi kendilerini yönetme talepleri geliştirilmiş olsaydı, sol hareketin geleneğinde antiemperyalizm, üniter devlet, laiklik gibi devletin retoriklerinden farklı içerikte bir politik literatürü ve mücadele gelenekleri oluşabilirdi. Sol içinde ve Türkiye'nin devlet ideolojisiyle yetişen seküler kesimlerinde Kürt düşmanlığı bu derece kök salmış olmaz, Ermeni tehciri, Rum halkına karşı kıyımlar, mübadele ve öteki halklara karşı düşmanlıklar bu derece yer etmiş olmazdı.

Bu nedenle işçi sınıfı kendi bağımsız politik hattını oluşturabilmesi ko-

münistlerin Kemalist ideoloji ile köklü bir hesaplaşması ile mümkündür. Bu mücadele işçi sınıfının kendi partisiyle verilir.

Günümüzdeki sorunlar ve çözümlere geçmeden bugün omuzlarımızda ağır bir yük olarak taşıdığımız iki ana sorunun köklerinin bu tarihlere dayandığını önemle belirtmemiz gerekir: bunlardan birincisi Kürt sorunu, diğeri de işçi sınıfının ağırlıklı olarak iktisadi temelde bir mücadele yürütmesi, bununla birlikte verilmesi gereken, işçi sınıfının bağımsız siyasal mücadele hattının inşa edilememesidir.

Siyasal mücadelede yeni olan nedir?

Easında yeni örgütlenme modelleri ve araçları mücadelenin içinde ortaya çıkıyor. Yüzlerce fabrikada ücretini alamayan, kıdem tazminatı gasp edilen işçiler hakları için mücadele veriyor, direniyorlar, bunlar azımsanacak şeyler değil. Önemli sorun bu mücadeleleri koordineli hale getirmenin yolunu bulmak, ekonomik kazanım-

larla birlikte siyasi gelişmeler içinde etkili bir rol oynamasını sağlamak, mücadeleye siyasi içerik kazandırmaktır.

Geçtiğimiz döneme damgasını vuran ve dönüm noktaları oluşturan 15-16 Haziran büyük işçi direnişi ile başlayan dönemi hatırlamalıyız; işçiler kendi hakları ve bu hakları ona kazandıran sendikalarını yok etmek isteyen siyasi iktidara karşı direnişe geçmiş ve direnerek meclislerden geçen kanunları uygulamamıştır. Bu ekonomik mücadelenin siyasi amaçla birleştirilmesi ve bunun başarılmasıdır. Bundan sonra üzerinde durulması gereken adım, 1976'da Devlet Güvenlik Mahkemeleri kanununa karşı doğrudan fabrikalarda başlayan direnişlerdir. Bir genel grev havası içinde fabrikalarda üretimi durduran ve toplumun pek çok kesimini kapsayan dört gün, demokratik güçlerin de katılımıyla Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kaldırılmasını getirmiştir.

Türkiye'nin neoliberal dünya ile ilişkilerini geliştirmeye başladığı 1970'lerden buyana, sermaye Türkiye'yi dünyada yükselen neoliberal politikalara entegre etmenin yollarını arıyordu. Bunun önündeki en büyük engel işçi sınıfının güçlü sınıf sendikalarında örgütlü olmasıydı. 1977'de Metal sanayi işçileri yedi ay süren ve 1979'a kadar aralıklı olarak devam eden grevler yaptılar. 1980 başlarında bu grev dalgasına cam ve tekstil sanayi işçileri de katıldı. Komünistlerin özverili mücadeleleri ile sürdürülen grevler, 12 Eylül faşist darbesi ile durdurulabildi. Ekonomik mücadelenin yetmediği, işçi sınıfının siyasi hedefleri olması gerektiği ve siyasi amaçlar içinde mücadele vermesi gerektiği 12 Eylül darbesinin önlenemeyişinin çok derinlikli analizi ile ortaya konmalıdır.

Darbeden sonra her alanda güvensizliği iş hayatına yerleştiren süreç, AKP'nin iktidara gelmesiyle 2002'den sonra hızlandı ve geleneksel tüm örgütleri, mücadele yöntemlerini ve büyük emeklerle elde edilmiş kazanımları yok etti.

Tarihimizden çıkardığımız sonuçları özetlemek gerekirse günümüzde her iki mücadele yönteminin birbirinden koparılmadan yürütülmesi önemlidir.

Bu gün karşı karşıya kaldığımız du-

rumda olduğu gibi ekonomik mücadelenin zorlaştığı ve sonuç alınmaz bir yola girildiği tesbiti yapıldığında mücadele yöntemi ve araçları yeniden ele alınmalıdır. Bugün neyle karşı karşıyayız: çalışanların sadece yüzde onu sendikalıdır. İşçilerin üye olduğu sendikaların çok küçük bir parçası devrimci, mücadelecı sendikalarda örgütlüdür. Sendikal örgütlenme yasal kısıtlamalar ve fiili baskılarla imkansız hale getirilmiştir.

Buradan sendikal örgütlenmenin önündeki yasakların kaldırılması sorunu başa alınmalıdır; bu sorun bugün birçok sendikanın sıkça dile getirdiği gibi faşist iktidarlardan talep edilerek çözülecek bir sorun değildir. Çünkü sorun siyasaldır; sermaye ve iktidarlar kendilerine en çok yarar getiren bir sendikal düzeni bir zorlama olmadan neden değiştirsin? Demek ki iktidarı zorlayacak bir güce ve birikime ihtiyaç var!

Bu güç ve birikim mücadele ile sağlanır

Bu yeni bir şey değil; örgütlü örgütsüz işçiler haksızlıklar karşısında direniyor, düzen sendikacılarını protesto ediyor, onların tahakkümü altındaki sendikalardan ayrılıyor, yeni sendikalar kuruyor ya da

kendi aralarında örgütlenerek mücadele ediyor. Ancak yine de eksik olan bir şey var: bu güçler tekil, parçalı birbirinden habersiz ve hedefsiz. **Hedefsiz çünkü ekonomik yarar sağlamak bir hedef değildir.**

İşçi sınıfının bütün güçlerini ve mücadelesini koordine edecek, tek bir hedefe yönlendirecek güç işçi sınıfının siyasal partisidir. Çünkü hedef siyasaldır, karşımızda örgütlü bir sermaye ve sermayenin siyasal alandaki temsilcisi devlet var.

İkincisi sermayenin en güçlü dayanağı olan temsili sistem bütünüyle terk edilmeli; işçi sınıfının bir özne olarak kendi kaderini eline alıp kendi kendisini örgütleyecek yeni bir düzenin nüvelerini inşa etmeye başlamasıdır. Bu siyasal bir hedeftir.

İşçi sınıfın kendi düzenini, kendi taleplerini sermayeye, devlete kabul ettireceği, onu zorlayacağı yöntem budur. Bunun araçları adına ne denirse densin özü meclis örgütlenmesidir. Bunlar parti örgütü ve parti meclisi değildir. Halk meclisleridir. Komünistler bu meclislerin sadece fikrinsel ve fiili öncüleridir.

Açık, duru, gerçekleşebilir bir program ve fedakâr bir öncü güç; ihtiyacımız olan budur. ■

TKP MK Eski Üyesi Ömer Ağın'ın Mesajı

Değerli yoldaşlar, dostlar,

Türkiye Komünist Partisi'nin 102. kuruluş yıl dönümü etkinliğinde hepinizi selamlıyor, toplantınıza başarılar diliyorum.

Size bir Kürt komünisti olarak sesleniyorum. 1977 Konya Konferansı kararıyla üç üyeden oluşan Ulusal Sorun Kürdistan Bürosu Üyesi olarak parti çalışmalarına katkı sağlamaya çalıştık. Kürdistan parti örgütlerini kurduk. Kürdistan Yöre Komitesi'ne bağlı 17 ilde çalışmalar yürüttük. 8 il Komitesi kurduk. Üzerimizden önce 12 Eylül faşist darbesi, sonra da Sosyalist ülkelerin dağılması darbesi ve partimizin örgütsel likidasyon darbesi geçti. Bugünlere geldik, tekrar bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Bugün Türkiye'de demokrasi amacı bölgede demokrasi ve Kürt ulusal sorununun çözümünden ayrı ele alınamaz. Sosyalizme bu yolla yürüyeceğiz. Devrimci ve demokratım diyen herkes savaşın son bulması için çaba sarfetmelidir. TKP'nin atak yapmasını sağlamalıyız. TKP Ortadoğu KP'leri ile stratejik işbirliğine girmeli, bölge KP'lerinin Kürt özgürlük hareketi ile ilişkileri gelişmeli, varolan tikanıklık aşılmalıdır. Savaşa karşı olmak ortaklaşılın bir çıkış noktası olabilir mi? Bunu değerlendirmek lazımdır. Ortadoğu'da barış, demokrasi, özgürlük ve sosyalizm temelinde bir dönüşümün oluşması için komünistler ile Kürt devrimcilerinin işbirliği kaçınılmazdır. Kalıcı barışın da, bölgede demokrasinin garantisi de bu zorunluluktur.

Emek ve Özgürlük İttifakı'nın nasıl bir rolü olabilir? Parlamenter mücadele ile parlamento dışı demokratik direnişin birliğini sağlamalıyız. Bu ittifak sadece seçim ittifakı olarak değil, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin cephesi olarak süreklilik kazandırılacak bir birliktelik olarak algılanmalıdır.

Sağlık nedenleriyle aranızda bulunamamaktan dolayı üzgünüm, çünkü TKP adı etrafında yaratılan hareketlilik bana çok heyecan veriyor. Elimden geleni de yapacağımdan emin olabilirsiniz.

- Şan olsun TKP'ye!
- Yaşasın birleşik devrim mücadelesi! ■

Ömer AĞIN

TKP MK ve Ulusal Büro eski üyesi

TKP, Türkiye ve Bölge İçin Bir İhtiyaç

Mustafa Suphi Vakfı, 10 Eylül 1920'de kurulan Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) 102. kuruluş yılı vesilesiyle 10 Eylül 2022 tarihinde "TKP tarihinden kesitler, günümüz sınıf mücadelesi ve TKP" konulu panel düzenledi. Mustafa Suphi Vakfı adına Kemal Atakan'ın kolaylaştırıcılığını yaptığı Panele, TKP Merkez Komitesi ve Politbüro eski üyelerinden Veysi Sarısözen ve TKP MK eski üyesi, DİSK'e bağlı T. Maden Sendikası MYK eski üyesi Halit Erdem katıldı.

Aşağıda Vakıf Başkanı Kemal Atakan'ın açılış konuşmasının düzenlenmiş halini yayınlıyoruz.

Yoldaşlar, dostlar, hepiniz hoşgeldiniz

Bugün TKP'nin 102. kuruluş yıldönümü. Bu 102 yıl şanlı ve canlı dönemdir, bir o kadar da düşmanın saldırıları ve kendi hatalarımız yüzünden gerileme dönemlerini kapsayan bir dönemdir. Bizim bütün gelişmeleri objektif olarak ele almak, sadece olumlu yanları öne çıkarmak değil aynı zamanda eksikliklerimizi de değerlendirip, onlardan ders çıkarıp, yeniden silahlanıp, önümüze bakmamız lazım.

Tarih bizim için ders çıkarmak, sonuç çıkarmak açısından önemlidir. Aksi durumda, sokakta yürürken bile sürekli arkanıza bakıp durursanız ayağınız taşla takılıp düşersiniz.

Dolayısıyla belli dönemleri değerlendirmek, sonuçlar çıkarmak ve ileriye bakmak açısından bugünkü 102. kuruluş yıldönümünde çok değerli iki yoldaşımızı bu panelde konuşmacı olarak davet ettik. Bizi kırmadılar ve bugün burada hep birlikte merak ettiğimiz veya bugüne kadar üzerine yeterince açık açık konuşmadığımız bir takım konularla ilgili değerlendirmeler alacağız.

Niye bunu tartışıyoruz, diyenler olabilir. O ismi kullanan bazı yasal partiler var. Evet, böyle bir gerçekle karşı karşıyayız. Ama biliyorsunuz, 1921 senesinde de TKP adı altında bir parti kuruldu. Başkanlığını Rafet Bele'nin yaptığı, İsmet İnönülerin, Enver Paşaların, Fevzi Çakmakların üyesi olduğu bir parti. Daha sonra aynı kadrolar CHP'nin kurucusu oldular.

Bizim sözünü ettiğimiz TKP, Türkiye ve bölge için bir ihtiyaç. Yaşanan acı örgütsel likidasyonun etkileri yıllardır sürüyor. Bizim de izlediğimiz kadarıyla, TKP'nin eski ve yeni kadroları, ülkede sınıf mücadelesinde, demokrasi ve özgürlük mücadelesinin birçok alanında yer alıyorlar, bir yandan da yeni bir program çalışması yürütüyorlar. Süreç, siyasi kimliğin yasal alanda temsiliyeti aşamasına varmış durumda. Bir ihtiyaç var bu noktada. Halkların demokratik mücadelesinde, emek ve özgürlük cephesinde gelişen sürece daha etkin katkı yapmanın yollarını aramak zorundayız.

Bugün 1973-1974 yıllarından itibaren TKP'de üst düzey görevlerde bulunmuş yoldaşlarımızdan TKP eski MK ve PB üyesi **Veysi Sarısözen** yoldaş ve TKP MK eski üyelerinden komünist sendikacı **Halit Erdem** yoldaştan hem TKP tarihinden önemli kesitler hakkında bilgi almamız hem de günümüze ilişkin görüşler almamız ve bunlar üzerine burada karşılıklı görüş alışverişinde bulunmamız bizim için son derece önemli ve değerlidir.

Toplantımıza katılarak onur veren BANK-SEN eski MYK üyesi TKP'li komünist sendikacı **Turhan Ata** yoldaşı ve İGD MYK üyesi ve TKP yöneticilerinden **Mahmut Mengüüllüoğlu** yoldaşı selamlıyoruz. Ayrıca ve özellikle aramızda, TKP'nin 12 Eylül öncesi ve sonrası derin gizlilik koşullarında çalışan "adsız kahramanları" proleter komünist önder kadroları var. Bu yoldaşları en sıcak duygular ile selamlıyoruz.

Sağlık nedenleriyle aramızda olamayan ve toplantımıza bir mesaj ileten TKP MK eski üyelerinden ve Kürdistan Yöre Komitesi ile Merkezi Ulusal Sorun Bürosu üyelerinden **Ömer Ağın** yoldaşı gıyabında selamlıyoruz. İkinci TİP'in gençlik örgütü GENÇ ÖNCÜ yöneticilerinden HDK MYK üyesi **Salih Zeki Tombak** yoldaşı, yine ikinci TİP ve GENÇ ÖNCÜ üyesi, vakfımız kurucularından ve gazetemiz Politika yazarlarından ve şu anda aynı zamanda TİP PM üyesi **Sinan Dervişoğlu** yoldaşı selamlıyoruz. **Avıclar Kültür Sanat Derneği** üyesi, panelimize kültürel katkıda bulunan genç yoldaşlarımızı ayrıca selamlıyoruz. ■

Veysi Sarısözen:

Tüm mesele, TKP'nin mirasını yeniden devrimin hizmetine sokmaktır

10 Eylül 1920'de kurulan Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) 102. kuruluş yılı vesilesiyle Mustafa Suphi Vakfı, Kadıköy'de bulunan vakıf lokalinde "TKP tarihinden kesitler, günümüz sınıf mücadelesi ve TKP" konulu panel düzenledi. TKP Merkez Komitesi ve Politbüro eski üyelerinden Veysi Sarısözen'in panelde yaptığı konuşmanın çözümlenmiş halini yayınlıyoruz. Arabaşıklar tarafımızdan eklendi.

TKP'nin Yokluğu

Sorunumuz nostaljik bir TKP hasreti değil. Son derecede karmaşık ve kritik bir aşamadan geçiyoruz. Ve bu aşamada şu soruyu soruyoruz Türkiye Komünist Partisi yüz iki yıl sonra yeniden inşa edilebilir mi? İnşa edilecekse bunun amacı nedir? Bugün Türkiye'de işçi sınıfı, halklar, TKP'nin yokluğunun acısını çekiyor. Buna elbette şimdi çok zayıflamış olan diğer sosyalist ve devrimci hareketleri de ekleyebiliriz. O halde ben size önce iç karartıcı bir sürecin öyküsü ile başlamak istiyorum. Türkiye Komünist Partisi nasıl likide oldu? Bu çok ciddi bir sorun. Çünkü biz bugün de böyle bir likidasyonla karşı karşıyayız.

Şimdi tarihe şöyle kestirmeden bir bakalım. Bildiğiniz gibi Türkiye Komünist Partisi, belli bir aşamadan sonra Türkiye İşçi Partisi ile birlik sürecine girdi. Nasıl bir parti düşünülmüyordu? TBKP'nin ilan edildiği Brüksel toplantısında Behice Boran, bir gazetecinin "Siz yarın uçağa binip Türkiye'ye giderek, İçişleri Bakanlığı'na TBKP'yi legal olarak kurma dilekçesi verecek misiniz?" sorusuna şu yanıtı verdi. "Nereden çıkıyor bu? Türkiye Birleşik Komünist Partisi illegalde kurulacaktır." Sonra neler oldu? Behice Boran vaktinden önce aramızdan ayrıldı ve ayrılmasının arkasında Türkiye Komünist Partisi aldığı bir kararla iki genel sekreteri,

Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ı Türkiye'ye gönderme kararı verdi. Her ikisi de işkenceden geçirilerek hapse atıldı. Kısa zaman içinde onların hapisten çıkmayacağı görüldüğü için Parti organları, TBKP'nin illegalde kuruluşu için harekete geçti.

Türkiye İşçi Partisi'nin sekizinci kongresi ve TKP'nin altıncı kongresi toplandı. İlegal TBKP'de birleşme kararı aldı. Bir gün sonra yapılan belki de iki gün sonra yapılan birlik kongresinde de Türkiye Birleşik Komünist Partisi illegal olarak kurulduğunu ilan etti. Şimdi bunun hemen arkasında, Kutlu ve Sargın hapisten çıktıktan sonra bu kongre yapılmamış sayıldı. Hem TKP'nin hem de TİP'in gizlilikle çalışan bütün üyeleri açığa çıkarıldı. Bizde örgütler dağıtıldı. Ve TBKP legal olarak 1990 yılında kuruldu.

Genel olarak likidasyon sürecinden söz etmek yetmiyor. Bunun kesin tarihi hakkında net bir görüşe sahip olmak gerekiyor. 1988 yılında yapılan TBKP birinci illegal kongresinin yok sayılması ve TBKP'nin legal olarak kurulması, Türkiye Komünist Partisi'nin ve dolayısıyla TBKP'nin likidasyon olmasının tarihidir. Parti Genel Sekreteri Nabi Yağcı, Nihat Sargın ve diğer kimi yoldaşların niyetlerinden bağımsız olarak Parti Türk devletine teslim edildi. Bu TKP tarihindeki ikinci büyük ve en olumsuz sonuçlara yol açan likidasyon tarihidir. Bir kere bunu böylece saptayalım.

Şimdi temel konu şu: Türkiye gibi oligarşik bir devlet yapısı içinde komünistlerin legal bir parti içinde örgütlenme imkanı sıfırdır. Örneğin 1946 yılında Şefik Hüsnü Değmer'in hem partinin lideri olarak hem de legal partinin lideri olarak legal bir parti örgütlenmesi başarısızlığa uğramıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Halk İştirakiyun Fırkası'nın legal çalışma çabaları kısa zaman içinde tutuklamalarla sonuçlanmıştır. Burada bir parantez açarak şunu söylemek isterim. Legale çıkma hedefi elbette yanlış değildir. Ancak bu hedef devletin demokratik devrimci dönüştürülmesi hedefinin önüne konduğu zaman, yani böyle bir amaç henüz gerçekleşmemiş iken, Partiyi legal kurma gayretleri tasfiyeciliğin ilk adımını oluşturur.

Komünistlerin örgütlenme ve mücadele çizgisinin ilkelerini hepiniz çok iyi biliyorsunuz. Legal ve illegal çalışmayı uyumlaştırmak. Mutlak illegalite partiyi tecrit eder. Mutlak legalite partiyi tasfiye eder. Bu ikisi arasındaki uyumun sağlanması temel ilkesi gerektiği kadar illegal ve mümkün olduğu kadar legal çalışma ilkesidir. İlegal partinin tasfiye süreciyle ilgili bir anekdot anlatmış oldum. Fakat mesele bundan ibaret değil. Bir de legal partilerin tasfiye süreci var. Türkiye İşçi Partisi ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Türkiye'de legal kurulmuş partilerdi. Onların Komünist Partisi olup olmadığı tartışmasını bir yana bırakıyorum. Fakat 12 Eylül sonrasında bu partinin yöneticileri yurt dışına çıktıktan sonra partilerini illegalde yeniden kurduklarını ilan ettiler. Biz buna itiraz ettik! Çünkü yapılan bütün bilimsel analizler şunu gösteriyordu ki, cunta rejimi kısa bir zaman sonra geri çekilecek, onun vesayeti altında yeni parlamenter bir sisteme dönüşülecek. Böyle bir sistem içinde Türkiye İşçi Partisi ve Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin belki de birleşerek güçlü legal partiler olarak Türkiye siyasetinde yer alma imkanı doğacaktı. Bu analiz ne yazık ki kabul görmedi. Eğer TİP ve TSİP, 12 Eylül'ün geri çekilmesinden sonra, Türkiye'de legal olarak kurulabilseydi, aynı zamanda bu partilerin kimi yöneticileri gizlilik koşullarında TKP yönetici organlarında yer alsalardı, o zaman cunta rejiminden demokrasiye geçiş sürecini başlatmak kesinlikle mümkün olacaktı.

Demek oluyor ki tarihimizde biz iki tasfiye süreci süreciyle yüz yüze geldik. İlegal parti tasfiye oldu. Legal partiler tasfiye oldu. Şimdi Türkiye'ye bir baktığımız zaman illegal TKP'nin ve legal TİP ve TSİP'in yokluğunun boşluğunu derinden hissediyoruz. Eğer bu partilerin, hem TKP'nin hem de bu iki legal partinin tecrübeleri bugünkü mücadelenin hizmetine sokulabilseydi Türkiye işçi sınıfı şimdiki atalet içinde olmayacaktı. Kaybettiğimiz olanaklar büyüktür.

Şimdi geçelim yine bugün için bir derse. Herhangi bir parti kendisini Komünist Partisi olarak ilan edip aynı zamanda bugünkü faşist rejim altında legal olarak faaliyet gösteriyorsa, buradaki çelişki çok derindir.

Böyle bir durumu anlamak mümkün değildir. Böyle bir parti şimdi düşünün, Ortadoğu konfederal devrimine bir adım bile yaklaşamaz. Yaklaştığı gün kapatılır. Arkasında ne illegal bir parti desteği vardır, ne öz savunma gücüne dayalı bir kuvvet tarafından desteklenmektedir. Bu nedenle bu gibi partilerin Kürt sorunundan uzak durmaları, onların sadece Kemalizmin şu ya da bu milliyetçi yanından etkilenmesi ile açıklanamaz. Onların ontolojik sorunu vardır. Legal Komünist Partisi devrimci sürece bir milim bile yaklaşamaz. Fakat legal ve illegal çalışmayı birleştiren bir parti, onun legal kolu, çok az konuşur. İlegal kol sert konuşur. İlegal partiye dayanmayan legal parti ise çok konuşur ama boş konuşur.

TKP'nin yeniden inşa edilmesi

Şimdi konuşmamın ikinci bölümüne geçmek istiyorum. TKP'nin bu tasfiye sürecinden çıkması mümkün müdür? Bu çok ciddi bir sorudur. Tarih, parti enkazları ile dolu bir mezarlık gibidir. Dirilmemek üzere tarihin mezarlığına gömülmüş çok parti vardır. Türkiye Komünist Partisi hangi tarihsel gerçekliğe dayanarak ve hangi devrimci ihtiyaçtan kaynaklanarak inşa edilme umudu taşıyabilir.

Bu soruna birkaç yanıt vermek istiyorum. Şu anda çok sayıda eski TKP üyesi bu tasfiye sürecinin yıkıntılarını ortadan kaldırmak için elden gelen çabaları harcıyor. Gerek medyadan gerek arkadaşlarımızın konuşmalarından benim anladığım şudur. Mesele TKP Merkez Komitesi Organı Atılım'ı yayınlayan yoldaşlar var. Başka yoldaşlar da var. TKP Merkez Komitesi haber bülteni Durum'u yayınlayanlar da var. Benim bilmediğim belki başka gruplar da var. Bunların arasından kimlerin bu inşa işini neticeye bağlayacağı bugün için tartışmalıdır. Bu grupların, her biri gelecekteki TKP binasının duvarlarını, temellerini ayrı ayrı cephelerden örüyor olabilirler. İnşa devam ediyor ve tamamlanacağı zaman bütün bu yoldaşlarının aynı evde buluşacağından adım gibi eminim. Fakat bugün "kim başarılı inşa sürecini tamamlayacak?", bu soru mücadele sürecinin

içinde çözülecek bir sorudur. Kim daha çok tuğla taşıyorsa, kim daha iyi harç karacaksa ve kim Ortadoğu devrimci sürecinde bütün gücüyle yer alacaksa, o devrimi Türkiye'ye taşımak için elden geleni ne kadar yapacaksa, o grup inşa sürecinin en esaslı ustası, işçisi, kalfası olmaya aday olacaktır. Gördüğüm kadarıyla Mustafa Suphi Vakfı etrafında toplanan arkadaşlar Ortadoğu devrimci sürecine var güçleriyle destek vermektedir. Sadece destek vermekle kalmıyorlar. Anladığım kadarı ile Kürt özgürlük hareketinin içinde, etrafında, yanında ve yöresinde var güçle mücadele ediyorlar. İşte bu başarıya giden asıl yol olacak.

Zaman zaman birilerinin sizlere, Türkiye Komünist Partisi'ni inşa etmek isteyenlere, Ortadoğu devrimci sürecine var güçleriyle katılanlara Kürt kuyrukçusu dediklerini duyuyorum. Bu kuyruk lafı iç bulandırıcı bir laf. Biz bir devrimci süreç yaşıyoruz. Devrimci sürece herkes gücü oranında katılmaktadır. Devrimci sürecin kuyruğu yoktur. Cepheleri vardır. Cephe gerileri vardır. Herhangi bir kişi bu cephelerden birinde ya da cephe gerisinde devrimci sürecin zaferi için rol oynuyor. Dolayısıyla en doğrusu bu gibi ithamları özellikle bizim TKP saflarında geçmişte yer alan kişiler sarf etmemelidir. Bu doğru değildir. Hem yoldaşlarımıza hem de devrimci sürece çok kötü bir leke sürmüş olursunuz.

Şimdi bu devrimci sürece katılma ile TKP'yi yeniden inşa etme arasındaki diyalektik bağa bir bakmak lazım. Biliyorsunuz, Komünist Manifesto, Türkiye'de defalarca yayınlandı fakat nedense solun saflarında bu sadece “Komünist Manifesto” diyerek ifade edildi. Bu broşürün gerçek adı “Komünist Partisi Manifestosu”dur. Broşürden Parti lafını çıkarttığınız zaman ortaya sadece partisiz bir program kalır. Şimdi bu broşürün yazıldığı tarihsel ortamı hatırlayalım. Karl Marks ve Engels, 1848 yılında bu broşürü yayınladılar. Bu yıl Avrupa'nın bütün ülkelerini Rusya ve Osmanlıyı allak bullak eden büyük devrim, fırtınaların estiği yıldır. Demek ki uluslararası komünist hareketin doğum tarihi 1848 yılındaki işçi sınıfı ve emekçilerin derin mücadeleleri içinde gerçekleşmiştir. Program bu büyük ihtilallerin, ayaklanmaların içinden çıkmıştır. Komünist partileri demek değildir, sendika da değildir. Bunları herhangi bir yerde kurabilirsiniz. İyi propaganda ederseniz insanlar katılır. Ama buradan devrimci bir parti çıkmaz. Devrimci Parti devrimin içinden çıkar. Bazıları sanır ki devrimleri partiler yapar. Bu yanlıştır. Devrimler, devrimci partileri yaratır. Devrimler, halk kitlelerin işidir. Ayaklanırlar ve içlerinden devrimci partiyi doğurur.

TKP, devrimin içinde doğdu

Türkiye Komünist Partisi, bir apartman dairesinde 5-6 kişinin oturup programını yazdığı bir parti değildir. Gerçi bizim TKP'nin

programında şöyle bir cümle vardır: “Türkiye Komünist Partisi, Ekim Devrimi'nin doğrudan etkisi altında ve Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ateşleri içinde doğdu.” Biz bu cümleyi belki her değiştirdiğimiz program taslağında tekrar ettik. Ama her iki ifade de gerçeği yansıtmıyor. Türkiye Komünist Partisi, Ekim Devrimi'nin etkisi altında kurulmadı. Hele Kurtuluş Savaşı'nın ateşleri

içinde hiç kurulmadı. O “milli ateş”, Türkiye Komünist Partisi'ni yakmak için çok şeyler yaptı. Ekim Devrimi'nin etkisi lafına gelince, Türkiye Komünist Partisi etki altında değil, Ekim Devrimi'nin tam içinde kuruldu. Mustafa Suphi, 1915 yılında Bolşevik Partisi üyesiydi. Partiyeye devrimden önce katıldı. Devrimin içindeydi. Tek başına değil elbette. Sürgüne gönderildiği yerdeki Osmanlı esir askerleri arasında yapmış olduğu örgütlenmeyle birlikte Ekim Devrimi'nin içinde yer aldı. Mustafa Suphi, Lenin'in ve yoldaşlarının yoldaşydı. Sonra... Beyaz Ordu'ların açmış oldukları iç savaş esnasında Türkiye Komünist Partisi'nin Kızıl Müfrezeleri Denikinlere ve Kolçaklara karşı savaştı. Demek ki Türkiye Komünist Partisi devrimin içinde doğdu. Bütün gerçek Komünist Partileri gibi devrimin içinde içerik değişti. Devrim neredeyse devrimci oradadır.

Bazıları Türkiye Komünist Partisi'nin kongresini Bakü'de yapmasını dillerine dolarlardı. Bu partinin, Türkiye topraklarına ayak basmadığı iddia ederler. “Milli bir güç değildir” diye sözüm ona suçlamış olurlar. Ve bu suçlamaları yapanların evlerine bir bakarsanız, hepsinin duvarlarında Che Guevara'nın resmini görürsünüz. Che Guevara devrimci bir insandı. Küba'da devrimci işini tamamladıktan sonra dünyanın dört bir yanındaki gerilla mücadelelerine katıldı ve Bolivya'daki gerilla mücadelesi esnasında can verdi.

Bu çok Che Guevara sevenler neden-

se Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Sovyet Devrimi içinde partiyi inşa etmiş olmalarının değerini, önemini anlayamıyorlar. Burada sorun şudur. Devrimci, devrimin olduğu yerdedir. Ama görevi sadece olduğu yerde devrimi zafere ulaştırmak için çarpışmak değildir. O devrimi kendi ülkesine taşımak o devrimcinin temel görevidir. Şimdi aktüel duruma geliyoruz.

Rojava Devrimi'nin bölgeye yayılması

Bugün biz Ortadoğu'da bir devrim süreci yaşıyoruz. Devrimin ilk zaferi Rojava'da kazanılmıştır. Ancak bu zafer garanti altında değildir. Çünkü Kürdistan'da başlayan, Ortadoğu'ya yayılan bu devrimci sürecin büyük bir zaafı vardır. Bu zaaf Türkiye metropollerinde işçi sınıfının örgütsüzlüğü, hareketsizliği, solun zayıflığıdır. İşte Kürdistan devrimine bütün gücüyle katılacak olan güçler bir yandan Ortadoğu devrimini zafere ulaştırmak için mücadele ederken, bir yandan da bu devrimi Fırat ve Dicle üzerinde kuracakları köprüden Ege'ye, Karadeniz'e, Akdeniz'e taşınmalıdır. Böyle bir misyon kim tarafından yüklenebilir diye bir soru sorarsak şunu görürüz. Şu anda Türkiye Komünist Partisi'nin bir zamanlar sahip olduğu büyük mücadele potansiyeline bugün Türkiye metropollerinde hiçbir parti sahip değil. Zayıf sol örgütler elbette bütün güçleriyle mücadele ediyorlar. Fakat o dönemlerin TKP'sinin ulaşmış olduğu örgütlülüğe, kitleliliğe, işçi sınıfı içindeki güçlü mevzilerine hiçbirisi sahip değil. Demek oluyor ki Ortadoğu devriminin zaferini garanti altına alabilmenin en önemli yolu, Türkiye Komünist Partisi gibi bir partinin, Türkiye'nin batısında yeniden ve güçlü şekilde inşa edilmesidir. Kısaca biz nostaljik hayaller, duygular, arzular ile TKP'nin kuruluş yıldönümünü kutlamıyoruz. Ölmüş bir insanın anısına dua eder gibi

TKP'nin arkasından ağıt yakmıyoruz, onu hatırlamaktan mutlu olmuyoruz. TKP bir miras bıraktı. Tüm mesele bu mirası yeniden devrimin hizmetine sokmaktır.

Ahlaki sorumluluk

Konuşmanın son kısmında ahlaki bir meseleye değinmek istiyorum. Bizler TKP'nin Atılım sürecine ve daha sonra da tasfiye sürecine şahit olmuş komünistleriz. Partimizin en yüksek organlarında yer aldık. Burada çok büyük bir şansızlık söz konusuydu. TKP'nin eski kuşakları hemen hemen ortadan kalkmıştı, bazıları kenara çekilmiş bazıları da TKP'nin içindeyken franksiyonculuk nedeniyle dışına düşmüşlerdi. Kısaca yeni kuşağın TKP içinde geçmiş kuşaklarla bağ kurması büyük bir oranda gerçekleşmedi. Biz partiye adım attığımız zaman karşımızda sadece Parti Genel Sekteri İsmail Bilen ile Aram Pehlivan vardı. TKP'ye katılan genç kuşak, yani bizler, TKP'nin alt kademelerinde, hücrelerinde, mahalle örgütlerinde çalışıp, politik eğitimini tamamlayan insanlar değildik. Her birimiz farklı sol gruplardan TKP'ye katıldık. Ben de dahil olmak üzere birçoğumuz Parti içinde uzun yıllar eğitimimizi tamamlamadan partinin en yüksek organlarında yer aldık. Dolayısıyla bizim ideolojik gücümüz, örgütsel terbiyemiz partinin atılım sürecini çok daha etkili bir şekilde ileriye götürmeye yetmedi. Şartlar bizi ataletle sevk etti ve zaman zaman hatalar yaptık. Bu hatalardan birini anlatmak istiyorum. 12 Eylül darbesi geldiği zaman sosyalist ülkeler bu darbeye faşist demeyin telkininde bulundular. Biz bu telkini ne yazık ki geri çeviremedik. Partinin faşist darbe koşullarında parçalanması bu ideolojik hatanın bir sonucudur. Böyle bir durumda, örneğin benim, ideolojik bürodaki görevimden ayrılmam gerekirdi. Çünkü İsmail Bilen yoldaşın evinde darbeye karşı ilk bildiriye, tam da faşizmin tanımına uygun bir şekilde ifade eden metni ben yazdım. Sonra da bu “cunta faşist midir, değil midir” bataklığına parti sürüklendi ve ilk büyük bölünmeler bu esnada gerçekleşti. Faşizmin tam göbeğinde.

Ama daha önemlisi, bu likidasyon sürecinin başında biz Türkiye'ye dönüşün partinin tasfiyesine dönüşeceğini bir yoldaşla beraber Politbüro'da ifade etmiş olmakla birlikte parti disiplini adına, çoğunluğun kararına uyarak, bu geri dönüş sürecini destekleyen eylemlerde bulunduk. Oysa yapılması gereken parti kamuoyunu bu tehlikeli adım konusunda uyarmaktı. Derhal görevlerimizden istifa etmeliydik ve istifamızın gerekçelerini de partili yoldaşlara anlatmalıydık. Neden anlatıyorum bunları; çünkü eski tanıdık yoldaşların yüzlerini görüyorum, bu platformun böylesi bir otokritik için iyi bir ortam olduğunu düşünüyorum. Hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyor, mücadelenizde başarılar diliyorum. ■

Mandela Kuralları

□ İsmail DUYGULU

“Hapse düşünceye kadar hiç kimsenin bir ulusu gerçekten tanıyamayacağı söylenir. Bir ulus, en yüksektekine değil, en alttaki yurttaşına nasıl muamele ettiğine bakarak değerlendirilmelidir.”

Nelson MANDELA

Hem Türkiye’de hem de Dünya’da cezaevlerindeki insanların sayısı her geçen gün artıyor. Cezaevi yaşamı dış yaşam gibi sürdürülmek ve buna dair gerekli tedbirler alınmak zorunda. Cezaevlerinde yaşam koşulları gün geçtikçe ağırlaşıyor ve temel insan hakları ihlalleri yoğunlukla yaşanıyor. Sadece muhalif oldukları için, siyasi düşüncelerinden dolayı “terörist” muamelesi ile karşı karşıya kalanların yanı sıra, adli suçlular da cezaevlerinde büyük ve ciddi haksızlıklara uğruyorlar. Mahkumlar temel insan haklarından mahrum bırakılıyorlar. Ceza infazı bir eziyete dönüştüğü gibi, örneğin hasta tutuklu ve mahkumların tedavilerinin önünde büyük engeller var, buna rağmen tahliye imkanı tanınmıyor. Mahkum edilen insanların, toplumun bir parçası olmayı sürdürdüklerini, insanlık haysiyetleri nedeniyle saygı görmeleri gerektiğini unutmamalıyız. Cezalarının niteliği ne olursa olsun, öncelikle mahkumların aldıkları cezalarının kişiselleştirilmesi, durumlarına uygun olarak her aşamada gözden geçirilmesi ve topluma zararlı olma özelliklerinin ortadan kalkmasını takiben, serbest bırakılması gerçekleştirilmelidir.

Herkes cezaevinde olabilir

Yeryüzünde insan nüfusunun gün geçtikçe artması ve kentlerin denetimsiz nüfus yığılması ile büyümesinin bir sonucu da olarak, “büyük ya da küçük suçlar bir endüstri ve kendi çapında bir ekonomi” haline geliyor.^[1] Suçu ve suçluluğu ülkenin sosyo ekonomik kültürel yönü yaratıyor ise de, esas olarak suç ve suçluya bakış açımız da bunda etkili oluyor. Suç karşılığında uygulanan yaptırımlar, hapis ve adli para cezalarıdır.^[2] Bu yazıdaki konumuz, hapis cezalarıdır. Hapis cezaları; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası olarak uygulanmaktadır.^[3] Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam ediyor, kanun ve Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektiliyor.^[4] Müebbet hapis cezası da, hükümlünün hayatı boyunca devam ettiriliyor.^[5] Süreli hapis cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla uygulanamıyor.^[6]

Türkiye’de cezaların infazı, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren, 5275 sayılı Ceza

ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’a ve bu kanun uyarınca yayınlanan yönetmelik ve genelgelere uyarlı yapılmaktadır. Cezaevleri nüfusuna göre Türkiye, Dünya 1. liğine doğru ilerliyor. Bu gidişle cezaevi yüzü görmeyen kalmayacak. Herkes ömrü hayatında, sırayla cezaevini ziyaret edecek.^[7] Bundan dolayı, en sağ ve sağ yanımız temel “insan hakları ve onun geliştirilmesi” olmalıdır. Demokrasi ve hukukun ilerisinde bir hayatı kurabilmemizin ön şartı, temel “insan hakları”nı kabul ederek içselleştirmemizden geçiyor.

Esas olan; bir insanı, herhangi bir canlını cezalandırmak, hesap sormak, yok etmek değil; öncelikle toplumu ve bireyi suça karşı korumak ve suçun tekrarını azaltmak, barış içinde bir toplum düzeni kurmak olmalıdır. Yani sıra, suç ve suçluya bakışımızı sorgulayarak, insan haklarına uyarlı yeni bir paradigmayı kabul etmemiz gerekir. Bunun için “zihniyet değişikliği”ne ihtiyacımız var. Artık ceza hukuku uygulamasında cezalandırma yerine, “kazanma” ilkesini benimsemeliyiz. İnsanlar suç işlediklerinde, haklarında kurulan hükümden güdülen amaç, intikam almak değil, suç ve suçluluktan kurtulmaktır. Ceza yargılamasında güdülen amaç, mahkumların tamamen toplumdan tecrit etmek değil, aksine yeni alternatif yol ve yöntem arayışı esas olmalıdır. Bugün, korana tedbirleri bahanesi ile de olsa, uygulamadaki açık cezaevi mahkumlarının izinli sayılması, önemli bir gelişmedir.

Nöroloji bilimi alanındaki gelişmeler, bazı suçların, insanın özgür iradesi ile gerçekleşmediği, onun beyninde oluşan rahatsızlıklardan da kaynaklanmış olabileceğine ilişkin tespitleri ortaya koymaktadır. Siyasi argümanlarımıza göre de suç ve suçluluk bakışımız değişmektedir. Ülkenin siyasi iktidarının tutumu da, suç ya da suçluluk profilinin seyrini ciddi oranda etkilemektedir. İçinde yaşadığımız toplumsal sistem, ekonomik ve sosyal düzen, kültürel ve inanç olgusu, insanların suç ve suçluluğunda fazlasıyla etkiye bulunuyor. O halde ekonomik ve sosyal düzen, ülkenin kuralları, yöneticilerinin bakış açısı, halkın genel eğiliminde meydana getirilebilecek değişim, suç ve suçluluğun seyrini de değiştirebilecektir. Yani bir dönem suç olarak gördüğümüz eylemlerin, bir dönem sonra suç olmadığına kabulü, bunun en açık göstergesidir.^[8]

Yaşadığımız sorun sadece insanlarımızın suç işlemesi değil. Asıl korkuncu devletin suç işlemesi.

Eğer insan, durduk yere yasaları ihlal ediyor ve suç işliyor ise, bunda güdülmesi gereken amaç, suçun ve suçluluğun, bireyin hem kendisine ve hem de topluma zarar vermesini önlemek olmalıdır.

Siyasi iktidarı ele geçirenlerin, kendi muhaliflerini “suçlu” gösterip, onları yok ederek, saf dışı bıraktıkları bilginin gerçekler. Uyu-

lamada öylesine örneklerle karşılaşyoruz ki, yakalanmış insanların dahi yargısız infaz edildiğini, böylelikle suç işlediği iddia edilen insanlara “karşı suç” işlendiğini görüyoruz. Gözaltında kayıpların, işkence ve kötü muameleler sonucu öldürülenlerin varlığı ve bunun devletin açık bir ihlali ya da ihmali sonucu olduğuna dair tartışmamız yok. Bugün faili meçhul cinayetlerin, kayıp kişilerin faillerinin arkasında, devlet organizasyonlarının ya da bu tür güçlerin bulunduğunu biliyoruz. Yaygın olarak siyasi muhaliflerin üzerine suç atıldığı, kumpaslar kurulduğu da bir gerçeğimiz.

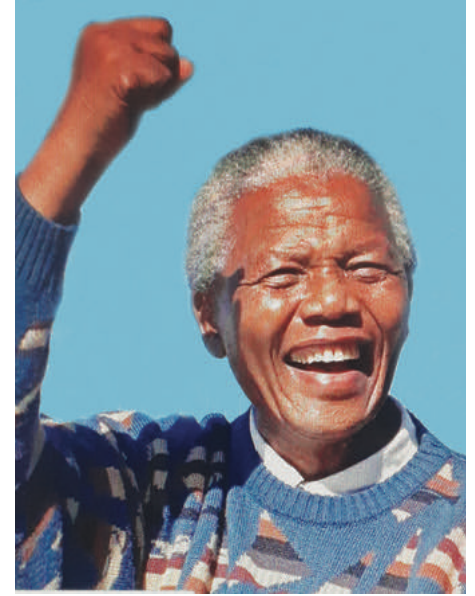
Hiçbir olay failsiz değil. Devletin ve o devlet yönetimi altında yaşayan yurttaşların hukuka uygun hareket etmesi gerekir. Buna önce devletin, sonra yurttaşın uyması beklenir. Hukuk kurallarına devletlerin uymadığı yerde, yurttaşların itiraz hakkı var. Sıradan yurttaşların işlediği suçlar bir bir açığa çıkarken, arkasında devletlerin olduğu, organize güçlerin suçları zaman aşımına uğrattılıyor. Bu durum toplumun bilincinde yaralar açıyor. Bunun en önemli sonucu yurttaşların, yurttaşlık bağı ile bağlı olduğu devlete olan güveni sarsıyor. Devletin yurttaşının güvenini kazanmaya, devlet ve yurttaş bağını kurmaya ihtiyacı var. Aksi halde hem toplumun, hem de bireylerin isyanı haklı hale gelecektir. En demokratik taleplerin dahi gözardı edilmesinin yarattığı travmalar, Türkiye’de yaşanan toplumsal krizin en önemli nedenlerindendir.

Siyasi nitelikteki hiçbir “suç”, suç bilimi açısından, gerçek bir suç olarak nitelendirilmemektedir. Günümüzde artık tartışılan siyasi suçların, “şiddet” yönüdür. Zaman zaman iktidarların “şiddetsiz sivil siyaset”i de saf dışı ettiğine tanık oluyoruz, biliyoruz.^[10]

Ölüm (idam) cezasına karşı-lık ömür boyu hapis

Yeryüzünde, çeşitli ülkelerde ya da ülkelerin içinde yer alan çeşitli eyaletlerde ölüm (idam) cezası^[11] yürürlüğünü koruyor. Avrupa Konseyi üyesi devletlerdeki son ölüm cezası infazı 1997 yılında oldu. 2013 yılından bu yana, Avrupa’da (Beyaz Rusya hariç) ölüm cezası uygulanmadı. Türkiye’de 1982 Anayasası’nın 38. maddesinde yer alan idam cezası, Türkiye’nin geçmiş tarihinde oldukça can aldı.^[12] Ancak 1984’ten bu yana ölüm cezası mevzuatta bulunmasına rağmen, siyasi kararlar uygulanmadı.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne ek, ölüm cezasının kaldırılmasını öngören 6 nolu Protokolün kabulünün ardından, Avrupa Konseyi üyesi birçok ülke tarafından 1990’lı yıllardan itibaren, ölüm cezası yerine, ömür boyu hapis cezası uygulanmaya başladı.^[13] Yaşamın temel bir hak olduğu, ölüm cezasının suçların azaltılmasındaki işlevsizliği, adli hatalar sonucu yaşanan geri dönüşümler adaletsizlik gibi

insani, etik ve cezai boyutları ile insan hakları savunucularının öncülüğünde, uzun yıllar siyasi ve hukuki alanda verilen mücadelelerin sonucunda, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, birçok ülkede olduğu gibi, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”^[14] (AİHS)’ne^[15] imza atan ve bunu iç hukuk kuralına dönüştüren ülkeler tarafından, ölüm cezası kaldırılmıştır. Zaman zaman iktidar partisi ile ortakları tarafından “idam” cezası popülizm amaçlı kullanılmakta^[16] ise de, artık “idam” ile “ölüm” cezası yerine, “ömür boyu hapis” veya “ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası” öngörülmüyor.

Mandela örneği

Biz Dünya’dan örnek verelim. Siz Türkiye örneklerini de biliyorsunuz.

1955 yılında Nelson Mandela^[17], Güney Afrika’da Apartheid sistemine karşı mücadele sürecinde tutuklanarak hapsedildi. Yapılan yargılama sonrasında ömür boyu hapse mahkum edildi. Mandela 27 yıl berbat koşullarda hapis yattı. Mandela cezasının büyük çoğunluğunu Robben Adası’nda çekti ve daha sonra Pollsmoor Hapishanesinde tamamladı. Mandela 1990 yılında, Apartheid rejiminin sonlandırılmasında önemli rol oynayan ve ülkesindeki demokratik sürecin önünü açan, Güney Afrika’nın son beyaz Cumhurbaşkanı Frederik Willem de Klerk^[18] tarafından şartsız olarak serbest bırakıldı. Serbest bırakıldığı zaman Mandela 71 yaşındaydı. Hapishaneden, Güney Afrika Cumhuriyeti’nin cumhurbaşkanlığına giden uzun özgürlük mücadelesinde, 2008 yılına kadar, ABD’nin terörist listesinde yer aldı. Hapis hayatında 27 yıl “büyük bir sabır” gösteren Mandela, Güney Afrika sınırlarını aşan özgürlük mirasına ilham kaynağı olmayı başardı. Mandela gibi, yeryüzünde, geçmişte ve bugün “terörist” muamelesi gören milyonlar hapis hayatı yaşadı. Eşitsizliğe, adaletsizliğe karşı mücadele eden insanlar, iktidarlar tarafından tasfiye edilmek istenildi. Tarih bunun örnekleriyle dolu.

Nelson Mandela Kuralları

Birleşmiş Milletler (BM)’de gözetilene alınan, hapsedilen bireylere ilişkin ilk küresel asgari standartlar dizisini teşkil eden Mahpus-

lara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları taslağını, 1955 yılında başlayan çalışma ile oluşturdu. 2015 yılında, Mandela'nın vefatından iki yıl sonra, BM Genel Kurulu bu kuralların güncellenmiş bir versiyonunu [19] benimsedi [20] ve Mandela'nın anısına yeniden düzenledi. Bu yeni belgeye “*Nelson Mandela Kuralları*” adını verdi. Buna daha çok, Mandela'nın hayat hikayesinin yer aldığı “*Özgürlüğe Giden Uzun Yol*” kitabı ilham vermiş olmalıdır. 122 kuraldan oluşan Mandela Kuralları arasında, mahkumların egzersiz, sağlık hizmetleri ve aile ziyaretlerine erişimine kadar düzenlemeler bulunuyor. Ancak yine de aradan uzunca bir zaman geçti ve insanlık değerleri oldukça değişti. Mandela Kuralları dahi geride kaldı.

Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.[21] Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz. [22] Kanunun sözüne göre, “*Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.*”[23] Bu yasak savaş hali ya da olağanüstü hal dönemlerinde dahi ortadan kaldırılamaz.[24] Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanmalıdır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan madde ve manevi koşullar altında gerçekleştirilmelidir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, -ancak- İnfaz Kanunu'nda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir. Hükümlünün yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüğünü korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunlu olduğu gibi, mahkuma tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere, hukuka uygunluk ilkeleri esas alınmalıdır.[25] Mandela Kuralları kapsamında mahpusun zihinsel rahatsızlığının sonucu olan herhangi bir eylemine yaptırım uygulanmamalı [26], derhal bir sağlık kuruluşunda tedavisi yapılmalı; disiplin yaptırımları, hiçbir koşulda işkence ya da zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezalandırma niteliğine dönüşmemelidir.[27] Disiplin uygulamalarının da adil olması, mahkumun kendini yeterli şekilde savunma, hukuki yardım alma ve ispat hakkı olmalıdır. [28] Mahkumlar yeterli hukuki yardımdan yararlanamamaktadır. Özellikle çıplak arama[29], mutad bir uygulama olarak gündemdedir. Türkiye’de 12 Eylül cezaevi uygulamaları halen devam ettirilmektedir. Bunlara dair herhangi bir kayıt tutulmamakta, mahkumların verdikleri dilekçeleri ya da mektupları karşılığında bir alındı kağıdı dahi verilmemektedir. [30] İnfaz koruma memurları ile cezaevi yönetiminin suç niteliğindeki bu eylem ve davranışlarına karşı devlet aklının gerekli tedbiri almadığı, soruşturmadığı bilinmektedir. Oysa bu uygulama hem işkence ve kötü muamele [31] ve hem de özel hayata saygı gibi temel insan haklarına aykırıdır.[32] Hapis cezasının, kendisinde var olan zararlı etkilerini mümkün olduğunca azaltacak program, usûl, araç ve zihniyet doğrultusunda olmalıdır. İyileştirme araçları hükümlünün sağlık ve kişiliğine olan saygısını koruma usul ve esasına göre uygulanmalıdır.[33] Bunlar kanunlarda yazılı ve

fakat uygulamada rastlanılmayan kurallardır. Uygulamada mahkumların haklarını korumaktan ziyade, hak ihlaline karşı duran mahkumun bu direnişine müdahalenin yarattığı ek ihlallere ve bunun sonucunda da daha ağır cezalandırılmalarına dair disiplin uygulamalarına yol açılmaktadır. [34] Artık Türkiye’nin eskimiş kurallarını, asgari olarak Nelson Mandela Kuralları’na uyarlamasının zamanı çoktan geçti bile. Hiçbir mahpus, gerekçesi ne olursa olsun işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ve cezaya maruz bırakılmamalı [35], bütün mahpuslar böylesi muamele ve cezalara karşı korunmalıdır.[36] Mahpuslar, mümkün olduğu ölçüde, evlerine veya sosyal iyileştirme yerlerine, yakın cezavlemlerine yerleştirilmesi gerekirken,[37] özellikle siyasi mahkumların evlerinden çok uzak hapisanelerde tutulduğu bilinmektedir. Hapishane koşullarında herhangi bir basılı esere, kablolu yayınlara, bilgisayar ve internet imkânına izin verilmemesi, düşünce, inanç, kanaat ve ifade özgürlüğü kapsamında geride kalmış bir uygulamadır. [38]

İnsanı biyolojik değilse de medeni ölüme (ruhi imhaya) mahkûm eden, ölünceye değin infazı sürdüren müebbet hapis cezasının, aşırı, uzun süreli hapis cezası olarak uygulanmasının çağdaş infaz hukukunda yeri yoktur.[39] Türk hukukunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası mahkumlarının koşullu salıverilmesine dair yasakçı bakış, sadece süre yönünden değil, uygulama olarak da, “*umut hakkı*”nın gereklerinden uzaktır. Mandela Kuralları’nda da, “*umut hakkı*”na dair herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Muamelelerin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi (AİÖK), ömür boyu hapis cezası mahkumlarının durumuna dair yayınladığı 2016 raporu,[40] mahkumların çoğu zaman uygun fiziki koşullardan, (sosyal) etkinliklerden ve insan temasından mahrum olduklarını dile getirmiş ve maruz kaldıkları özel kısıtlamaların uzun süreli hapsin zararlı etkilerini şiddetlendirdiğini belirtmiştir. İdare ve gözlem kurallarının kompozisyonu, değerlendirme sürecine dair güvencelerin yetersizliği, usulü güvencelerinin yeterince tanınmaması, değerlendirme kıstaslarının yerindeliği de ayrıca tartışılmalıdır. Ceza sorumluluğu şahsidir [41]. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.[42] Ancak mahkum edilen insanların ailelerine de ceza uygulaması yapıldığı açıkça ortadadır. İktidar uygulamalarından mahkumların aileleri de nasibini almaktadır. Cezai suçlanmanın dışında, işlerinden olmakta, çeşitli ayrımcılığa tabi tutulmaktadır. Bunun klasik örneğini KHK ile işlerinden atılan insanlara dair uygulamada görmekteyiz.

Ne yapmalı?

Dünya’daki iyi yöndeki gelişmeler “*yetmez ama, evet!*”; temel insan hakları yönünden gelişmeler yine de umut vericidir. Türkiye’nin de bu paralelde bir zihniyet değişikliğine ihtiyacı var. Artık Nelson Mandela Kuralları’na uyarlı mevzuatın oluşturulması gerektiği gibi, bu dahi aşılmalıdır. Esasen cezaevlerine ihtiyaç duymadığımız bir Dünya olmalıdır. Meseleye pedagojik ve sosyal hizmet anlayışı kapsamında bakılmasını çoktan aştık. Cezaevlerinde tutulan insan sayısına göre, yeni bir

yaşam kenti inşaa edilerek, mevcut hapishane anlayışı terkedilmelidir. Cezaevindeki insanların, dışarıda yaşayan insanlardan farkı yoktur. Herkes temel insan haklarına sahip kılınmalıdır. Öyle bir durumla karşı karşıyayız ki, dışarıda da güvenli olmaktan çıkmıştır.

Mevcut durumda, daha insani iyileştirmeye gidilmelidir. Cezanın infazındaki amaç, intikam almaya hizmet eden cezalandırma değildir. Yaşlılar, çocuk ve ilk gençlik döneminde olanlar, hastalar [43] ve hamile kadınlar cezaevlerinde tutulmamalıdır. Halen cezaevlerinde hasta ya da tek başına yaşamını sürdüremeyecek, yattığı yatağından kalkıp tualete dahi gidemeyecek durumda bulunan, yaşamı için düzenli sağlık desteğine ihtiyacı olan hasta insanlara, çocuk, ilk genç, yaşlı, hamile mahkumlara insaf gösterilmelidir. İktidarın bilincinde oluşmayan vicdan katlılığını aşmanın bir yolu olmalıdır.

Devlet bu konudaki “*intikamcı*” ve “*ta-raftı*” uygulamalarını gözden geçirmelidir. Her şeyden önce, cezaların infazında uygulanan intikamcı “*cezalandırma*” zihniyeti terkedilmelidir. Cezaevlerindeki yaşam koşulları iyileştirilmelidir. [44] Özellikle kadın, çocuk, hasta ve kaçma durumları söz konusu olmayan tutukluların naklinde, “*kelepçesiz nakil*” uygulaması derhal terkedilmeli; [45] hasta, yaşlı, çocuk, hamile tutuklu ve hükümlülerin derhal tahliye edilmelidir. [46]

Açık cezaevinde bulunan mahkumlar için izin uygulaması yapılmakta ve izinde geçen süreler hapis cezasından sayılmaktadır. Bu iyi uygulama, diğer mahkumlar yönünden yumuşama sağlanmadığı sürece, eşitsizliğe de yol açmaktadır. Kapasite fazlalığı söz konusu iken, bu cürcana içerisinde sağlıklı bir infaz sisteminden söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle, uluslararası gelişmelere uyarlı olarak, ülkenin hukuk ve demokrasisinde gerekli değişim kabul edilmelidir. Bu ancak siyasi bir karar ile mümkündür. Özellikle Türkiye’nin kendi iç dinamikleriyle değişim ve dönüşüm gerçekleştirebilmesi oldukça zor görünüyor.

Toplumun ve bireyin refahı için, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, derhal bir af kanunu önüne koymalı, parlamentoya bu yönde ayrımsız, şartsız bir af kanunu getirmelidir. Türkiye’nin bir “*af kanunu*”na ve uluslararası standartların gerisinde kalmayan “*yeni bir model*”e ihtiyacı var. Çünkü Mandela gibi, hapishaneden cumhurbaşkanlığına, Erdoğan gibi başbakanlığa ve oradan cumhurbaşkanlığına yürüyecek olanların ve hepimizin sağlığını ve yaşamını korumaya ihtiyacımız var. ■

Kaynaklar :

- [1] Murray Bookchin, Ekolojik Bir Topluma Doğru, Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, Haziran 1996, “Türkçe Basma Önsöz” sy.15
- [2], [3], [4], [5], [6], TCK m.45 - 46 - 47- 48 ve 49 /1 m.
- [7] SPACE 2021 raporuna göre, Avrupa Konseyi’ne üye 49 ülkede, 31 Ocak 2021’itibariyle, 1 milyon 414 bin 172 tutuklu ve hükümlü bulunuyor. Buna göre Rusya’dan (478 bin 714) sonra en fazla cezaevi nüfusu olan ülke Türkiye (272 bin 115). Adalet Bakanlığı verilerine göre; Türkiye’de 269 kapalı, 86 açık, 10 kadın kapalı, 7 kadın açık, 8 çocuk kapalı, 4 çocuk eğitim evi olmak üzere toplam 384 ceza infaz kurumu bulunuyor. Toplam cezaevlerinin resmi kapasitesi 271 bin 823 kişi olmasına rağmen, Mart 2022 sonu itibarıyla, 314 bin 502 tutuklu ve hükümlü bulunuyor. Cezaevlerinde bulunan bu kişilerin 275 bin 965’i hükümlü, 38 bin 537’si tutuklu. Kadın ve erkek durumuna göre ise, cezaevlerinin nüfusunun 300 bin 253’ü erkeklerden,

12 bin 173’ü kadınlardan, 2 bin 76’sı ise çocuklardan oluşuyor. 2021 yılında cezaevlerinde 272 bin kişi olduğu dikkate alındığında toplam cezaevi nüfusunun Mart 2022 itibarıyla 42 bin arttığı anlaşıyor. Neredeyse kocaman bir şehir nüfusu insanımız cezaevinde bulunuyor.

[8] Zina, geçmiş dönemlerde cezai yönden suç olarak kabul edilirken, Anayasa Mahkemesinin (Genel Kurul) 1996/ 15 esas ve 23.09.1996 tarihli 1996 / 34 karar sayılı kararı ile 765 syl. TCK m. 441 cinsiyet ayrımcılığı ve eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmekle erkeğin zinası; Anayasa Mahkemesinin (Genel Kurul) 1998/ 3 esas ve 23.06.1998 tarihli 1998 / 28 karar sayılı kararı ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun m. 440 cinsiyet ayrımcılığı ve eşitlik ilkesine aykırı bulunarak iptal edilmekle kadının zinası suç olmaktan çıkarılmış ve Anayasa Mahkemesi (Genel Kurul) 1999/ 24 esas ve 13.07.1999 tarihli 1999 / 30 karar sayılı kararı ile 442. maddesinin uygulama kabiliyeti kalmadığından iptali ve bunun da sonucu olarak 443. ve 444. maddelerinin de uygulanma olanağı kalmadığından iptaline karar verilmiştir.

- [9] https://tr.wikipedia.org/wiki/Kriminoloji
- [10] https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61190354 Osman KAVALA, Mücella YAPICI, Çiğdem MATER, Hakan ALTINAY, Mine ÖZERDEN, Can ATALAY, Tayfun KAHRAMAN, Yiğit Ali EKMEKÇİ hakkında yapılan ve cezalandırma ile sonuçlanan “Gezi davası” adı ile bilinen dava örnektir.
- [11] https://tr.wikipedia.org/wiki/Ölüm_czası
- [12] https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye’de_Ölüm_czası
- [13] İstatistikler 2014 yılında Avrupa Konseyi üyesi devletlerde yaklaşık toplam 27.000 ömür boyu hapis cezasına hüküm giymiş mahkumun olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili veriler 22 ülke örneğinde ele alındığında ömür boyu hapse mahkum olanların sayısında 2004 ile 2014 arasında yüzde 66’lık bir artış saptanmıştır.
- [14] ‘İnsan Hakları ve Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS)’
- [15] https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf
- [16] https://www.birgun.net/haber/devlet-bahceli-den-idam-aciklamasi-314185
- [17] https://tr.wikipedia.org/wiki/Nelson_Mandela
- [18] https://tr.wikipedia.org/wiki/F._W._de_Klerk
- [19] https://tihtv.org.tr/ozel-raporlar-ve-degerlendirmeler/nelson-mandela-kurallari-mahpuslara-muameleye-dair-birlesmis-mil-asgari-standart-kurallari/
- [20] 17 Aralık 2015 gün ve 70/175 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararının eki olarak kabul edilmiştir.
- [21] Nelson Mandela Kuralları m. 43, Anayasa m. 17/3, AİHS m.3, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 7, 10; Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme m.1, 2,
- [22] 5275 syl. Ceza Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m.2/2,
- [23] 5275 syl. Kanun m.2/2,
- [24] Anayasa m.15, AİHS m.15,
- [25] 5275 syl. Kanun m.6.
- [26], [27], [28] Nelson Mandela Kuralları m. 39/3, 109, m. 43, m.41,
- [29] Antalya S Tipi CİK’na 7/7/2021 Tarihinde Kabul İşlemleri Sırasında Bir Grup Mahpusun Görevlilerce Çıplak Arama ve Darba Maruz Bırakıldığı İddiaları Hakkında Araştırma ve Değerlendirme Raporu, Antalya Barosu İnsan Hakları Merkezi, Hapishane İzleme Çalışma Grubu, 1 Eylül 2021, Antalya, ; HDP milletvekili Ö. Faruk GERGERLİOĞLU, bu durumu TBMM kürsisinden dile getirmiş ve CHP milletvekili Tuncan ÖZKAN da bunun bizzat kendisine uygulandığını ifade etmiştir. Nitekim, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik m.34/2’de de çıplak arama yapılmasına dair düzenleme yer almaktadır.
- [30] Örneğin adliyede herhangi bir mahkemeye sunulan dilekçe ya da posta işletmesine sunulan mektup karşılığı nasıl bir belge verilmekteyse, cezaevlerinde de buna benzer bir belgelendirme yapılmalıdır.
- [31], [32], [36], [37], [38], [45] Nelson Mandela Kuralları m. 43; Anayasa m. 17/3; AİHS m.3; Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme m.1.2; Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 4, 7, 10. Nelson Mandela Kuralları m. 51, m.1, m.59, m. 63, m. 47, 48,
- [33], [46] 5275 syl. Kanun m.7/2,
- [34] Bunun bir benzerini polis uygulamalarında görüyoruz. Polis müdahale etmese, örneğin bir basın açıklaması yapılacak ve kendiliğinden sona erecek. Ancak polis müdahalesi ile yeni bir olay yaratılmakta, yeni ihaller ve gerilimler yaratılmaktadır. Sorunun kaynağı burada doğrudan polis olmaktadır.
- [35] Nelson Mandela Kuralları m. 43, Anayasa m. 17/3, AİHS m.3,
- [39] YETKİN, Ar. Gör. Av. Erdi, Vinter ve Diğerleri v. Birleşik Krallık Davasından Günlüğe İndirilemez Müebbet Hapis Cezası ve Umur Hakkı,
- [40] https://rm.coe.int/168072790
- [41] Anayasa m.38/6,
- [42] TCK m. 20/1
- [43] Siyasi mahkum Aysel Tuğluk, buna örnek oluşturmaktadır.
- [44] Basit bir örnek olarak, cezaevlerindeki elektrik giderlerine mahkumların katılma zorunluluğuna derhal son verilmelidir. Herhangi bir geliri olmayan mahkum, bu tür zorunluluklar nedeniyle, temel insan haklarının ihlaline katlanmak durumunda kalmaktadır.

TKP'nin "En İç" Bölünmesi TİP'te Nasıl Yaşandı? TBKP'de "Birlik" Nasıl Sağlandı?

□ Salih Zeki TOMBAK

10 Eylül 1920'de Mustafa Suphi ve yoldaşlarının kurduğu Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi, neredeyse bütün kardeş komünist partilerinin olduğu gibi; mücadelelerin, zaferlerin, başarısızlıkların yanı sıra; iç tartışmaların, bölünmelerin, yol ayrımlarının ve sınıf mücadelelerinin sertleştiği dönemlerde, savrulmaların tarihi de olmuştur. Bu yazı aktüel bir yazı değildir; ders çıkarmak, tarihin bilinmeyen bir yanını görünür hale getirmek ihtiyacı duyan meraklısıdır.

En İç Bölünme: TİP-TKP

1975'in 1 Mayıs'ında yasalda yeniden kurulan Behice Boran liderliğindeki Türkiye İşçi Partisi, belki komünist hareketimizin "en iç" bölünmelerinden birinin bir kanadı idi. O günlerde ilerici gençlerin ortak dergi ve örgütlenme projesi "*İlerici Gençlik*" ve "*İlerici Yurtsever Gençlik*" olarak daha yolun başında ikiye ayrıldı.

Türkiye Komünist Partisi kadroları içinde yaşanan ve TBKP kuruluşu ile sona ermiş olduğu düşünülen bu bölünmüşlük döneminin başından, 1982 yılının sonuna kadar Türkiye İşçi Partisi içinde ve 1978 sonrasında Genç Öncü'de yönetici konumlarında yer aldım. Dolayısıyla bu tarih üzerine konuşurken, kendi konumuma ve gözlemlerime atıfta bulunmam, anlattıklarımı hangi mesafeden gördüğüme, tanıklık ettiğime dair bilgi olsun dilerim.

1975'in yaz aylarında TİP ile, genel merkeze mektup yazarak ilişki kurdum, yayınlarını istedim ve nihayet partiye, o güne kadar örgütlediğim bir grup yoldaşla beraber 24 Aralık günü üye oldum.

TİP'in 1976'da gerçekleşen 1. Kongre'sinin açış konuşmasını yapan Behice Boran, komünist harekette bölünmelerin yaşanabileceğini; bu kanatlardan birinin başarılı olması halinde diğerlerinin anafor

akım veya akımlar haline geleceğini söyledi. Özet olarak, birlik konusuna değil; başarılı olmaya odaklanalım, diyordu. Bu konuşma bölünmüşlük konusunda duyduğum en üst düzeyde ilk konuşmaydı.

Evet, 1. TİP döneminde, Zeki Baştımar'ın Genel Sekreterliği altında TKP "Harici Büro" sınırlarını zorlamıyor ve TİP içindeki mensupları olan Mehmet Ali Aybar, Behice Boran, Sadun Aren ve Nihat Sargın ekibinin arkasında duruyordu. Baştımar'ın ölümü ve TKP Genel Sekreterliği'ne İsmail Bilen'in getirilmesiyle TKP "Harici Büro" kimliğinden hızla sıyrıldı ve ülke içinde illegalde örgütlenmeye girişti. Bu durum TKP Harici Büro'nun yeni yönelimi ile TİP içindeki "TKP" arasında bir ayrılığa yol açtı. İki partinin politikaları ve sahadaki örgütleri DİSK başta olmak üzere sendikal harekette, meslek odalarında, demokratik kitle örgütlerinde, gençlik alanında, neredeyse her yerde karşı karşıya gelmeye başladılar.

Duvara Çarpmak

Açıkça ifade etmek gerekir ki, 5 Haziran 1977 seçimleri, TİP'nin başarı düzeyini ölçtü, partiyi gerçeğin duvarına

hızla çarptı. Genel Merkez o güne kadar, TİP'nin 1961-71 döneminin sonuna yaklaştıkça partide yaşanan tasfiye ve kopuş süreçlerinin partinin, işçi sınıfının sendikal hareketinde, öğretmen hareketinde, TMMOB'de, gençlik içinde, bir zamanlar var olan toplumsal karşılığında yarattığı erimenin boyutlarını algılamıyordu.

Bu "önemini algılamama" hali, Kürt siyasetindeki gelişmeler için de geçerliydi. Kemal Burkay ikinci TİP'nin kurucusu idi. Ama birkaç ay sonra ayrılarak kendi yoluna gitti. Onun liderliğindeki Kürdistan Sosyalist Partisi daha sonra Diyarbakır Belediye Başkanlığını kazanacak boyutlarda bir kitlesel güce ulaştı.

1977 parlamento seçimlerine giderken Üsküdar İlçe Başkanı görevindeydim. Genel Sekreter Nihat Sargın ilçe örgütümüzde yapılan bir toplantıda "Kaç milletvekili çıkaracağımız" hakkında tahminlerimizi sordu. En kötümser tahmini ben yaptım, "1 tane" dedim. Sargın, 3'ten 20'ye kadar tahminleri dinledikten sonra "Öyle bir sonuç alacağız ki, en iyimserleriniz bile şaşıracak" dedi. Genel Merkez'in algısı bu idi. Bu algının yarattığı kibir, bir ilgisizli-

ğe de yol açıyordu. Ne Devrimci Yol'un, ne Kurtuluş'un vb ulaştığı kitleselliğin farkındaydılar. Dolayısıyla devrim ve demokrasi güçlerinin yarattığı toplumsallığın kıymetini bilme; yan yana gelme ihtiyacı duyma söz konusu değildi.

12 Mart öncesindeki tasfiye/daralma süreçlerinin duygularıyla hareket ederek, devrim ve demokrasi güçlerine "MDD'ci gençler" ve "sapma" gözüyle bakmanın yarattığı fikri zemine, Yalçın Küçük ve izleyicilerinin partiyi diğer demokrasi güçlerinden izole eden, komünist ve devrimci hareketin diğer unsurlarından koparan, düşmanlaştırıcı dili kolayca eklemeli, bu bakışın sözcüsü oldu. Kof bir kibire dayanan Yalçın Küçük sektarizminin partiden tasfiyesi ağır seçim hezimetini sayesinde mümkün oldu.

1979'da "*Tek Parti, Tek Cephe*" broşüründe ortaya konan görece sağlıklı yaklaşımlar, çok geç kalmış bir "yeniden başlayalım" girişimiydi ve partinin yaşadığı tıkanıklıkların aşılmasını sağlamadı.

Başarı Birleştirir, Başarısızlık Böler

1980'de 12 Eylül faşist darbesi yaklaşırken, partinin yaşadığı tıkanma ve başarısızlık hali karşısında, daha çok merkez yöneticileri arasında bir bölünmenin işaretleri ortaya çıktı. Merkezdeki "ekiplerden" isimler beni ayrı ayrı bilgilendirmek istediler; hepsini dinledim.

O dönemde kendisi de TİP MYK üyesi olan Orhan Silier'in parti arşivindeki belgelere dayanarak kaleme aldığı, benim de üyesi olduğum TÜSTAV Vakfının Sosyal Tarih yayınları arasından çıkan değerli çalışmasının adı, bu bölünmeyi çok güzel özetler: "*TİP'in Dağılmasının 1979-1980 Aşamaları: Belgeler Tanıklıklar*".^[1]

Bazı yöneticiler TKP'ye katılmayı; bazıları bir birleşme sürecini öngören yaklaşımlar geliştirdiler. Esasen Behice

Boran ve Nihat Sargın gibi isimler olmasa, partinin toplumsal mücadeleler alanında ve genel ülke siyasetinde yaşadığı başarısızlık karşısında; sanki bu başarısızlıkta kendi payları yokmuş gibi davranacak ve hızla dağılacak merkez yönetim çoğunluğu, partiyi kendi içlerindeki parçalılık haliyle 12 Eylül darbesine maruz bıraktılar.

Ankara’da 1979’da yapılan İl Temsilcileri Toplantısı’nda, kürsüden sormuştum, “devlet sürekli olarak yasallığımızın alanını daraltıyor. Yarın tamamen yasadışı ilan edilebiliriz. Bununla ilgili partinin yaklaşımı nedir?” diye. Boran yoldaş, başka sorularla birlikte benim sorumu da cevaplandırdığı uzun konuşmasında, “Neden yasal parti kurduk?” üzerine açıklamalar yaptı. Yasallığın bir kazanım olduğunu, bu kazanımın meşruiyetinin hiçbir koşul altında yok sayılamayacağını, bununla birlikte küçümsenemeyeceğini, önemsiz görülemeyeceğini vb anlattı. Önemli ve zihin açıcı bir tartışmaydı. Ancak benim sorumla kastettiğim an 1980 12 Eylül’ünün ilk saatlerinde önümüze geldi.

Darbeden Sonra

1979 1979 baharında Balıkesir örgütlenmesi için çalışan ekipte bana da görev verilmişti. Kepsut ve Dursunbey örgütlenmelerini çocukluk arkadaşım ve İstanbul Sanayi mahallesinde önemli bir işçi lideri olan Mahmut Dilek’le bana verilmişti. İşimizi yaptık. Daha sonraki yıllarda gazete ve dergi olarak yayınlayacağımız Fabrika adlı yayının, yeraltı versiyonunu 1983 başında tasarlayan ve yöneten ekibin içinde de Mahmut Dilek’le birlikteydik. Artık aramızda değil, sevgiyle, saygıyla anıyorum.

Mayıs ayında, parti İstanbul İl Yönetim Kurulu, Genç Öncü Aksaray Şube Başkanlığı ve İstanbul Bölge Temsilciliği’ndeki görevlerimi bırakarak Balıkesir’e İl Sekreteri olarak gitmemi istedi. Gittim. 12 Eylül’de oradaydım.

13 Eylül gece yarısından sonra, Seka yakınında, arazide yakalandım. Sıkıyönetim bir süre sonra beni bıraktı. 1982 başında yeniden İstanbul’a çağırılınca kadar Balıkesir örgütünde çalıştım. Örgütü yeni dönemin şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırdık ve çalışır hale getirdik. Merkez’den, Bursa örgütü üzerinden bize gelen ve 12 Eylül’ü “faşist darbe” olarak nitelendiren parti yayını Çarkbaşı’nın dağıtımını ve örgüt birimlerinde okunmasını sağladık.

Bu arada başlangıçta alınıp bırakılanlar, örgüt örgüt yeniden alınmaya başlan-

mıştı. İstanbul’a gitmemden hemen sonra adreslerim yeniden basıldı.

İstanbul’da Örgütün Durumu

İstanbul’a geldiğimde İl Yönetim Kurulu oluşturulmaya çalışılıyordu. Orada görevlendirildim. Gençlik alanında bir dağınıklık söz konusuydu. Ama önemli bir kadro birikimi işlerinin başındaydı. Gençlik alanını kısa sürede toparladık. Gençlik örgütünde Genç Partizan adıyla bir yayın çıkardık. Kurullarımızın düzenli toplanmasında, gizlilik kurallarına mutlak bir uyum gösterilmesinde ısrarcı olduk. Fakat İl yönetimi bir türlü tamamlanamadı, görev alsın diye konuştuğumuz isimlerin bazılarında isteksizlik ve uzak durma tavırları vardı. Daha önemlisi İl sekreterliğini yürüten A.Atalay, neredeyse hiçbir zaman o il yönetim kurulunu bir toplantıda bir araya getirmedi ve bundan da rahatsızlık duymadı. Zaten düzenli faaliyeti olan bir parti örgütü mevcut değildi. 12 Eylül’ün hemen ertesinde bir düzenleme yapılmış ama sürdürülememişti. Benim de üyesi olduğum kurul ise, gençlik dışında “ilişki

sürdürme” düzeyini aşmayan, dar bir ilişki ağını ayakta tutan, kendisi de tamamlanmamış ve bir araya gelemeyen bir yapı idi.

Nitekim Gençlik örgütüne yönelik Ankara’da gerçekleşen bir operasyon sonrasında, bu tek kişinin kurulu toplamadan, ilişki sürdürme şeklindeki örgüt anlayışı kalıcılaştı. Herkesle kendisinin tek tek görüştüğünü iddia ediyordu. Aynı evde yaşadığımız için, benimle görüşmesinde bir aksama yoktu. Merkez Yönetim Kurulu da aynı evde, oldukça düzenli toplanıyordu. Bu arada Genç Öncü MYK’sının toplantıları için Ankara’ya gidip geliyordum.

Yürüttüğüm bir başka faaliyet ise TİP ve TSİP’in, Türkiye’deki ilişkileriydi. Hüseyin Hasağbeşi ile çok uyumlu bir dizi görüşmeden sonra, partilerimize, Türkiye’de birlikte örgütlenme fikrini önerme konusunda hemfikir olduk. TSİP ile 12 Eylül ön-

cesinde de yürüten bir yakınlaşma süreci söz konusuydu. Merkezimizin memnun olacağını umuyordum, ama “Randevuların arasını aç. Oradan bir şey olmaz” dönüşünü alınca görevin başkasına verilmesini talep ederek, çekildim.

İlişki Koparma

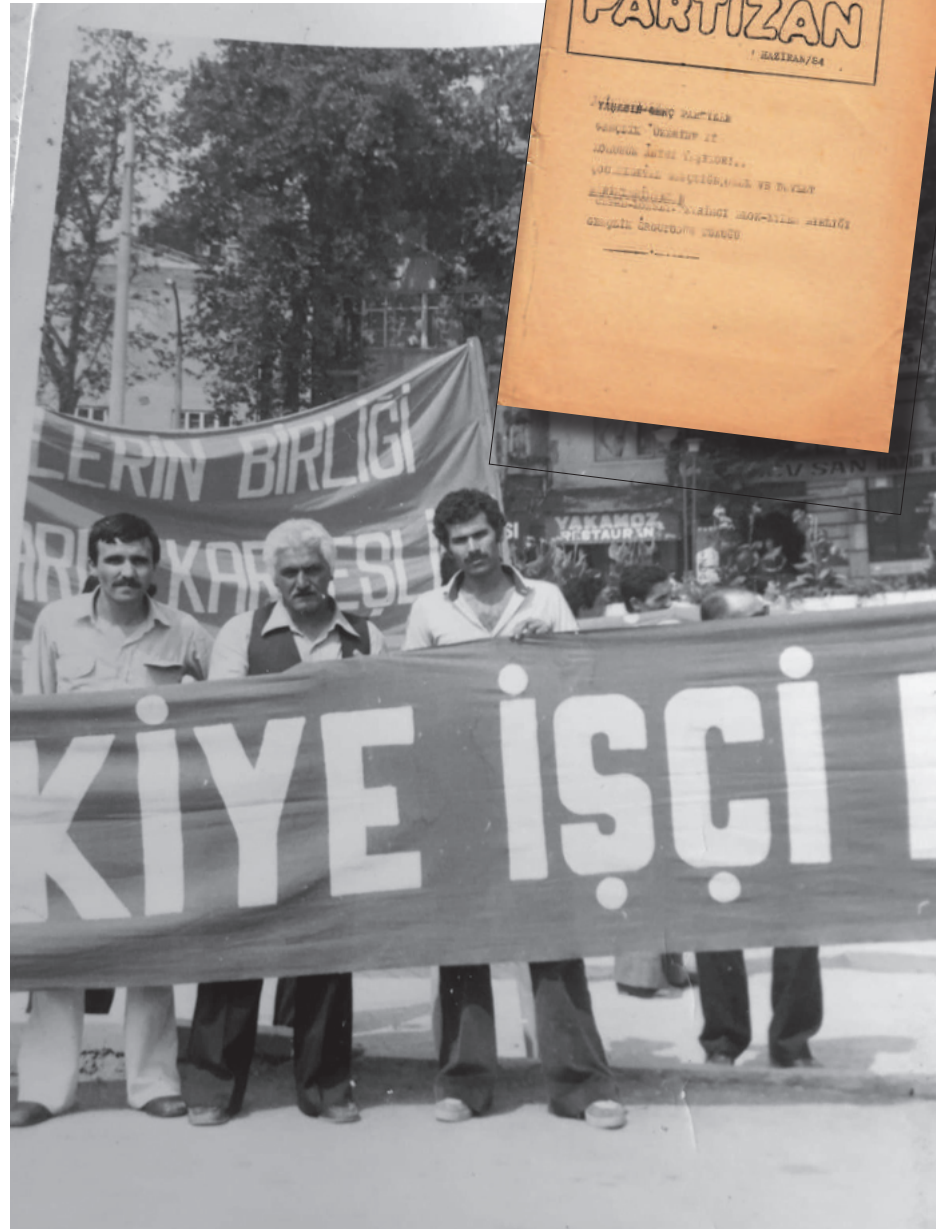
İl Sekreteri, yayın faaliyetinden de, genel olarak İstanbul Genç Öncü örgütlenmesine hakim olan özgüvenden, çalışma tarzımızdan da rahatsızdı. Bu rahatsızlığının 12 Eylül öncesine uzanan bir geçmişi vardır.

Kenan Evren’in Bulgaristan Halk Cumhuriyeti’ne davet edilmesi, Bulgaristan basınının Evren’e övgü dolu manşetlerle çıkması ve ziyareti sırasında halkın yollara dökülmesi konularında İstanbul Genç Öncü’nün eleştirilerini kendisiyle ve diğer MYK üyeleriyle tartıştım. O dönemde Sovyetler Birliği Komünist Partisi başta olmak üzere, iktidardaki Komünist Partilerin her yaptığını doğru bulma ve örgüte bu yönde “izah etme” tutumu yaygındı. Bu tartışmadan sonra beraber yürürken Umur Coşkun bana böyle durumlarda alınması gereken doğru tutumu şöyle özetledi: “Yorum yapma, doğruluğundan şüphe etme, izah et”.

Bu tartışmadan çok kısa bir süre sonra iki paragraflık bir metin Genç Öncü MYK’da, orada sonuç alınamayınca ilk defa bir araya gelen İstanbul İl Yönetim Kurulu’nda, sonra, A.Atalay’ın talebi üzerine toplanan İstanbul Genç Öncü Yönetim Kurulu toplantısında ortaya çıktı. Hiçbir kurul bu metnin haklılığına ikna edilemedi. Sonradan Neşet Kocabıyık’ın kaleme aldığını öğrendiğimiz metin şöyleydi:

“İstanbul’da gençlik örgütlenmesi içinde, Sosyalist sistemin dünya çapında yürüttüğü barış, demokrasi, toplumsal ilerleme ve sosyalizm mücadelelerini milliyetçi etkiler altında ele alan sol oportünist bir sapma ortaya çıkmıştır.” Bu metnin bize yönelik eleştirilerinin haklılığına hiçbir kurulu ikna edemeyen A.Atalay, benimle randevusuna gelmeyerek ilişkisini kesti. Vazgeçilen şey, TİP’nin o gün Türkiye’deki mevcut örgütlenmesinin tamamından nicelik olarak fazla ve örgüt standartları bakımından yüksek bir örgütlülüktü.

Bir süre sonra mecburen ayrı bir örgütlenmeye yöneldik ve bir MK oluştur-

Parlamentonun Rengi Lacivert, Sokağın Rengi İse Kızıldır!

□ Armağan BARIŞGÜL

Parlamento denince insanın gözlerinin önünde Ankara şehri canlanır. İlk orayı mesken eyleyen lacivert renginden pırıl pırıl bir takım giymiş, beyaz gömlek üstüne kravat bağlamış, kemeri ve ayakkabısı pahalı deriden, sinekkaydı tıraşlı, memur tipli göbekli zatlar akla gelir. Sokak ise üstü başı yırtık pırtık, saç sakal birbirine karışmış, gelişigüzel yürüyen, ağız dolusu gülen, avazca bağrıışan, elle ri nasırlı, bedeninde yara izleri, ahu gözleriyle bakan, güzelliğe, ekmeğe, kitaba, aşka ve sevdaya aç ve barışa susamış halk yığınlarını ve onların bağrıına bastığı mukaddesat toprağı akla düşürmekte. Ve parlamentonun yeri bellidir, hareket alanı ve oyunun kuralları da. Peki! Sokak da böyle midir? Sokak, sonsuz bir özgürlüğü, yenilmez bir direnişçiliğı, rengarenk insanların gümbür gümbür akışını, milyonların haykırışını çağırıştırmakta ve onlarla anlam kazanmakta. Sokak dili, sokak kabadayısı, sokak kavgası, sokak kedisi vb gibi başına geldiğı her varlığı kendine has bir niteliğe büründürmekte. Bizim burada asıl belirterek vurgulamak istediğimiz sokak kavramının politik niteliğı ve yenilikçi-dönüştürücü-devrimci içeriğidir. Toplumsal olarak 'sokak' halkı ifade etmektedir. İşçileri, işsizleri, kadınları, gençleri, yoksulları, zavalıların, dilencileri, yardıma muhtaç insanları...

Sokak, dünyanın her yerinde ve her zaman politik mücadele için turnusol bir işlev görmektedir. İçerde masa başlarında konuşulanların pratik karşılığının olup olmadığının somutlandığı yerdir, sokak. Hani adına dilbaz dediğimiz kimi insanlar vardır, masa başında hiçbir engel ve tepkiyle karşılaşmadan avaz avaz bağrıışır konuşur, yumruğunu sertçe kaldırıp masaya vurur, masa gümbürdeyerek nerdeyse çatır çatır kırılıp dağılacak gibi olur, etraftakiler ürperir, tüyleri diken diken olur, gözleri açılır, pürdikkat kesilir, ortamı bir heyecan sarar. Ve dilbazın konuşması bitince onu dinleyenler birbirlerinin göz-

lerinin içine şaşkın bakıp dudak kıpırda maktayken köşede oturmakta olan sakin, gösterişsiz ve sıradan biri, "Haydi, sokağı çıkalım!" deyince dilbazın cevabı hazır ve nazırdır: "Benim işim var." der. Biri gel görev al!" dediğinde de yine cevap vermekten gecikmez. "Benim sabit bir yerim yok. Ben bugün buradayım, yarın bir başka yerdeyim." Burada kalın hatlarıyla bir insan tipinin fotoğrafını ortaya koyduk. Her zaman olduğu gibi günümüzde de bu tip insanlar 'sahte kahramanlar' karşımıza çıkmaktadır. Emek-sermaye temel çelişki-

sini bağrıında taşıyan özel mülkiyet üzerinde kurulu bulunan kapitalizm var oldukça cambazlığın, riyakarlığın, tembelliğın, adaletsizliğın ve insanın insana yabancılaşmasının sonu gelmeyecek. Birilerinin zevki sefası için bir çoğunluk ezilecek, ekmeğe aşı, havaya suya muhtaç olacak. Milyonlarca genç, kadın, işçi ve emekçi hayal kırıklığına uğrayarak dünyası karacak bunalıma sürüklenecektir. Ama bilinmelidir ki bu bir kader değildir. Hiçbir şey kendiliğinden olmuyor. Her şeyin bir nedeni var, her nedenin de bir sonucu olur. Biz lafı çok uzatmadan ülkemizin içine sürüklendiğı, halklarımızın içinde debelendiğı bugünkü duruma gelelim!

Halk arasında birileri net konuşmayıp lafını evirip çevirdiğinde mecaz anlamda 'politika yapıyor' denmekte. Bu durumda bu söz aynı zamanda bir güvensizliğı de

tarif etmekte. Oysa sosyolojik anlamıyla politika kavramı toplumda iktidar mücadelesini tarifler. Aydınların, işçilerin, emekçilerin, kadınların ve gençlerin politik mücadele vermediğı bir toplumda bir ülkede cahiller, haramiler, çıkarıcılar, benciller politikada rol oynar. Toplumu ve ülkeyi yönetir. Bugün 85 milyona yakın ülke nüfusunun yüzde kaç politikaya ilgi duyuyor, politik mücadele veriyor? Devrimci-demokratik mücadelenin saflarında kaç kişi var? Yürekten inanarak, kelleyi koltukta taşıyarak, etten kemikten birliğı-

rehin alınmasına rağmen öz gücüne inandı inanmaktadır. Kapitalizmde devrimci-demokratik mücadele için her alanının ve her mücadele biçiminin kendine has bir önemi vardır. Hiçbir mücadele yöntemi ne mutlaklaştırılmalı ne de inkar edilmeli veya bir kenara bırakılmalı. Burada belirleyici olan öznel ve nesnel koşullara uygun bir pratiğın sergilenmesidir.

Bugün halk yığınlarının bir çoğunluğu politik bakımdan mattır. Büyük bir çoğunluk hala AKP-MHP iktidarından medet umuyor. Sarayın görkemine bakıp şaşıyor. Son model arabalara, lüks yatlarla, duble yollara, hava alanlarına, gökdelenlere, tüketimin albenisine bakıp hayranlık duyuyor. Politik bilinci olmayan milyonlarca 'karsız' seçmeni yine nice karanlık tuzak beklemekte... Bunca labirentin içinde sokak ortasında yanan ateşlerin kızıl alevleri umut saçmakta. Sermaye sınıfının eliyle kurulan onun ekonomik politik çıkarını savunan devlet biçimlendirdiğı TBMM'nin varlığıyla demokrasiye kılıf biçiyor. Halkların oylarıyla seçilerek TBMM'ne giden parlamenterler önceden belirlenmiş kurallarla oyun oynuyor. Oyunun kurallarına göre sahada top koşturmayanlar dışlanmakta, yalnızlaştırılmakta, halkların gözünde değersizleştirilmek için her türlü alavere dalavereye başvurulmakta. Devlet bu yöntemle de sonuç almadığı zaman 'aykırı' parlamenterleri TBMM'den atıp temizlemek için onları cezalandırma yoluna başvurarak ilkin dokunulmazlıklarını kaldırmakta ardından da haklarında dava açarak cezalandırmaktadır. Bugün istisnalar hariç egemen Kemalist burjuva sistemine karşı demokratik halk mücadelesinin yolunu seçerek oyunun kurallarını bozan HDP vekilleri bir bir tasfiye edilmektedir. Bunun son örneğı Semra Güzel'dir. Kürt halkının iradesiyle seçilen Semra Güzel, provokasyonla kirli oyunlarla rehin alınarak cezaevine konuldu. Onlarca HDP'li vekile yapılanlar gibi.

Halklarımızın iradesinin gasp edilmesi, Meclisten atılması devlet, sermaye

sınıfı ve AKP-MHP iktidarı için kolay olabilir. Çünkü Meclisin kurucusu sahibi sermaye sınıfıdır, onun tekçi Kemalist iktidarlarıdır. Bu onlar için bir tabudur, bir bekadır, olmazsa olmazdır. Onun içindir ki HDP vekillerinin Meclise sunduğu hiçbir önerge kabul edilmemekte. İçeriği ve haklılığı ne olursa olsun kayıtsız şartsız reddedilmektedir. Anlaşılan odur ki parlamenter mücadeleyle bugüne kadar ne bir savaş teskeresi engellenebilindi, ne işçinin, emekçinin ve kadınların lehine olan ve özgür demokratik bir yaşam için ileri bir adım atılarak faşist turmanın önü kesildi. Tüm buna karşın parlamenter mücadelenin önemi inkar edilemez, ondan vazgeçilemez. Tam tersine parlamento ya yürüyüş daha da güçlenmeli, niceliği artırmak dünden daha da çok önemli. Ve işin püf noktası parlamentonun sokak ayağı güçlü olduğunda muazzam bir rol oynar. Kabul etmek gerekir ki sokağın gücünü belirleyen parlamento değildir ama parlamento gücünü belirleyen sokaktır, sokağın gücüdür, sokak ateşinin kızıl alevleridir.

Bunun içindir ki biz halklar, işçiler, emekçiler, kadınlar ve gençler öz alanlarımız yaşam yerlerimiz olan sokaklarımıza sahip çıkmalıyız. Sokak aralarında, biraz ötelinde yer alan atölyelerde ve fabrikalarda devrimci demokratik örgütlenmeyi sağlamalıyız. Çünkü bizler sokaklarda buralarda gözümüzü açtık. Açlığın, yoksulluğun ve sömürünün ne olduğunu buralarda öğrendik. Kardeşliğin, dostluğun ve dayanışmanın ne kadar değerli olduğunu burada yaşayarak belledik. Haklarımız uğruna güzel bir gelecek için sınıf düşmanımıza karşı kayıtsız şartsız dişe diş mücadele vermenin gerektiğini sokak bize öğretti, öğretmekte ve öğretecektir.

HDP'nin öncülüğünde kurulan Emek ve Özgürlük İttifakı, ne kadar sokağa yayılırsa, üretim alanlarında, fabrikalarda işçilerle buluşursa, yerelerde filizlenirse o derecede güçlü olacaktır. Herkes gözlerini yerellere, yerellin sokaklarına, yanı başındaki atölyelere, fabrikalara dikmelidir. Bu alanlarda emek verildikçe özgürlük kazanacaktır. Bu alanda çalışmak mücadele vermek yeni yaşamın, özgür ve demokratik bir Türkiye'nin yolunu açacaktır. İşçi sınıfının devrimci mirası ve Kürt halkının özgürlük yürüyüşü hepimize çok şey öğretiyor. Hep birlikte el ele yürek yüreğe vererek mücadele bayrağını daha da yükseltelim! ■

Başarafa 19. Sayfada

duk. Programımızı kaleme aldık. Programın adı eminim herkesin dikkatini çekecektir: TBKP Programı. Taslak hali 1983 sonbaharında “Arjantin Birleşik Komünist Partisi Programı” adı ile basılmış; tartışmalar tamamlandıktan sonra Türkiye Birleşik Komünist Partisi Programı olarak yayınlanmıştı. O dönemde TİP ile TKP'nin TBKP projesi henüz ortada yoktu.

Çatı Restaurant Cemaati

Bizimle ilişkinin koparılmasından bir süre sonra, il yönetim kurulunda yer alması için ısrar edilen bazı isimlerin kurula katılmak bir yana, örgütlü ilişkilerin tamamen dışına çıktıklarını kendilerinden öğrendim. Örgütlü yapı 3-4 kişilik bir yakın çevre dışında, yerini belirli aralıklarla daha çok Beyoğlu'nda Çatı Restaurant'ta, bazen Çiçek Pasajında İlhan Selçuk'un baş konuk olduğu yemekli toplantılarda bir araya gelişlere bıraktı. Bu toplantıların davetini ulaştırırlar oluyordu. Bir ikisine katılıp ortamı görme imkanı buldum.

TKP'nin birleştiği TİP, partinin adı ve tarihi; yurtdışında bulunan Behice Boran, Nihat Sargın, Avrupa sorumlusu Ali Naki Öner ve etraflarındaki bir kaç kişi ile; yurt içinde A. Atalay'ın tasfiye edip, meyhane cemaati haline getirdiği topluluktur.

Burada Yarın Dergisi etrafında kümelenen bir grup genç ve samimi insanı “cemaatten” ayırarak not etmek isterim. [2]

TİP'in 16 Mayıs 1988'de Moskova'da yapılan, birleşme ve kendisini feshetme kararı aldığı sözde kongrenin delege sayısı 36'dır ve delegelerden bir bölümünün

nasıl delege yapıldığının izahı yoktur.

Birleşmenin TİP açısından örgütsel karşılığı yoktur. Zaten birlik sürecinde Merkez Komite seviyesindeki bazı isimler sürece hiç dahil olmamış; dahil olanların da bazıları süreçten ayrılmıştır. Bu ayrışmalarda gene aynı ismin parti içi hukuka rağmen aldığı tutumların rolü vardır.

TİP, daha 1982 sonunda herhangi bir kongre kararı olmaksızın mevcut programını iptal etmiş, yeni bir programı, üyelik kriteri haline getirmiştir.

Sonuçta TKP'nin bu iç bölünmesi, TBKP'de sağlanan birleşmeyle sona ermiş görünse de, Behice Boran'ın deyişiyle, bir araya gelenler de başarısız olmuş ve anaför akım haline gelmişlerdir. Çünkü birleşmenin gerçekleştiği uluslararası koşullar; öne çıkan isimler, birleşmenin programatik zemini hareketin likidasyonunu hazırlamıştır.

Elbette 10 Eylül 1920'de kurulan ve benim gibi, bütün komünistlerin, kendilerini her zaman ve her koşulda onun üyesi saydıkları Türkiye Komünist Partisi, sadece hepimizin ortak tarihi olması bakımından değil; yarattığı büyük birikimle ve yaşayan kadrolarıyla, kendisini geleceğe taşıyabilir. Ağır likidasyon şartları aşılabılır. Bunun güvencesi, isim, amblem, sembol tartışmalarına dönüp bakmadan, bugün Kürt Özgürlük Hareketi içinde veya onunla omuz omuza mücadele verilen yapılar içinde yer alan komünistlerin varlığı ve savaşımıdır.

Yaşımız kaç olursa olsun, partimizin devrimci geleneklerini, ideallerini yaşatmak ve geleceğe taşımak için barikatlarda, savaş hatlarında, sahada var olmak zorundayız ve pek çoğumuz tam da oradayız. Şimdi bu birikimi bir sonraki değil; iki sonraki kuşağa aktarma sorumluluğu omuzlarımızdadır. ■

Dipnotlar:

[1] Bu kitabın yayınlanmasından sonra, anlamsız bir tepki ortaya koyan; kitabın geri çekilmesini isteyen, anlatılan dönemde parti merkezi sanki bütünlüğünü koruyor ve partiyi siyasi mücadelenin bir öznesi olarak toplumsal mücadele alanlarında büyütüyormuş gibi konuşan bir küçük ekip oldu. Bu ekip TİP adının Perinçek ekibi tarafından gasp edilmesine hiç tepki göstermediği halde, bugün TİP adıyla yeniden partileşenlere “Bu adı kullanamazsınız” diye haksız ve hadsiz bir kampanya yürüttü. Demek “görev tamamlanmamış”. Dil çürük dile gidermiş. Bu ekibin öncü isimleri TİP'nin de, TBKP'nin de likidasyonunu gerçekleştiren isimler arasındadır.

[2] Yarın ekibinden ve “Bilim ve Sanat”ta da yazıları yayınlanan Yasemin Çongar'ın, kendisine 15 Temmuz'dan sonra bile dokunulmazlık kazandıran “asli misyonuna” bu zeminde başlaması ilgi çekici bir vak'adır.

1980'de 12 Eylül faşist darbesi yaklaşırken, partinin yaşadığı tıkanma ve başarısızlık hali karşısında, daha çok merkez yöneticileri arasında bir bölünmenin işaretleri ortaya çıktı.

... Bazı yöneticiler TKP'ye katılmayı; bazıları bir birleşme sürecini öngören yaklaşımlar geliştirdiler. Esasen Behice Boran ve Nihat Sargın gibi isimler olmasa, partinin toplumsal mücadeleler alanında ve genel ülke siyasetinde yaşadığı başarısızlık karşısında; sanki bu başarısızlıkta kendi payları yokmuş gibi davranacak ve hızla dağılacak merkez yönetim çoğunluğu, partiyi kendi içlerindeki parçalılık haliyle 12 Eylül darbesine maruz bıraktılar.

Gorbaçov Öncesi Sosyalist Sistem (1960-1982)

Parlayan Yüz, Çürüyen Gövde Brejnev Dönemi-3

□ Sinan DERVİŞOĞLU

👉 **Baştarafı 24. Sayfada**

Uzun Borç batağının dışında kalan 2 ülke Romanya ve Arnavutluk oldu. Romanya'da Çavuşesku, bu sefer öbür uca savrulurken, borçları belli ve idare edilebilir bir seviyede tutmak yerine, "öz gücüne güvenmek" adına agresif bir şekilde onu sıfırlamaya yöneldi. Teorik olarak saygı duyulabilecek bu yaklaşım, pratikte ters sonuçlar doğurdu: Birikmiş 10 milyar dolar borcu kısa zamanda sıfırlamak için aşırı agresif bir ihracat politikasına yöneldi; öyle ki Avrupa'nın en büyük petrol üreticisi Romanya'da halk akşamları mum ışığında yaşamak durumunda kaldı. Romanya'nın başarılı tarımının ürünleri değil karneye düşmek, tezgâhlardan dahi tümüyle kalktı ve halk, asla kendisine danışılmamış bu maceracı politika sonucu aşırı derecede mağdur oldu. Yıllar sonra tüm sosyalistleri üzecek olan Çavuşesku'ların infazının ardındaki nefret, bu yıllarda mayalanmaya başladı.

Arnavutluk'un ise borcu yoktu, zira dış ekonomik ilişkileri ideolojik gerekçelerde gitgide (kendisi tarafından) daraltılan bir çerçeveye hapsedilmişti. 1945'de sosyalist devrim dolayısıyla Batı ile, 1960'ların başında Kruşçev eleştirisi dolayısıyla SSCB ve Varşova Paktı ile, 1979'da ise "Üç Dünya Teorisi" eleştirisi dolayısıyla Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerini kopardı. Tümüyle (zaten sınırlı olan) kendi iç kaynaklarına yöneldi ve bu durum, 1970'lerin başına kadar başarıyla süren kalkınma ve büyüme planlarını akamete uğrattı. AEP'nin çok önem verdiği "kitlelerin Marksist eğitimi" hedefinin, bu yoksulluk zemini üzerinde çok ciddi darbe yemesi kaçınılmazdı.

Bilişim Devrimi:

Bir türlü hayata geçirilmeyen "Sovyet İnterneti"

Bir diğer "ekonomist" (ve burjuva) bakış, SSCB'nin bilgisayar teknolojisinin yaygınlaşmasıyla oluşan Bilimsel Teknolojik Devrim'i yakalayamadığı, bu yüzden Batı'nın gerisinde kalarak inişe geçtiği, bunu sebebinin de planlama adına piyasa mekanizması ve kâr güdüsünün dinamiz-

minden yararlanamaması olduğu yönündedir.

Önce SSCB'yi "bilgisayar cahili" olarak gösteren burjuva bakış açısının kendisinin ne denli "cahil" olduğunu sergileyerek başlayalım. Geçtiğimiz günlerde ülkemizden iki Marksist araştırmacının, **Özgür Narin** ve **Güney Işıkkara**'nın "*Cybersysn ve Sovyetlerde Bilgisayar Ağları Deneyimleri*" adlı değerli çalışması **abstrakt-dergi.net** sitesinde yayınlandı. Bu yazıda, bilgisayar teknolojilerinin gerçekten demokratik, katılımcı bir planlamayı ne

asgariye indirecek ve bilginin hızlı bir şekilde üretim odakları arasında paylaşılmasını mümkün kılacak bir bilgisayar ağı tasarladı. Kitov, o sıralar ordunun tekelinde olan en güçlü bilgisayarların, atıl oldukları zamanlarda (örneğin geceleri) sivil ekonomide birimleri tarafından kullanılmasını ve kullanımın maksimize edilerek verimliliklerinin artmasını da öneriyordu. "Otomatik İktisadi Yönetim Sistemi" adını verdiği bu projeyi, bir mektup halinde Kruşçev'e yolladı.

• Bu mektup, Kruşçev'e ulaşmadan

SBKP Genel Sekreteri L. Brejnev ve Başbakan Aleksiy Kosigin

denli kolaylaştıracağı, bu şansın bir dönem SSCB'de gündeme geldiği aktarılmaktadır. Bu konu, benzer bir şekilde, ABD'li bir akademisyen olan Benjamin Peters'in aeon.co sitesinde yayınlanan "*Sovyetler İnternet'i Nasıl İcad Etti ve Niye Yürümedi*" ("*How the Soviets Invented the Internet and Why It Didn't Work?*") adlı yazısında ele alınmaktadır. Bu yazılarda aktarılan çarpıcı gerçek şudur:

• 1960'larda SSCB'de sibernetik alanında oldukça gelişkin bir bilimsel zemin mevcuttu. Batı'da N. Wiener ve Shannon'un çalışmalarına paralel olarak SSCB'de Kolmogorov ve Şestakov bu konuda "öncü" sayılabilecek eserler yayınladılar.

• 1959'da Kızıl Ordu'da subay olan Anatoli Kitov, elle yapılan merkezi planlama hesaplarını hızlandıracak, hataları

ordudaki amirleri tarafından ele geçirildi ve Kitov askeri mahkemeye verildi. Gerekçe "askeri kaynakları sivillerin kullanımına açmaya çalışmak ve (mektupta) ordunun bilgisayar kaynaklarını "modası geçmiş" diye eleştirmek"ti. Kitov Parti'den 1 yıllıkına, Kızıl Ordu'dan ise süresiz ihraç edildi !

• Kitov'un çalışmalarını, ona yakın, oldukça yetenekli (ve inanmış bir Marksist) bilim adamı olan Viktor Gluşkov devraldı. Gluşkov, Kiev'de bir enstitü kurarak genç bir bilim adamları ekibiyle muazzam bir proje geliştirdi: **Tüm-Devlet Otomasyon Sistemi (OGAS)**. Bu proje, şunları içeriyordu:

o Ülke çapında 3 kademeli (merkez, ana düğümler, ve işyerleri) 20.000 uca uzanan bir bilgisayar ağı.

o Bu ağda, tüm noktalar ellerindeki

canlı bilgiyi anında diğer noktalar ile paylaşabiliyor, böylece planlama mekanizmasına ciddi bir tahmin/öngörü yeteneği kazandırılıyordu.

o Projenin yanı sıra bu ekibin geliştirdiği fonksiyonların bazıları şunlardı:

■ Birimler arası mali ilişkide kâğıt parayı ortadan kaldırmak için tasarlanan **Elektronik Para (e-para)** !

■ Bürokratik hantallığı gidermek için **"Kağıtsız Ofis"**

■ İnsanla makinanın direk ilişkisini kurması için tasarlanan **"Doğal Dille Programlama"**

Batı teknolojisinin bu olguları geliştirip "hava atması"na daha 40 yıl vardır!

• 1970 yılında ABD (bugünkü İnternet'in ilk şekli sayılan) ARPANET projesini hayata geçirmişti. Aynı yıl Gluşkov kendi OGAS projesini Parti Yönetimi'ne (Politbüro'ya) sundu.

• Projeye en büyük muhalefet Maliye Bakanlığı'ndan ve onu başındaki bakan Garbuzov'dan geldi. Tüm ekonomik ve mali verilerin şeffaf biçimde tüm üretim noktaları arasında paylaşılmasının kendi karar verici otoritelerinin azaltacağını gören Garbuzov, aslında bu projeye sıcak bakan en üst düzey 2 yöneticiyi, SBKP Genel Sekreteri L.İ. Brejnev'i ve Başbakan Kosigin'i de "bir şekilde" yanına aldı. Kararın verileceği Politbüro toplantısına Brejnev ve Kosigin "Maliye Bakanlığı'nda isyana sebep olmamak", daha doğrusu "bürokrasi içi bir tartışmada taraf olup kendilerini yıpratmamak" için katılmadılar. Garbuzov, Politbüro'yu rahatça "*bu güzel bir proje, ama henüz çok erken*" argümanı ile ikna etti. Proje rafa kaldırıldı.

• 80'lere kadar SSCB'de bilgisayar iletişimi, belli bir bölgeyle sınırlı, kendi aralarında bağlantısı olmayan yerel ağlardan ibaret kaldı ve asla "tüm ülkeyi birleştiren ve planlamayı hem etkinleştirip hem de şeffaflaştıran" bir ağ kurulmadı. ABD'de ise atı alan Üsküdar'ı geçmişti.

Bütün bu gelişmelerde göze çarpan, ve tarihsel bir fırsatın kaçmasına sebep olan faktör nedir? Cevap gene aynıdır: Şeffaflıktan korkan, klanlaşmış, ve bir "güç odakları federasyonu"na dönüşmüş çarpık siyasi yapıdır. Tüm üreticilerin temsil edil-

Viktor Glushkov Tüm-Devlet Otomasyon Sistemi'ni geliştirdi.

diği bir Emekçi Temsilcileri Meclisi (Sovyeti)nde gündeme getirilse büyük destek toplayacak muhteşem bir proje, kıskançlık ve kurumsal rekabet gibi aptalca unsurların belirleyici olduğu 3-5 kişilik mahfillerde iptal edilmiş ve tozlanmaya terk edilmiştir.

İşin bizler için en acı olan tarafı ise şudur: Sovyetler Birliği'nde "kurumsal rekabet" gibi kapitalist bir saikle Sovyet Internet'inin önu tıkanırken, ABD devleti akademide başlayan ARPANET projesini, işi özel sektöre bırakmadan, tıpkı sosyalist bir devlet gibi bizzat destekledi, kaynak sağladı, önünü açtı. Varılan nokta ortadadır.

Suçlu merkezi planlama mıydı?

Ekonomideki tüm sorunların iki kaynağı vardı:

- Üretimin kontrolü dışında bırakılmış bir işçi sınıfı

- Sırada emekçilere hiçbir hesap vermeyen Parti mekanizmasının ekonomi dahil tüm toplumsal yaşama egemen olması.

Yukarda dile getirdiğimiz sorunlar büyüyüp siyasal yönetim aygıtının gündemine geldikçe, sorunlara **bu iki unsura dokunmadan, yanı çarpıklaşmış yapı içinde** çözümler düşünölmeye başlandı. Bunların detayına girmeyeceğiz; ancak asıl ilginç ve tehlikeli olanı, bu "çözüm"ler yeterli olmayınca, sorunların çözümü için başka bir kategoriye, **piyasa mekanizmalarına göz kırpan** yaklaşımların ortaya çıkmasıdır. Değerli Marksist düşünür ve uluslararası komünist hareketin emektarlarından Jürgen Kuczynski, 1949 yılında katıldığı Demokratik Almanya partisi SED'nin bir Politbüro toplantısından şu görüşleri aktarmaktadır:

"Sosyalizmin bazı olumlu yönleri bizim aleyhimize işleyebilir. Örneğın işyeri güvencesi. Bu bir rahatlama ve verim düşüklüğü getirecektir. Çünkü nasıl olsa kimse işinden olmaz." Yoldaşlar başlarını sallayarak beni onayladılar. Hafifçe içimi çekerek devam ettim: *"Sadece yüzde bir oranında bir işsizlik, iş verimini de, hayat standartlarını da yüzde iki artırırđı"*. Yoldaşların üzerime nasıl atıldığını görmeiydiniz: *"Söz konusu bile olamaz"* *"Propaganda ile bu iş halledilmeli!"* Elbette ki yoldaşlar haklıydı. Bilinç eksikliği varsa onu propaganda ile daha çabuk olgunlaştırmak gerekir" [18]

İşçilerden gelebilecek negatif tavırları, üretim sürecini reorganize ederek aşmak yerine *"propaganda ile halletme"* illüzyonunu burada bir kez daha görüyoruz. Ancak en azından sosyalizmin ilkelerine sadık kalınan bu ilk yıllarda, işsizliği bir "canlandırıcı yöntem" olarak düşünmek sert şekilde reddedilmiştir.

Bundan 20 yıl sonra, 70'lerde propagandanın da işleri halletmediğı ortaya çıkınca, Parti ve devlet aygıtı içinde "canlandırıcı yöntem" olarak piyasa mekanizmalarına başvurma fikri boy vermeye başlamıştır. Bu konuyu açmadan önce şu soruyu soralım: Pratikte, planlama mekanizmasında yürümeyen neydi? 1971'de Sovyet ekonomist Mikulinski, partinin teorik organı Kommunist'te *"planlamanın sunduğı muazzam olanakların gerçekte kullanılmadığını"* belirtti. Macar ekonomist İstvan Friss *"Devlet, Parti ve ekonomik yönetimin değişik organlarının çelişkili eğilimleri empoze etmeye çalıştıklarını, yerel ya da öznal çıkar çatışmalarının başarısızlığa sebep olduğunu"* yazmıştı. Aynı yazar, sanayide temel sorunlardan birinin

de *"liyakatsiz yönetim"* ve *"tarafsız ve yetkin uzmanların görüşlerine (üçüncü bir göz olarak) başvurulmaması"* olduğunu belirtmektedir. [19] Bunun kaynağı ise, hep değindiğimiz gibi, teorik-ideolojik önderliği yürütmek yerine hayatın her ayrıntısını birebir yönetme hırslında olan Parti aygıtının, kendi otoritesini sorgulayacak gelişmelere en alt kademedede dahi yolu kapamasıdır.

Bunu somut örneğı, yukarda zikrettiğimiz Sovyet İnterneti projesinin iptalidir. Yerel ya da kurumsal güç kavgaları yüzünden üretici güçlerin gelişmesini engelleyen bir yapı, en basit Marksist tarihi materyalizm kuralına göre tarihten silinmeye mahkûmdur.

Planlamayı teknik değil toplumsal ve siyasal bir süreç olarak gören, tüm emekçi kesimlerin katılımına açık, şeffaflığa ve sorgulamaya dayanan bir mekanizma olarak tanımlamak ve hayat geçirmek, önümüzdeki sosyalist deneylerin en temel görevi olarak durmaktadır.

Piyasa ekonomisinden mucize bekleme

Mevcut çarpık siyasal yapı içinde planlama sınıfsal ve toplumsal içeriğini yitirip "kısırlık ve hantallık" ile özdeşleştirilince, Kuczynski'nin yukarda belirttiğı "sahte çözüm", yani piyasa mekanizmaları bazı devlet kademelerinde cazibe merkezi haline gelmeye başladı. Önceleri Kruşçev döneminde ekonomist Yevsey Liberman "işyerlerinde kârlılık" üzerine bir "reform" yaklaşımı geliştirdi. Kâr, şirketlerin özyeterliliğı, rekabet, sınırlı işsizlik gibi görüşler, Brejnev döneminde asla hayata geçirilmemesine rağmen, "sistem içi çözümler" teker teker başarısızlığa uğradıkça Parti içinde güç ve taraftar kazanmaya başladı. Önümüzdeki yazımızda ele alacağımız Gorbaçov döneminde ise, uzun süre bastırılmış bu görüşler, zincirinden boşanmışçasına yaygınlık kazanacak, **"piyasa mekanizmalarının ekonomiyi canlandıracağı"** illüzyonu giderek belirleyici görüş haline gelecekti. ■

Kaynaklar:

[17] *"La Fin des Démocraties Populaires"*, François Fejtö, Ed.Seuil, 1992, s.117

[18] *"Torunuma Mektuplar"*, Jurgen Kuczynski, De Yayınları, 1988, s.23

[19] *"La Fin des Démocraties Populaires"*, s.108

(Devam edecek)

Sonraki sayıda: **Dördüncü Bölüm: Andropov Dönemi ve Gorbaçov'un İlk Yılları**

Politika Gazetesi'ni bulabileceğiniz adresler

Siz de il ve ilçelerinizde uygun gördüğünüz Kıtabevi ve Gazete Bayileri ile ilişki kurarak onların isim, adres ve telefon numaralarını Gazete Merkezimize iletebilirsiniz.

İSTANBUL

Anadolu Yakası:

Kadıköy: Mephisto Kıtabevi: Asım Gündüz Cad. No:23
Kadıköy: Üç Deniz Kıtabevi: Pavlonya Sok. No:10 Kadıköy
Kadıköy: Yaykoop: Caferağa Mh. Tellalzade Sk. No:30
Avrupa Yakası:

Beyoğlu: Mephisto Kıtabevi: Kuloğlu Mh. İstiklal Cad. No:125
Beşiktaş: Mephisto Kıtabevi Sinanpaşa Mh. Köyiçi Myd. 15
Beyoğlu: Semerkant Kıtabevi: Süslü Sakı Sk. No:5 Tarlabası
Osmanbey: Beyaz Adam Kıtabevi: Halaskargazi Cd. 17/A
Mecidiyeköy: Karaduman Gazete Bayii:
Eyüp: Özgür Büfe: Karadolap Mah. Veyssel Karani Cd. No: 16/A
Sefaköy: Boran Kırtasiye: Halkalı Cd. Kocabıyık Sk. No:3/A.

ANKARA

Kızılay: Doruk Kıtabevi: M.paşa Cd. 28/A
Kızılay: Tayfa KitapKafe: Meşrutiyet Mah. Selanik Cad. 82/32
Kızılay: Turhan Kıtabevi: Yüksel Cd. No: 8
İZMİR
Alsancak: Yakın Kıtabevi: Kıbrıs Şehitleri Cd. No:104/A
Buca: Emek Kıtabevi: Vali Rahmi Bey, Uğur Mumcu Cd. No:2,

ANTALYA

Merkez: Kitapkurdu Sahaf: Elmalı Mh. 25. Sk. No:5/A M.paşa

TRABZON

Merkez: RA Kıtabevi: Uzun Sk. Saray Çarşısı No:60 Trabzon

RİZE

Fındıklı: Arkadaş Kitap-Kırtasiye: Cumhuriyet Cd. N: 50/B

MARDİN

Kızıltepe: Aldemir Basım Dağıtım: Orduevi Karşısı No:6 D:6

DİYARBAKIR

Yenişehir: Vilaf Kıtabevi: Koop. Mh. Akkoyunlu 4 Sk. Mekan Apt No:11/B
Yenişehir: Özde Büfe: Ofis Ekinçiler Cad. Devran Apt Altı

EDİRNE

Merkez: Belle Kıtabevi: Sabuni Mh. M. Günel İş Mrk.D:Z-08, Balıkpazarı

ESKİŞEHİR

Odunpazarı: İnsancal Kıtabevi: İstiklal Mh. Yeşiltepe Sk. 24/A,

HATAY

Merkez: Yeni Dünya Tanıtım: Cumhuriyet Mh. Gündüz Cd. Kentarma Sk./Antakya

BANDIRMA

Ozan Sanat Evi, İhsaniye Mh. İstiklal Cd. 44. Sk. No:51/B
Serüven Kıtabevi, Günaydın Mh. Eski İtfaiye Cd.

AYDIN

Didim: Emek Büfe: Mavi Şehir Belediyesi Halk Pazarı, Didim

MALATYA

Merkez: Fidan Kıtabevi: Kığılı Cami, No:1

SAMSUN

İlkadım: Penguen Kıtabevi: Çiftlik Mh. Ümraniye Sk. No:27/A

ŞIRNAK

Merkez: Kelepir Kıtabevi: Sökmenler Plaza, Zemin Kat, No:4

KARAMAN

Merkez: Danış Kıtabevi: Külhan Mah. 2.İstasyon Cad No:5

KIRŞEHİR

Merkez: Gül Kıtabevi: Ahi Evren Mh. 735. Sk. No: 10

MANİSA

Akhisar: Kültür Kıtabevi: Tahir Ün Cad. No:150 / A

ÇANAKKALE

Gölge Kıtabevi: Kemalpaşa MH. Tarla Sk. No:30/32 A Merkez- Çanakkale

Kurucu Sahibi ve İlk Sorumlu Müdürü: K. Tayfun Benol
(10.10.2015'de Ankara Katliamı'nda Kaybettik)

Önemli not: İşsiz, emekli, engelli, öğrenci ve devrimci siyasi tutsaklara ücretsiz abonelik

Gorbaçov Öncesi Sosyalist Sistem (1960-1982) Parlayan Yüz, Çürüyen Gövde Brejnev Dönemi-3

❑ Sinan DERVİŞOĞLU

Dördüncü Bölüm:

Borç Batağı ve Kaçırılan
Bilişim Devrimi

Eskiye Sanayi Altyapısı ve
Sosyalist Ülkelerin İçine
Düştüğü Borç Batağı

Yukarda, işyeri seviyesinde direkt üretici unsur olan işçilerin görüş ve eleştirilerine kulak tıkanmasının ve merkezi yönetimin alt birimleri sadece kendilerine ulaşan “güzelleştirilmiş raporlar”la yönetmesi sonucunda, 1970’lerde sanayide (mamul malların kalitesizliğinin yanı sıra) sanayi altyapısının da eskidiği ve yenilenmesi gerektiği ortaya çıktı. Bunu için gerekli yatırım sermayesini içerde bulamayan sosyalist devletler, Batı ile “yumuşayan” ilişkilere güvenererek Batı ülkelerinden borç alma yoluna gittiler. Plan şuydu: Batı’dan borç almak, bu borç ile sanayi altyapısını yenilemek ve bu yenilenmiş sanayide üretilen malları Batı’ya satarak borcu ödemek. Sonuçta Batı’ya birebir kafa tutabilecek siyasi-askeri güce sahiplerdi ve bu borcun bir handicap yaratamayacağını düşündüler.

Bu plan tutmadı ve ters sonuçlar yarattı. 1973 Petrol krizi Batı ekonomilerini sarstı ve Sosyalist Blok’tan mal satın alma kapasitelerini ciddi oranda düşürdü (o yüzden “Sovyetler’i petrol krizi batırdı” şeklinde sığ ve yüzeysel iddialar ortada dolaşmaktadır). Asıl belirleyici faktör ise başkaydı: Petrol krizi olmasaydı dahi, sosyalist ekonomilerin ürettiği malların kalite ve albeni açısından Batı mamulleri karşısında rekabet gücü son

Yazı dizimizin birinci bölümünde, SSCB tarihinin en tartışmalı ve istismara en açık konusu olan siyasi tasfiyeler konusunu inceledik ve bir yandan onu gerekli kılan faktörleri, öte yandan bu tasfiyenin yürütülüş biçimi sonunda oluşan negatif birikimi ortaya koymaya çalıştık. 71. sayıda yayınlamaya başladığımız dizimizin ikinci bölümünde, Stalin sonrası döneme geçişte oluşan gelişmeleri ele aldık. 76. sayıdan itibaren yazı dizimizin 4. ve son bölümünü yayınlıyoruz.

Değerli Okurlarımız,

Mustafa Suphi Vakfı’nın çalışma programı arasında farklı konular yer almaktadır.

- Türkiye Komünist Partisi’nin tarihi ve Mustafa Suphi’lerin politik programatik görüşleri ile ilgili araştırmaların, günümüze nasıl yön verebileceği;

- Sovyetler Birliği başta olmak üzere Sosyalist ülkelerde yaşanan karşı-devrim hareketi üzerine araştırmalar, görüşler;

- Günümüzde dünyadaki güçlerin yer alımı, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti’nin niteliği, konumu ve uluslararası güçler dengesinde üstlendikleri rol;

- Küba ve Vietnam Sosyalist Cumhuriyetleri’nin durumu ve gelişimine ilişkin tartışmalar ve bu konulara bağlı bir dizi farklı inceleme, araştırma ve değerlendirmeler...

Vakıf olarak tüm bu konularda farklı görüşlerin tartışıldığı, araştırmaların geliştirildiği çalışmalar içindeyiz.

derece azdı ve bunların Batı’da tercih edilme ve satın alınma seviyeleri, asla alınan borcu karşılayacak seviyeye ulaşmadı. Sonuçta 1980’de Polonya’nın dış borcu 25 milyar dolar, Macaristan’ın 10 milyar dolardı ve çöküşe doğru daha da artacaktı. [17]

Bu “borç batağı”nın ardındaki temel sebep neydi? Sebep gene idari ve siyasidir: Tabandan gelecek eleştiri ve uyarı kanallarını tıkayan her yönetimin (burada sosyalist ülkelerdeki yozlaşmaya başlayan bürokrasinin) içine düşeceği en

Gazetemizin 67. sayısından itibaren oldukça uzun bir süreye yayılacak Sovyetler Birliği ile ilgili Sinan Dervişoğlu yoldaşımızın çalışmalarına yer veriyoruz. Sinan yoldaş, ayrıntılı ve uzun zaman alan titiz bir çalışma süreci sonucunda gazetemizin sayılarında tefrika olarak yayınlayacağımız araştırma yazılarını hazırladı. Tefrikalar yayımlandığı süreçte bu çalışma kitap halinde yayınlansa dahi biz yayınlamaya devam edeceğiz ve kitabın yayınlanacağı yayınevi ile ilgili sizleri bilgilendireceğiz.

Sinan Dervişoğlu yoldaşımız da mutlak doğru iddiasında değil. Yaptığı çalışmayı dikkatimize sunarak görüş, öneri ve katkılar ile zenginleştirmemize özellikle değer veriyor. Bu anlamda sadece pasif bir okuyucu olarak değil, aktif tartışma yoluyla çalışmaya katkı sağlamanızı özellikle önemsiyoruz.

MUSTAFA SUPHİ VAKFI
Bilim Kurulu

temel zaf “durumsal farkındalığın (situational awareness)in yitirilmesidir. Sosyalist ülkelerde yıllardır bir albenisi olmadan (niye olsun ki?) ve esas olarak bir ihtiyacı karşılayacak şekilde üretilen malların Batı’da rağbet görmesinin neredeyse imkânsız olduğunu, o kalite ve albeni seviyesine çıkmak (yani global piyasalarda etkili bir oyuncu olmak) için sadece altyapının değil, tüm üretim ve fabrikasyon süreçlerinin radikal biçimde elden geçirilmesinin gerekli olduğunu görmediler; ya da görmek istemediler.

Borcu aldılar, altyapıyı yenilediler, ama üretilen malları satamadılar; borç da giderek büyüdü.

Hiçbir dış borç (bugünkü Türkiye kadar trajik olmadıkça!), hele hele yukarda verdiğimiz borç rakamları, hiçbir ülkeyi “çökertmez”; ancak ağır ağır büyüyen bir bağımlılık ilişkisi yaratır. “Nasıl olsa nükleer silahımız, Kızıl Ordu’muz ve Varşova Paktımız var” şeklindeki özgüven acı bir sürprizle yıllar sonra fos çıkacaktı. 1980’lerin sonunda tüm sosyalist ülkelerde siyasi kriz derinleştğinde radikal tedbirler almak, örneğin yükselen ve niyetini açıkça belli eden karşıdevrimci muhalefeti ezmek gündeme geldiğinde, bu borç ve kredi ilişkisi bu ülke hükümetlerinin elin kolunu bağlayan temel unsur oldu. Batı, sosyalist ülkelerdeki gerici muhalefeti hayatta tutmak için bu ilişkiyi kullandı ve rejim muhaliflerine karşı alınacak radikal tedbirlerde “bunu yaparsak Batı ile geriliriz ve “ekonomik ilişkiler” (siz onu borç bağımlılığı diye okuyun) zarar görür” argümanı Demokles’in kılıcı gibi üzerlerinde sallandı. Daha doğru bir ifadeyle, karşı devrimi (Çin’de Tienanmen’de olduğu gibi) ezmeye niyetli yöneticilerin karşısında, sosyalizmi savunmaya zaten niyeti kalmamış sağ kanat bürokratlar, kendi uzlaşmacılıklarını hep bu (çok da boş olmayan) argümanın arkasına gizlediler.

Devamı 14. Sayfada ➡